СВЕШТЕНИК ИЛИЈА ШУГАЈЕВ

ЈЕДНОМ ЗА ЦЕО ЖИВОТ

Разговори са средњошколцима о браку, породици и деци

Предговор аутора

Беседа 1
Да ли је могућ брак из љубави?

ДОПУНА БЕСЕДЕ 1
Навика или љубав.
Прва љубав.
Љубав на први поглед.
Изјављивање љубави.

Беседа 2
Како ступити у брак?

Беседа 3
Деца

Беседа 4
Зачеће

Беседа 5
Грехови против породице

Беседа 6
Абортус

Беседа 7
Нежељење деце (Планирање породице)

Беседа 8
Колико деце треба да буде?

Беседа 9
Ко је глава породице?

Допуна уз беседу 9
О мужевности и женствености

Беседа 10
Ја сам одрастао (Пубертет)

Беседа 11
Унутрашње устројство породице

Беседа 12
Како сачувати породицу?

СВЕШТЕНИК ИЛИЈА ШУГАЈЕВ
ЈЕДНОМ ЗА ЦЕО ЖИВОТ
Разговори са средњошколцима о браку, породици и деци

Предговор аутора

Ови разговори су настали као крик очајања због виђења онога што се дешава у савременој породици. Одакле млади људи црпе своја познања о породици и браку? Гледајући своје родитеље, који вечито праве скандале и с плавог екрана. О томе да брак може да буде вечан и да се права љубав и верност могу наћи и данас, они могу само да маштају, јер својим очима то не виде. Задатак који сам себи поставио долазећи на предавања код ученика треће године средње школе био је врло једноставан: да сведочим о томе да све ово реално постоји, да они могу да заволе истински и да исто тако могу бити вољени. Међутим, љубав је наравно, труд.

Желео бих да верујем да ће се једног дана у школама поново појавити предмет као што је "Етика и психологија породичног живота" (али, за разлику од старе, совјетске варијанте с православним погледом на породицу), јер физичар или хемичар ће постати један од хиљаде, иако се ови предмети уче по неколико година, а породицу ће основати скоро сви, међутим, у школама се о томе ништа не говори, у најбољем (у ствари у најгорем) случају уводи се сексуално образовање.

Ове беседе биле су намењене ученицима треће године средње школе у граду Талдому. Тек у последњој години пред матуру било је могуће дотаћи се неких тема које се тичу интимне стране брака.

Текст разговора у овој књизи је шири од сваке реалне беседе у школи. У зависности од аудиторијума и од питања која се рађају у слушаоцима било је говора само о одређеном делу теме. У књизи је наведено оно што је могло бити речено.

Филмови који се помињу у 4. и 6. беседи могу се набавити у православном медицинско-просветном центру "Живот". Филм "Не убиј" може у потпуности бити замењен филмом "Неми крик". У овом центру се може наћи много других занимљивих материјала. Адреса центра је: 125167 Москва, Красноармејска ул. 2/2, Храм Благовести Пресвете Богородице. Телефон: (095) 212-64-95.

Ако се неко одлучи да наступи пред ученицима старијих разреда с предавањима о браку желео бих да поменем књиге и филмове који могу да му помогну у томе: 1) видеофилм "Црква не ћути" (то су беседе протојереја Димитрија Смирнова с ученицима старијих разреда, које се могу набавити у центру "Живот"; неке мисли из дате беседе се наводе у овој књизи); 2) видеофилм "Почетак" (беседа педагога С.Ј.Авдејенко с ученицима старијих разреда, студија "Радоњеж"); 3) књига "Пубертет. Како се правилно удати" (књига истог педагога, делимично се подудара с беседом у видеофилму "Почетак" али у њој има много новог материјала. Има неколико издања, постоји и аудио варијанта ове књиге); 4) књига Вере Присјолкове "Неуспешна удаја и васпитање детета од стране једног родитеља" (истинита прича о једном жалосном покушају црквеног брака). Москва, издавачка кућа "Благо", 2000.г. 5) Књига "Љубав и вера" протојереја Артемија Владимирова. Москва, 2001.г.; 6) Зборник материјала за заштиту живота на ЦД-рому с православних ресурса на интернету (центар "Живот"). *Свештеник Илија Шугајев*

Беседа 1

Да ли је могућ брак из љубави?

Сви они који овде седе вероватно имају намеру да ступе у брак. Православни хришћанин има две основне могућности: или да ступи у брак или да не ступајући у брак живи у чистоти и целомудрености у свету или у манастиру. Сигуран сам да се нико од вас не спрема за манастир, зато је за већину избор јасан - ступање у брак.

Мислим да се сви ви надате да ћете ступити у брак из љубави. Заиста, ужасно је ступити у брак с човеком којег не волимо. Ако неко и може тако нешто да претпостави, вероватно је то крајње непожељно. На пример, девојка дуго не може да се уда и на крају се удаје за првог који је запроси. Јасно је да је ово изнуђена одлука, а у нормалним условима, кад је године не би притискале она се не би одлучила на сличан корак. Дакле, сигуран сам да се свако нада да ће ступити у брак из љубави.

Међутим, циљ моје данашње беседе је да вам кажем једну веома важну истину. Усудићу се да кажем да је незнање ове истине узрок готово свих развода. А која је то истина? Пошто је она за нас важна написаћу је на табли великим словима. Дакле:

Ступити у брак из љубави - није могуће!

Више од тога, рекао бих да још ниједан човек на земљи није ступио у брак из љубави. Звучи помало непријатно и страшно. Испоставља се да је оно чему се нада скоро свака млада особа немогуће.

Да бих вам показао због чега је ово немогуће и да ли је то страшно треба да усагласимо термине. Врло често људи користе исте речи у потпуно различитом значењу. Зато ћу пре свега покушати да објасним шта имам у виду под речју "љубав". Ово је нарочито потребно данас кад је ова реч срозана до најнижег нивоа, кад се користи синтагма као што је "водити љубав". Јасно је да се притом не ради о истинској узвишеној љубави, већ о нечем другом.

Дакле, шта је љубав? Постоје два основна појма која карактеришу два потпуно различита типа односа између мушкарца и жене. То су "љубав" и "заљубљеност". Анализирајмо оба ова појма детаљније. Цртамо на табли две колоне:

Заљубљеност	**Љубав**
1.	1.
2.	2.
3.	3.

Једноставније ми је да почнем од заљубљености, зато што вероватно свако од вас већ на основу искуства зна шта је то заљубљеност. Кад сам ја ишао у школу обично су се деца први пут заљубљивала у другом-трећем разреду. Данас се ово, колико ми је познато, дешава већ у старијим групама у вртићу. До треће године средње школе школе човек може мирно да стигне да се заљуби три-четири пута, па и више.

Навешћу неколико карактеристичних показатеља заљубљености.

Први. Заљубљеност често представља *испољавање егоизма,* или, на руском, *себичности*. Записујем - *егоизам*.

На пример, сваки возач жели да има добра кола, рецимо "мерцедес 600". И стварно, кад у Москви централном улицом пролазе добра страна кола већина возача који седе за воланом скромнијих аутомобила и нехотице окреће главу и с већом или мањом завишћу гледа срећног власника оваквог аутомобила. Ако се пред човека постави читав низ аутомобила и каже му се: "Бирај!" - он ће, наравно, изабрати најмоћнији, најлепши и најудобнији. Отприлике иста оваква логика делује у заљубљености. Младић улази у учионицу, баца поглед на све своје другарице из одељења, бира најлепшу и каже себи: "Желим да буде моја!" Ако већ треба да има неку, нека буде најбоља. Зашто да не добијем најлепшу, зашто да не добијем најзгоднију?

Поставимо себи питање: да ли овакво осећање може да послужи као основа за праву, стабилну породицу? Највероватније да не. Ма како леп био аутомобил, постоји мноштво других с подједнако сјајним могућностима. На пример, срећни власник "мерцедеса 600" иде на викендицу у госте код свог друга. И после скретања на сеоски друм већ приликом прве избочине почиње да завиди срећном власнику џипа, који је управо пројурио поред њега. На крају човек долази до закључка да му је потребно много кола и то разних. Ако му средства дозвољавају он набавља једна кола за град, једна за село и камиончић за превоз ствари. Тако је и у заљубљености. Човек лако доспева у стање кад има две или три "жене". Једна рађа децу, спрема ручак и пере, пошто је одлична домаћица. С другом може да изађе у ресторан, зато што она одлично изгледа и шармантна је, тако да ће сви гости за суседним столом окретати главе. И, на крају, с трећом "женом" може без бојазни да иде на изложбу, оперу или балет пошто она лако разликује ван Гога од Гогена и Дебисија од Шопена.

Други. У спољашњости или карактеру особе у коју се човек заљубљује постоји нека специфична особина, која заправо и осваја срце заљубљеног. Најчешће је то лепо лице или

фигура. У узвишеној варијанти то су памет, веселост карактера и т.сл. Али, у сваком случају, заљубљени *се заљубљује у нешто*.

Питање: да ли овакво осећање може бити основа истинског брака? Тешко. Већина момака се заљубљује у лепу, привлачну спољашњост девојке. Само по себи то још увек није толико лоше. Али како се обично развијају догађаји после ступања у брак? Спољашњост има способност да се мења. На пример, рођење првог детета може јако да промени жену. Познато је да многе жене угојивши се за време трудноће и дојења не могу више да поврате своју првобитну танану фигуру. И по правилу то није кривица жена које су се "запустиле". За женски организам је потпуно природно да има извесну пуноћу. Тако је Господ уредио ради лакшег ношења детета. Кукови и стомак својом мекоћом штите дете. Господ уопште није желео да дете расте у кошчатој, тврдој и ћошкастој ћелији од мајчиних костију. Фигуре манекенки које представљају предмет маште многих девојака су у ствари потпуно неприродне за жене и за очување овакве фигуре је потребно превише напора. У стара времена оваква фигура се називала "киселом" пошто у њој теку лоши сокови. Сетимо се слика с женским облинама из времена Препорода. Тамо се не виде никакви лоши сокови.

Не мења се само фигура. Лице и коса су подједнако подложни способности да се мењају. Нарочито су велике промене ако су девојке лицу и коси покушавале да придају лепши изглед. Ако се девојка с 15 година шминка да би изгледала старије, као да има двадесетак година, кад буде имала 20 година њена кожа ће изгледати као да има већ 25, а с 25 као да има читавих 35. Усне које се никад нису шминкале увек ће изгледати младо. А после годину дана активног коришћења кармина усне губе сјај и кармин постаје неопходан. Исто се односи и на косу. Свака хемијска обрада косе (лакови, фарба итд.) оставља свој траг.

Дакле, младића је освојила спољашњост даме од које губи дах, он се заљубљује, убрзо јој нуди брак и ступа у њега. Три-четири године касније, кад дете буде имало већ годину-две овај младић ће почети да погледује друге девојке, пошто је жена већ изгубила сјај, а унаоколо има још много девојака блиставе лепоте.

Чак и ако се човек не заљубљује у спољашњост, већ на пример, у бриљантан ум, одличне манире итд. свеједно ће у овом осећању постојати извесна нестабилност. Разум такође може да се изгуби. Човек доживи саобраћајну несрећу, добије потрес мозга. Зар је могуће развести се с њим после тога чисте савести? Савест дошаптава да овде нешто није у реду. Јасно је да само поштовање памети изабраника још није довољна основа за чврсту љубав.

Треће својство заљубљености јесте *ватреност осећања*. Код одраслог породичног човека сам изглед заљубљеног пара изазива лак осмех. С једне стране, како се Он дирљиво и пажљиво удвара, како елегантно Она прихвата удварање, а с друге стране, како је јасно колико је ово још далеко до правог осећања.

Николај Васиљевич Гогољ, који је био православац, одлично је познавао један закон духовног живота: *дубина осећања и унутрашња снага осећања нимало не зависе од силине њиховог спољашњег испољавања*. Овоме је посвећена читава приповетка великог писца - "Старовремски велепоседници".

Главни јунаци приповетке су стари велепоседници Атанасије Иванович и Пулхерија Ивановна. Њихов монотони живот подсећа на "предивну кишу која раскошно шуми, ударајући по лишћу на дрвећу, сливајући се у жуборећим потоцима и изазивајући дремеж у вашим удовима". Сви дани су протицали исто, Пулхерија Ивановна је унапред знала све мужевљеве жеље и оне су се моментално испуњавале. Међутим, наступа смрт Пулхерије Ивановне. Све мисли Пулхерије Ивановне пред смрт су биле само о супругу. Она издаје последње наредбе кључарки о томе како да се брине о Атанасију Ивановичу. За време сахране Атанасије Иванович је ћутао, као да не схвата шта се дешава. Тек кад се вратио кући почео је да рида снажно и неутешно. Аутор, односно Гогољ на пет година напушта салаш у којем су живели велепоседници које описује, и на крају, поново посећује ово месташце и успут свраћа у госте код Атанасије Ивановича и размишља:

"Шест година је прошло од тада. Коју несрећу не односи време? Каква страст опстаје у неравноправној борби с њим?" Даље Гогољ наводи пример који показује да и најјачу страст време лечи. *"Знао сам једног човека у цвету младости, пуног истинске племенитости и врлина; познавао сам га као нежно, страсно, дивље, дрско и скромно заљубљеног, и у мом присуству, скоро на моје очи, предмет његове страсти - девојку нежну, предивну као анђео покосила је незасита смрт. Никад нисам видео тако страшне пориве душевне патње, такве дивље, вреле туге, таквог прождирућег очајања какви су потресали несрећног љубавника* (тј. заљубљеног - аут.). *Никад нисам мислио да би човек могао да направи себи такав пакао у којем не постоји ни сенка, ни траг ничега што би макар мало личило на наду... Укућани су се трудили да га држе на оку; од њега су сакрили свако оруђе којим би могао да се убије. Две недеље касније одједном је победио себе: почео је да се смеје, да се шали; дали су му слободу и прво на шта ју је употребио било је да купи пиштољ. Једног дана је пуцањ који се проломио страшно уплашио његове најрођеније; утрчали су у собу и видели га како лежи на земљи пробијене лобање. Лекар који се тада нашао у близини, о чијем умећу је грмела свеопшта слава, видео је у њему знаке живота, нашао је да рана није баш смртоносна и он је на свеопште запрепашћење био излечен. Још више су појачали надзор над њим. Чак ни за столом нису поред њега стављали нож и трудили су се да удаље све чиме би могао да се повреди; међутим, он је убрзо нашао нову прилику и бацио се под точкове кочија које су пролазиле. Биле су му смрскане рука и нога; али опет је био излечен."* Као што видимо, описана патња је заиста страшна. Међутим, одједном се Гогољев тон нагло мења. *"Годину дана касније видео сам га у једној сали пуној људи: седео је за столом, весело је говорио "птит-уверт"* (картарошки термин), *закриливши једну карту, и иза њега је стајала, налактивши се на наслон столице, његова млада жена пребирајући марке"*. Дакле, врела туга, дивље патње, два покушаја да се живот оконча самоубиством, а свега годину дана касније - све је у реду, он има младу жену, срећан је, весели се, све је заборављено! Обузет таквим мислима аутор иде у госте код Атанасија Ивановича! Пет година... Он је највероватније већ одавно заборавио своју супругу! Атанасије Иванович послужује свог госта. На крају на сто износе мнишке (јело попут колача од сира). И овде се дешава нешто неочекивано за госта. "Ово је јело, које је по... по... покој... покојни..." - Атанасије Иванович не може до краја да изговори ову реч, из његових очију су потекле сузе и он рида исто онако неутешно као што је ридао после сахране. Време нимало није могло да ублажи бол губитка блиског човека!

Још једном ћу се поновити. Гогољ је био православац и одлично је знао просту истину, коју је и покушавао да илуструје у овој приповеци: узбурканост осећања и ватреност нимало не говоре о њиховој дубини. Истинско осећање по правилу изгледа тихо, скромно и неприметно. Спољашња ватреност, најпре сведочи о недостатку унутрашњег осећања, где сва снага одлази на спољашње. Живот душе у датом случају може да се упореди с морем. За време буре ветар подиже велике таласе, а треба се спустити на дубину кад видимо тишину и мир: колебају се и тресу само површински слојеви воде. Међутим, постоје и дубоке водене струје као што је на пример голфстрим. Оне преносе огромну количину воде, која мења климу на местима на којима запљускује обалу; међутим, споља је ово скоро неприметно, пошто на површини нема огромних таласа.

После краћег разговора о заљубљености треба приступити и љубави. Покушаћу да наведем барем неколико важних својстава истинске љубави.

Заљубљеност	**Љубав**
1. егоизам	1.
2. заљубљеност у нешто	2.
3. ватреност осећања	3.

Као **прву** врло важну црту љубави навео бих *вечност*. Све што не може бити вечно нема права да се назива љубављу. Истински брак мора бити вечан. Вероватно су многи чули да у Цркви нема развода. У идеалном случају верност свом брачном другу се чува целог живота, чак и после смрти једног од супружника. Наравно, не може свако кад остане млад удовац или удовица да не ступа више у брак, зато се у Цркви и дозвољава друго венчање. Међутим, други брак се већ сматра снисхођењем човековој немоћи. "Боље би ти било да више не ступаш у брак, али ако не можеш да понесеш овај подвиг, ступи," каже Црква.

Међутим, свештенику који треба да буде узор за своју паству овакво снисхођење се већ не дозовљава. Кад свештеник остане удовац он више не може да ступи у нови брак. Ако жели то да учини мора да напусти своју свештеничку службу. Он мора бити веран својој супрузи до краја свог живота.

Несумњиво је да ће јединство душа које се рађа у супружницима за време живота постојати и после смрти, пошто се вечност љубави не односи само на земаљски живот, већ прелази границу смрти.

Друго важно својство љубави је паралелно другом својству заљубљености. Док се заљубљеност *заљубљује због нечега,* љубав *воли без разлога*.

Питање за вас: због чега волимо маму? Због лепоте? Не, мама може да буде и ружна. Због доброте? Не, мама може да буде сурова и неправедна, а ми је свеједно волимо. Због чега волимо своје дете? Због тога што је мило? Не, оно може да ижџикља скоро два метра и да буде дрско према нама, а ми га волимо.

Може се рећи да маму волимо зато што нас је родила или да волимо своје дете због тога што смо га родили. Међутим, ни то није тачно. Има усвојене деце коју људи воле исто као своју. Или, на пример, због чега волимо сестру? Нисам је родио, она није родила мене, али је моја сестра и ја је волим.

Може се дуго набрајати, али се ипак неће наћи црта или својство карактера због којих волимо своје ближње. И стварно, ње, ове црте или оваквог својства карактера нема. Своје дете се воли због тога што је своје. Ето оно је моје - и готово! Није добро, али је моје!

А муж!!! Дакле, у правој љубави сопственог мужа или сопствену жену треба волети само зато што је он твој или је она твоја. Већ чујем супротстављање. Дете је моје зато што сам га родила, а муж просто тако, зато што сам га изабрала. Данас сам изабрала овог, а сутра ћу другог, а дете и мајка се не бирају.

А сад чујмо шта поводом овог кажу Библија и црквено Предање. Дакле, отварамо прве главе књиге Постања: *"Зато ће оставити човјек оца својега и матер своју, и прилијепиће се к жени својој, и биће двоје једно тијело"* (1 Мојс. 2, 24). Још једном чујте: "Биће двоје једно тијело." Запамтимо ове речи и размислимо о томе шта оне значе. Шта значи постати једно тело? Погледајте ме. Имам две руке. Нико се неће усудити да каже да имам једну дугачку руку с два краја. Имам две ноге. Али две руке и две ноге чине једно тело. Замислимо да лева нога каже десној: "Сад ћу ја да идем на десно, а ти иди лево, досадило ми је да се млатим с тобом свуда, хоћу макар мало да идем сама." Јасно је да ове речи више подсећају на бунцање лудака. Или, претпоставимо да је лева нога нагазила ексер и озбиљно се повредила, а десна јој каже: "Шта набола си се? Боље би ти било да гледаш куд идеш, сад иди како знаш!" То није могуће. Јасно је да ће ако се једна нога сломила, друга просто носити тежину целог тела, трпеће двоструко оптерећење. Ако се једна рука разболела, друга ће просто радити два пута више. Сваки бол једног органа преноси се на цео организам.

Исто треба да буде и у породици. Кад муж дође с посла уморан и нервозан, жена треба да прогута увредљиве речи, које су излетеле на њен рачун. Ако је жена дошла с посла уморна муж треба мирно да оде у кухињу, да опере судове или веш. Муж и жена су једно тело.

Још једно важно питање за све. У цркви постоји јасан систем за рачунање степена сродства. На пример, између мајке и детета је први степен сродства, између унука и баке је други степен, између брата и сестре такође други. Степен се одређује бројем узлазних и силазних линија до заједничког претка. Одговорите ми да бих видео да ли вам је јасно: који је степен сродства између ујака и братанца?.. Трећи? Добро, значи све вам је јасно. А сад следи само питање: шта мислите, који је степен сродства између мужа и жене? Дакле, слушам ваше одговоре.

"Други... Нема никаквог... Трећи... Први..."

Да, варијанти има много. Најближи тачном одговору су били они који су рекли да степен сродства није *никакав*, или да нема уопште никаквог степена. Само ми објасните шта сте имали у виду? Да супружници као да нису рођаци уопште, односно они су *бесконачно далеки* у смислу сродства или обрнуто - они су *бесконачно блиски,* односно имају нулти, највиши степен сродства? Јасно је да мислите да је степен сродства између њих бесконачно далек.

А Црква каже да је степен сродства између мужа и жене нулти. Шта то значи? А какав степен сродства је између мене и моје ноге? Никакав! Она је моја, она је део мог тела, моја нога и ја нисмо рођаци, ми смо једно тело. Дакле, моја жена је део мене, а не моја рођака. И приликом рачунања степена сродства веза између мужа и жене се не рачуна. На пример, између моје жене и мог брата је такође други степен сродства, као и између њега и мене.

Православна Црква је увек знала да је муж рођенији од сина, да је жена рођенија од кћерке. То нам само данас није јасно. А пре сто или двеста година то је знао сваки сељак. Кад би одједном жена хтела да напусти мужа и да се врати својим родитељима, они је просто не би примили. "Имаш мужа, иди и врати се! Ако си отишла од мужа, не желимо да знамо за тебе!"

Пре двеста-триста година развод је био апсолутно незамислив. Просто ово никоме није могло да падне на памет. Зашто је то било незамисливо? Покушаћу да објасним. Замислимо неку маму која гаји дете. Годину дана је све лепо, дете је мило. Две године - прва искушења, три године - проблем је већ већи, али је још увек подношљив, са седам већ постоје озбиљни проблеми, а с девет мама изјављује: "Нешто је мој синчић престао да ми се свиђа. Некако је измакао контроли, почео је да бива дрзак, лоше учи. Колико се може трпети? Доста! Досадило ми је! Сутра идем у општину да се разведем. Такав син ми не треба!" Схватамо да је тако нешто незамисливо. Није могуће развести се од сина! А зашто је могуће развести се од мужа? Данас је наш морал пао толико да супружници лако остављају једно дуго. Али то још није граница пада. Ако се ствари надаље тако буду одвијале људи ће се ускоро растајати од своје деце. На пример, данас постоји појава која се назива разусиновљење кад супружници који су усвојили дете после извесног времена ово дете доводе назад и кажу: "Доста! Досадило нам је! Више не можемо да се мучимо с њим." Постоји чак случај кад је дете које је усвојено с 3 године враћено кад је имало 15 година. За 12 година родитељи нису успели да заволе дете. А колико данас има напуштене деце поред живих родитеља, које је баш брига за рођену децу? Ситуација помало подсећа на године после револуције, кад је постојао огроман број напуштене деце, која су се појавила не толико услед грађанског рата колико услед случајних веза после укидања црквених норми за ступање у брак.

Раније је у људским главама све било на свом месту и људи су знали да је разводити се од мужа или жене још горе него се разводити од сина или кћерке. Јер, ако се једна нога разболи и не може да иде, ми не трчимо код хирурга: "Докторе, одсеците ми ногу што пре, стао сам на ексер." Покушаћемо да је лечимо свим силама, и само у случају да је ногу захватила страшна болест (на пример, гангрена) одлучујемо се на операцију да се болест

не би проширила на цео организам. Исто тако је и с разводом - свим силама смо дужни да покушамо да сачувамо породицу и тек кад ова нада нестане и настане опасност да ће на пример, пијан муж повредити сина или га увући у своје страшне грехове - само онда се можемо одлучити на развод.

Дакле, брачни другови постају једно тело. И прави муж воли своју жену већ због тога што је она његова жена, зато што су једно тело. Наравно, ако жена има још неке изванредне црте карактера то је просто дивно. Међутим, чак и ако их нема добар муж ће свеједно волети жену.

Скрећем вам пажњу на то да кад говорим да су супружници једна плот то није просто нека лепа слика, већ се све то дешава заиста, и све што се догађа с једним од супружника одражава се на другом. Ако супружници покушавају да уз помоћ Божију савладају сва искушења која настају у породичном животу кроз извесно време ће потпуно реално осетити да су постали једна плот.

Сви смо ми, вероватно много пута слушали приче као што је следећа. Мајка прати свог сина у војску. Он, на пример, служи у морнарици, на хиљаду километара од свог родног дома. Али, ето, сину се догађа нека несрећа и мајка, без обзира на огроман простор који је дели од сина својим срцем осећа његову несрећу. Дакле: Господ може да дарује брачним друговима такву благодат да осећају једно друго још јаче него мајка своје дете. Ако жена шаље у војску вољеног мужа и драгог сина, мужа ће осећати јаче. Понекад од старијих супружника, који су живот проживели у верности може да се чује следеће: "Ето, кажем супрузи то и то, а она ми одговара да је управо о томе размишљала." Код верних брачних другова се не појављују само јединствена осећања, већ и мисли и жеље.

Једном ми се десила следећа ствар. Стајао сам на перону на којем скоро да није било људи и поред мене је прошло неколико мушкараца мени непознате националности. Гласно су разговарали на свом језику, који ми се учинио врло милозвучним. И ту се у мени родила жеља да сазнам: а да ли је тако милозвучан наш руски језик? Међутим, никако нисам могао да оценим звучање матерњег језика и неочекивано сам схватио због чега. Никако не могу да чујем мелодичност матерњег језика зато што више не чујем само звуке, већ одмах чујем смисао речи. Може се оценити само мелодичност туђег језика, чији смисао не схваташ. Мелодичност је једино што може да се схвати на непознатом језику. Исто се дешава и с људима. Док је човек за тебе туђ једино што можеш да уочиш у њему је његова спољашњост. Сетимо се: "Човек се дочекује по одећи, а испраћа по памети." Блиске, рођене људе никад не оцењујемо по њиховој лепоти. Ми одмах видимо кретање њихових душа. Први знак тога да смо заволели човека јесте то да престајемо да примећујемо његову спољашњост.

Први пут сам се с тим да у љубави спољашњост не игра никакву улогу срео још у школи. Једном ме је у госте на рођендан позвао друг из разреда, којег сам знао само из школе, а у његову кућу сам дошао први пут. Био сам запањен кад сам видео његове родитеље. Отац је био прави лепотан, а мама је по мојим тадашњим мерилима била врло ружна, готово наказна - дебела, мала, пуних усана. Гледао сам их и нисам могао да схватим како је тако леп мушкарац могао да се ожени таквом женом. Добро, кад се оженио, била је лепша, али

како сад може да живи с таквом женом?! Тек много касније сам схватио да кад човек воли некога он скоро да не примећује спољашњост и не придаје јој онакав значај као раније. Као што обично просто не примећује да ли је лепа његова мајка, као што не примећује да ли је лепо његово дете или да ли је лепа његова сестра. А ако и примећује, то нимало не утиче на односе с човеком.

Човекова спољашњост је мутно стакло. Из даљине видиш само стакло, а не можеш да распознаш шта се налази иза њега. Али кад се загледаш кроз ово стакло, видиш само оно што се налази иза стакла, а само стакло више не видиш.

Трећи. Хтео бих да истакнем још једно својство истинске љубави. То је *спремност на самопожртвовање* или краће *пожртвованост*.

Права љубав је незамислива без пожртвованости. Али, шта је то? За почетак ми прво одговорите на питање: да ли је самоубиство самопожртвовање? На пример, човек је некоме изјавио љубав и био је одбијен. Живот је изгубио смисао. Човек даје свој живот за љубав. Да ли је то самопожртвовање? Ко сматра да је одговор "да" нека подигне руку. Сад они који сматрају да је одговор "не". Видим, већина се не слаже с тим да је самоубиство самопожртвовање. Заиста, самопожртвованост је кад се човек одриче нечег свог, понекад чак и живота, али обавезно ово чини ради другог човека. А у самоубиству, на пример, због неузвраћене заљубљености, присутно је нешто друго: "Свима ћу показати како много патим." У самоубиству нема бриге за другог, од самоубиства другима никад не бива боље, свим ближњима оно доноси само патњу. Самоубиство човек чини ради себе.

Сад ћу навести неколико илустрација за тему самопожтвованости да бих показао каква она бива.

Понекад самопожртвованост представља велики, одлучујући корак. На пример, моја супруга је завршила школу за диригенте (она је диригент - руководилац црквеног хора). Неколико година се спремала да постане диригент, дуго се школовала, била је пуна планова о томе како ће основати хор, како ће се бавити децом парохијана васпитавајући будуће појце за хор одраслих итд. Кад смо почели своје служење у Талдому сви ови планови су постепено почели да се остварују. Међутим, живот иде даље. Родило нам се прво дете, онда друго, затим треће. И ту се већ оштро поставља питање: шта да се ради? Најважније службе, кад хором треба да управља најискуснији човек су у суботу и недељу. Чак и кад бисмо хтели да дамо дете у вртић, свеједно ништа не бисмо решили, јер у ове дане вртићи свеједно не раде. Нисмо имали баке које би стално живеле с нама. Попадија је морала да изабере: или на неколико година оставља хор или треба тражити друга решења која би највероватније била на штету деце. Наравно, она оставља хор, али иза овог "наравно" стоји јако много тога. Рећи себи: "Од данашњег дана ти ниси диригент, ти си сад - мајка," и потиснути у други план оно што је дуго година било у првом није нимало лако. Човеку није лако да види другог како заузима његово место, да види његове грешке, а нема могућности да их исправи. Наравно, још је теже не негодовати притом у себи.

Међутим, то је пример очигледног самопожртвовања - одрицање од свог призвања. Живот се по правилу састоји од ситнијих испољавања нашег пожртвовања. Цео дан отац

породице је стајао поред струга и размишљао само о томе како ће доћи кући и одморити се испред телевизијског екрана гледајући финале у фудбалу у којем игра његов омиљени клуб. Отвара врата долазећи кући и... "Драги, иди, молим те, по хлеб док ја испечем пиле, затим избаци ђубре, канта је већ препуна и доведи Љошку из вртића." Све ове ствари стиже да заврши пет минута пред крај утакмице, а стегнувши срце пропустити скоро целу утакмицу и учинити све што је потребно за породицу је такође самопожртвованост. Од оваквих свакодневних "ситница" се састоји породични живот.

Сад, кад смо се мало разабрали с терминологијом и кад сам покушао да објасним шта подразумевам под речју "љубав" потрудићу се да дам дефиницију љубави између мушкарца и жене. Наравно, она ће бити једнострана, непотпуна, али је треба дати. Дакле, љубав супружника је јединство двоје људи, које се рађа у браку и гаји у току 10-15 година заједничког живота. Пишем ову дефиницију на табли.

Није могуће ступити у брак из љубави!

Заљубљеност	**Љубав**
1. егоизам	1. вечна
2. заљубљеност у нешто	2.воли ни због чега
3. ватреност осећања	3. пожртвованост

Љубав је јединство двоје људи, које се рађа у браку и гаји у току 10-15 година заједничког живота.

Уз овакву дефиницију љубави мислим да нико неће имати ништа против онога што је речено на почетку нашег разговора. Ступити у брак из љубави је у принципу немогуће, јер се љубав рађа само у браку, тек после ступања у брак, и тек након дугих година се испољава са свом силином. Ми у земљу бацамо семе јабуке и не долазимо да беремо плодове кроз месец дана, већ неколико година гајимо дрво и тек онда очекујемо плодове. Плодови љубави се такође неће појавити одмах, јер је људска душа много компликованија

од биљке. Не доживи свако дрво да почне да рађа плодове, многа угину. Данас се 60% породица распада, не доневши никакве плодове осим напуштене деце и рањених душа.

С чим породица може да се упореди? Замислимо два камена - оштра и чврста. Док не дођу у додир све је наизглед добро, нико никога не дира, али ставимо их у џак и тресимо јако и дуго. Могуће су две варијанте развоја догађаја: или ће се камење избрусити и више неће рањавати једно друго, или се неће избавити својих оштрих ивица и тада ће се џак поцепати и камење ће излетети из њега. Џак је породица. Или се супружници уз помоћ "ситних" самопожртвовања брусе или ће се разлетети у злоби једно против другог.

Огроман број развода се дешава 2-3 године након ступања у брак. Човек је разводећи се убеђен: "Каква наопака жена (муж) ме је допала! А говорила је да ме воли! Како ми је само пало на памет да се оженим њом!" И човек не схвата да још није било љубави, постојала је само заљубљеност. За љубав је требало још да се бори. Просто нико од супружника није хтео да се избави својих оштрих ћошкова. Човек ступа у нови брак, а тамо се наставља исто што је било у првом. Он својим оштрим ивицама рањава нову супругу, а она, се рањена, љути и рањава заузврат мужа својим оштрим ивицама. И мушкарац наивно сматра да је опет добио лошу жену, а сам не види своје недостатке.

Међутим, нешто најчудније се дешава после 10-15 година. Првобитно брушење у току прве 2-3 године није максимум јединства које може да се роди иако многе породице остају управо на овом нивоу. Желео бих да не заборавите главну тајну брака и љубави: двоје постају једно тело. Ако супружници из све снаге буду савладавали сва искушења и достојно носили свако бреме брачног живота после 10-15 година ова два камена се сливају у јединствен камен који се не може раздвојити никаквом силом.

И последње. Управо сам дао дефиницију љубави у којој се каже да љубав треба гајити 10-15 година. Свако од вас може да пита: "А да ли ви сами заиста волите?" Овде морам да признам: "Супруга и ја у браку живимо тек 6 година. По својој дефиницији не могу да се похвалим тиме да сам већ достигао савршену љубав у својој породици." Још једна илустрација којом ћу заправо и завршити данашњи разговор.

Кухиња. Седимо моја попадија и ја за столом једно преко пута другог. Кашике и виљушке нам стоје на суседном столу. Да бих узео кашику треба да устанем, начиним пет корака и вратим се на место. Да би моја супруга узела кашику треба да устане, да учини један корак и да се врати. Мени је потребна кафена кашичица. Наравно, нећу сам да је узмем. Нипошто! Ја треба да начиним десет корака, а супруга само два. Молим је да ми да кашичицу. Она устаје и иде по кашичицу. И тек тада схватам да је попадија већ у последњем месецу трудноће, да се уморила у току целог дана с двоје друге деце, да је ова трудноћа уопште била тешка и да јој је било тешко чак и да устане од стола, а ја, здрав и безбрижан, чекам да ми донесе кашичицу. Наравно, разумом сам схватио да сам поступио рђаво и више то нећу радити, али да сам достигао савршенство у љубави, ја бих просто стално осећао њену бол, не бих просто знао својом главом него бих је осећао својим телом и не би ми чак ни пало на памет да је замолим за нешто.

Навика или љубав.

Једном сам у неком разреду чуо питање: "Ето, кажете да се љубав гаји 10-15 година. А можда се за ових 10-15 година у људима просто рађа навика да живе заједно, и то уопште није нека посебна љубав?" Питање је врло добро. Чак и Гогољ у својим "Старовремским велепоседницима" осећање између Пулхерије Ивановне и Атанасија Ивановича не назива љубављу, већ просто навиком. Међутим, чини ми се да Гогољ то чини намерно, као да нас пита да ли се слажемо с овом дефиницијом - "навика". Међутим, пажљив читалац ће код Гогоља видети алузију на то да сам аутор ово није сматрао навиком. Гогољ каже да је после смрти супруге Атанасије Иванович одавао утисак човека који је изгубио ногу, односно који је изгубио део свог тела, своје плоти. А ја бих кратко одговорио на следећи начин. А зар је кад мајка на хиљаду километара осећа несрећу свог сина то условљено навиком? Не, овде је у питању нешто веће од навике.

Наравно, већина брачних парова заиста живи "по навици" и њихова везаност је условљена само тиме што су се толико избрусили за много година да им је већ празно и досадно да живе једно без другог. Али, не треба никад да заборавите да постоји права љубав која је изнад навике. Кад два дрвета расту једно поред другог и испреплету се - то је једно. Да, ако се посече једно дрво друго може чак и да падне без уобичајеног ослонца. Али кад су се два дрвета срасла и кроз њих тече већ јединствени сок - то је потпуно друго. Она се безболно не могу раздвојити.

Већ сам говорио да руски језик крије у себи много мудрости. Шта означава реч "срећа"? Полазећи од етимологије ове речи срећа човека се састоји у томе што он не живи сам. "Срећа"[1] је "саучествовање" у другом животу. "Ја сам део тебе, а ти си део мене. Ми смо део једно другог." Човек који никога не воли је бесконачно усамљен и несрећан. Сетите се песме "Силенциум" Тјутчева:

Ћути, крај се и таји

И осећања и маште своје -

Нека у душевној дубини

Они излазе и залазе

Немо, као звезде у ноћи -

Диви им се и ћути.

Како срце да изрази себе?

Како други да те схвати?

Хоће ли схватити због чега живиш?

Изречена мисао је лаж.

Експлодирајући узмутићеш врела,

Храни се њима и ћути.

Умеј да живиш сам у себи -

Постоји читав свет у твојој души

Тајанствено-чудесних размишљања;

Њих ће заглушити спољашња бука,

Дневни ће их растерати зраци, -

Слушај њихово појање - и ћути!

Тјутчев је врло прецизно описао стање усамљености. Ова песма је вапај несрећног човека. Несрећног у смислу да је постао светсан своје апсолутне усамљености: "Изречена мисао је лаж!" Заиста, општење на нивоу речи је лажно, дубоко изврнуто општење. Речима се никад не могу изразити сва дубина осећања, све нијансе доживљеног осећања. Потпуно уникално стање човека се преноси неком речју заједничком за све, односно преноси се управо овај заједнички појам, а не само стање или осећање човека. Зашто постоји тако много врста уметности? Човек жели да изрази себе речима. Међутим, речима се много тога не може пренети. Човек почиње да се изражава музиком, али ни звуцима не може све да се изрази. Он почиње да црта, али су и овде могућности ограничене. И тако даље. Све су то покушаји да се пробије кроз осуђеност на усамљеност.

Међутим, ипак ова песма у суштини није у праву - човек има могућност да превлада ову усамљеност. *"Двоје једно тело..."* - овим речима се укида наша осуђеност на самоћу. Људи који се међусобно воле (не који су заљубљени, већ управо који се воле) поседују срећу, јер се њихове душе налазе у посебном јединству кад су они део једно другог. Они могу да не опште речима, јер могу да гледају на свет очима другог, да осећају иста осећања која обузимају другог.

Прва љубав

Сви смо ми вероватно много пута чули да прва љубав заборава нема и да оставља траг за цео живот. Шта је то прва љубав? Шта је у њој тако чудно и незаборавно?

Често се иза једне исте речи крију различите појаве. У овом случају треба рећи да постоје различите прве љубави, од веома дубоког и чистог осећања до глупе и тренутне опчараности. И у једном и у другом случају прва љубав се заиста не заборавља и оставља дубок траг. Сетивши се дефиниције љубави и заљубљености, треба, наравно, прецизирати да прва љубав још није љубав, већ само прва озбиљна заљубљеност, прво осећање љубави која се рађа. Управо осећање љубави, а не сама љубав, јер сама љубав није осећање, већ стање две душе. Заљубљеност је управо осећање.

А шта је посебно у првој љубави? Одговор је врло једноставан: пре свега то што је то осећање *прво*. Све што се догађа први пут увек оставља дубок траг.

Никад нисте приметили да пут којим идете први пут увек изгледа дужи него кад њиме идете други, трећи или двадесети пут? Врло добро се сећам како сам једном закаснио на електрични воз и да не бих чекао следећи стојећи на једном месту решио сам да се прошетам у правцу пута који нисам познавао. Ишао сам лагано, разгледајући све што сам видео на свом путу. Помало сам се заборавио разгледајући пут и онда сам се сетио да треба да се вратим. Али, о ужас! Отишао сам врло далеко, како ми се чинило, најмање два километра, а до електричног воза ми је остало свега десет минута. Брзо сам пошао назад и на своје чуђење открио сам да је до станице било свега седамсто-осамсто метара. Кад човек некуда иде први пут као да сам простор и време размакну своје оквире. Због количине утисака које сам стекао на ових осамсто метара пут ми је изгледао дугачак пар километара, зато што нови пут доноси много нових утисака. Понекад човек запањен боравком на неком месту може искрено да каже: "Био сам тамо читаву вечност." Обични радни дани пролећу брзо и неприметно, а неки важни догађаји остају у сећању до најситнијих детаља.

Кад се човек први пут озбиљно заљуби он пролази кроз читав низ открића и потреса које мењају његову представу о животу. У животу неће бити много оваквих промена. Оно што је било у првој љубави никад више неће моћи да се понови.

Кад сам први пут сео за волан аутомобила самостално без инструктора, први пут сам осетио да ме кола слушају, да у њима постоји запањујућа моћ и сва ова сила је у мојим рукама. Којом брзином сам возио први пут? 40-50 км на сат. Мало касније, кад сам се охрабрио - 70 км на сат. Али сам запамтио ову прву вожњу иако сам касније на стотине пута возио и брзина од 70 км на сат ми изгледа као брзина корњаче. Осећај моћи је постао трезвенији и човек већ зна све прилично ограничене могућности аутомобила. Никад више нећу моћи да поновим иста осећања, једино ако не пробам да летим авионом.

Овде се открива још једна врло важна истина. Прва љубав се по правилу брзо гаси. Осећања која су још јуче потресала човека брзо постају уобичајена и чини нам се да љубав одлази. Навика је оно што често убија прву љубав. Желели бисмо да интензитет утисака остане исти, али тако не бива. Осећања бледе, а ми се онда разочарамо. Заљубљеност се у већини случајева завршава управо овако: разочарењем и растанком. Није случајно да сама синтагма "прва љубав" већ некако жалосно указује на то да после прве обично следи друга, затим трећа итд.

Подсетићу да је прва љубав осећање љубави која се рађа. С чим ово осећање може да се упореди? Претпоставимо да сте имали саобраћајну несрећу, повређени сте и целе године сте лежали у болници, јер нисте могли да ходате. И сад осећате да се опорављате. Радосни сте због осећања да ћете убрзо моћи да ходате. Осећања вас преплављују. Али, ево, устали сте и већ читав месец дана ходате. Да ли ћете осећати исту такву плиму осећања и да ли ћете се радовати сваком кораку? Тешко да је тако. Сад је за вас обична ствар да ходате. На пример, какво романтично одушевљење може да изазове то што ћете отићи до тоалета? Исто тако је и у љубави. Док си само заљубљен осећања те преплављују. А кад већ волиш чулност нестаје, почиње свкодневни живот, али љубав остаје. Ходаш? Значи, не личиш на болесника који лежи, ти си други човек. Заволео си, значи, више не личиш на заљубљеног, све је другачије, ти си други човек.

Иако сам тако без патоса говорио о првој љубави (ето, прва је па се памти) желео бих да упитам: "Можда у првој љубави постоји још нека дубока тајна?" Да, постоји и она се састоји у томе што прво осећање бива врло чисто и светло. Ову чистоту треба ценити, она се такође врло тешко може поновити. Кад човек пије воду из извора она је први пут чиста и незамућена. Али, кад једном додирнемо извор ми ћемо га сигурно замутити и да бисмо се напили чисте воде други пут нам треба јако много стрпљења.

Навикли смо се на мисао да ће "нас љубав изненада погодити као гром из ведра неба кад га човек уопште не очекује". У ствари, човек треба да уме да чува своја осећања, односно да их чува од случајног узбуђења које може да замути чист извор наше душе. Већина људи се заљубљује лако и без размишљања, олако губећи дар који нам је дат - чисто и светло осећање прве љубави. Управљање сопственим осећањима је тешко, али је могуће. И врло је опасно лако се препустити првом случајном заносу. За оне који су успели да сачувају своја осећања прва љубав је врло дубоко и озбиљно осећање које може да прерасте у истинску љубав у браку. Брак у којем је прва љубав за цео живот остала једина биће најсрећнији. Шта може бити боље за брак него кад прошлост супружника није оскрнављена никаквим случајним везама, заносима или заљубљеностима?

Сетимо се зашто се Татјана заљубила у Оњегина. Пушкин врло тачно описује ову заљубљеност:

Време је дошло, она се заљубила.

Као зрно које је у земљу пало

Које је оживео пролећни огањ,

Одавно је њена машта,

Изгарајући од нежности и чежње,

Жудела за храном судобносном;

Одавно је чежња срца

Притискала њене младе груди;

Душа је чекала... било кога...

Дакле, Татјана је у својој уобразиљи одавно створила неки лик и зато се заљубљује практично у првог младића на којег је наишла. Притом Пушкин врло јасно објашњава разлог оваквог Татјаниног стања:

Рано су почели да јој се свиђају романи;

Они су јој били све,

Заљубљивала се у преваре

И Ричардсона, и Русоа...

А сад, кад је срела Оњегина, сва њена машта и уобразиља су биле усмерене на њега:

С каквом пажњом она сада

Чита слатки роман,

С каквом живом опчараношћу

Пије саблажњиву обману!

Срећном силом маштања

Оживела саздања,

Љубавник Јулије Вољмар,

Малед-Адел и де Линар,

И Вертер, мученик немирни,

И неупоредиви Грандисон,

Од којег се нама спава -

Све се за сањарку нежну

У јединствену слику обукло,

У самог Оњегина слило.

Дакле, драги младићи и девојке, чувајте своја осећања, чувајте своју душу од случајних заноса, не тражите љубавне авантуре, не читајте љубавне романе, не гледајте празне серије, не заносите се западним љубавним мелодрамама. Стрпљиво чекајте своје право дубоко осећање и тада постоје велики изгледи да ће ваша прва љубав постати први одбљесак освита праве љубави која долази.

Љубав на први поглед

Постоји појам "љубав на први поглед." Међутим, ја бих рекао да је то страшно - заљубити се одмах после првог сусрета. Заљубити се после првог сусрета значи покренути у својој души огроман механизам различитих осећања: дозволити себи машталачки занос, препустити се уобразиљи и фантазијама, притом ће се испоставити да је ваша душа у власти све јачег осећања. Заљубљеност је попут дроге: што је више уживаш, тим више је желиш.

Где је гаранција да онај ко је покренуо овај сложени психолошки механизам после првог овлашног погледа неће покренути поново исти овај механизам после истог оваквог првог погледа, само другог човека?

Љубав на први поглед је пример како човек не уме и не жели да чува своју душу, пример очигледне распуштености. Шта може бити неразумније него трошити своје душевне снаге на ко зна кога? Крајње је опасно овако се заљубљивати. После неколико таквих заљубљености (а њих ће сигурно бити неколико) душа ће бити опустошена. Да не би било

грешке после првог погледа треба да буде и други, и трећи, да би човек могао да провери свој први утисак.

Изјављивање љубави

У изванредном филму о животу породице с много деце "Једном после двадесет година" постоји сцена у којој супруг после дуго година заједничког живота, након што се у њиховој породици родило десеторо деце први пут изјављује својој жени љубав. А пре тога су они живели, волели су се без икаквих љубавних изјава. Чини ми се да су аутори филма то врло добро уочили: истинској љубави нису потребне изјаве. Ја бих чак дозволио себи да кажем: изјављивање љубави је знак заљубљености, а не љубави. У принципу то је и јасно, јер се љубав изјављује пре брака, а по раније датој дефиницији она се рађа тек у браку. Заиста, људи изјављују оно чега још увек нема. А и сама реченица "Ја те волим," већ одаје своју неистину. Тамо где постоје појмови "ја" и "ти" још нема љубави. Љубав почиње од појаве појма "ми".

Ово изгледа парадоксално, али је чињеница да се управо људи који се заиста воле не удварају једно другом као што то чине заљубљени. Односно, они унутрашње постају ближи, а има све мање спољашњих испољавања љубави. Наравно, већина мужева не поклања женама цвеће зато што осећају да су с њима једно тело, већ просто због недостатка пажње и бриге. Али супружницима који се воле није потребно испољавање бриге у одређене дане, пошто је они исказују свакодневно, по 24 сата дневно. Ако муж поклања жени цвеће за 8. март и вредно пере судове тог дана то наизглед није лоше. Али ако 9. марта буде лежао на каучу, јасно је да је његова брига привидна. А ако супруг који свакодневно помаже супрузи у кућним пословима не поклони огроман букет за 8. март, већ само скроман и јефтин, она се вероватно неће увредити. Изјављивање љубави притом такође неће бити потребно. Оно се захтева тамо где нема осећаја истинске блискости и да друга страна не би почела да сумња, вероватно јој треба посведочити своју љубав.

Мада, нисам баш сасвим у праву. Изјаве љубави такође стално звуче међу супружницима који се воле, само што човек не може одмах да их чује. Испричаћу догађај, а ви ми одговорите: у којем тренутку се овде чула изјава љубави? Млади пар је дошао у госте. Кад су домаћини изашли на тренутак супруга одједном случајно закачи омиљену вазу домаћина и она се с треском разбија. Забринути домаћин жури да види да се није случајно разбила његова ваза. "Шта се десило?" пита супруга. "Опростите, разбили смо вашу омиљену вазу," одговара муж. Да ли сте овде чули изјаву љубави? А она је била. Ко се досетио? Тачно! Супруг је рекао: "*Ми* смо разбили," а не "Она је разбила". У овом "ми" се и састоји изјава љубави. Ма шта да се деси, то се дешава *нама*, и супруг који воли никад се неће одрећи своје жене: "То смо *ми* разбили."

Међутим, изјава љубави је увек било и биће, и не само то, оне су крајње потребне - јер чудно је ступити у брак без изјављивања љубави. Међутим, изјаве се разликују. У

прошлим вековима изјаве уопште нису биле као данас. А и то често нису биле изјаве љубави колико понуда за ступање у брак: "Волим вас, удајте се за мене." Јер увек су се нудили рука и срце. Нудећи срце људи су самим тим говорили да воле, а нудећи руку, самим тим су говорили о венчању. Зато што се управо за време венчања руке супружника неколико пута сједињују у знак њиховог брачног савеза. Дакле, правилно изјављивање љубави истовремено претпоставља понуду за ступање у брак, у којем ће ова љубав расти. Изјављивање љубави јесте изјављивање спремности човека да воли, спремности да учини озбиљан корак, да ступи у брак, да сноси одговорност за судбину другог човека.

Међутим, данас се често све одвија другачије. Пред очима ми је следећа слика. Момак и девојка стоје у хаустору загрливши се (данас се грле много пре међусобних признања и уопште изјављива о својим осећањима), и тада следи изјава, која се изговара шапатом, у узбуђењу због речи које се чују: "Волим те." Одговор: "И ја тебе волим." После овога као у класичним западним филмовима следи, дуг, отегнут пољубац. И то је све! Тиме су све изјаве завршене, обоје заљубљених су срећни.

Коментар за ово је најпростији: ништа заједничко с правим изјављивањем љубави ово дејство нема. Иако срце дрхти и речи се од узбуђења изговарају с напором, ово није изјава љубави. Запамтимо, ако након изјаве љубави не следи понуда за брак, реченица "Волим те" се може превести на следећи начин: "Заљубљен сам у тебе до ушију, дозволи ми да се љубим с тобом." Ради се о томе што је љубити се занимљивије него се просто грлити. Али љубити се без изјављивања љубави некако није баш пристојно. Зато се и изговарају речи љубави. Међутим, подсећам вас, не варајте се овим изјавама, оне не вреде пребијеног цвоњка ако човек не нуди своју руку на коју бисте могли да се ослоните. Ако нема понуде за ступање у брак то значи да је пред вама човек у потрази за љубавним авантурама који просто жели да искуси нова осећања, који жели да се ваши односи даље развијају, али не жели да оду предалеко и да се ствар заврши браком.

НАПОМЕНЕ:

1. У питању је игра речи. Срећа се на руском каже с-част'-је, част' значи део. Извесна аналогија би могла да постоји са српским језиком ако се има у виду да је корен речи срећа срет-, односно сусрет две личности.

Беседа 2

Како ступити у брак?

Врло је компликовано правилно ступити у брак. Избор супружника треба да се учини једном за читав живот. У идеалном случају овде не би требало да буде промашаја. Али, ради се о томе што нема методе која би гарантовала да неће бити грешака. Чак бих рекао следеће: брак је увек ризик, брак је увек искорак затворених очију.

Приликом ступања у брак човек се сусреће с одређеним парадоксом, с два неспојива услова, која утичу на избор. Ево у чему се састоји парадокс. Пишем на табли две противречне одредбе.

1. Треба што је могуће боље упознати будућег супружника пре брака.

Али, с друге стране:

2. Није могуће добро упознати будућег супружника пре брака.

Почећу од друге изјаве. Због чега није могуће истински упознати свог будућег брачног друга? Пре свега истаћи ћу да је упознати другог човека, па чак и себе до краја практично немогуће. А ако сад говоримо о породици треба рећи да се у свакој жени налазе три потпуно различите жене и да се у сваком мушкарцу налазе три потпуно разлитича мушкарца.

У складу с развојем односа између мушкарца и жене ови односи пролазе кроз три основне фазе:

Мушкарац	**Жена**
момак	девојка
муж	жена
отац	мајка

Момак, муж и отац су потпуно различити људи, иако се налазе у једном човеку, сваки од њих има своју логику понашања. Сам момак још увек не зна какав ће бити муж или какав ће бити отац. Исто може да се каже и за девојку. Дакле, размотримо све ове фазе.

Момак и девојка. Већ док се изговарају ове речи, на лицима људи се по правилу појављују осмеси и човек има жељу да дода: "момак и девојка, печена кокошка". То је најзабавнија, највеселија и најромантичнија етапа у односима између мушкарца и жене. За ову етапу су карактеристичне следеће две црте. Као прво, свако од заљубљених се из све снаге труди да сакрије своје недостатке; као друго, свако покушава да покаже све своје врлине, чак и оне којих нема, али би могле да постоје.

На пример, младић позива своју вереницу на рођендан. Младићева мајка притом ликује. Напокон су из собе њеног драгог сина нестале поцепане чарапе које су лежале на сред собе и она старудија која је стварала "уметнички неред" на његовом радном столу, је уредно сложена у фијоке. У мом животу се десио следећи случај. Једном сам морао да преноћим у Москви код познаника. Док смо пили чај, кад је домаћин куће изашао на тренутак његова супруга ми је рекла: "Чешће долазите, супруг је три дана пре вашег доласка почео такво спремање стана каквог није било никад раније." Заиста, сви ми и увек кријемо своје мане од туђих људи.

Девојка ће се, позивајући младића на породични празник, потрудити да спреми нешто толико необично што још није кувала и што вероватно неће моћи да понови касније. Можда девојка није баш најбоља домаћица, али ће за време док јој се младић удвара постати таква.

Кад млади пар буде шетао вечерњим градом из њихових уста ће тећи нежан разговор, све грубе речи биће на нако време искључене из лексикона и разматраће се тако узвишене, племените теме које могу да падну напамет само заљубљенима. И у овој жељи да човек изгледа бољи могуће је да ни у коме од заљубљених нема ни мрвице лукавства, жеље да превари или другог преведе жедног преко воде. Просто, у то време човек заиста жели да изгледа бољи, чак и пред самим собом.

Али, колико дуго се може шетати на месечни? Пролази време и момак и девојка ступајући у брак прелазе у нову фазу, они постају муж и жена. Постепено, у току кратког времена сви односи између њих се мењају до непрепознатљивости.

Муж и жена. Да бисмо се снашли у ономе што се дешава с младенцима поставићу вам следеће питање. Замислимо ситуацију: младић, који још увек није ожењен живи с мамом, татом, братом и сестром у једном стану. Ноћу се буди и спрема се да оде у тоалет. Отвара ормар и узима одело? Облачи парадне ципеле и кравату? Не? Али ако оде у гаћама и мајци у тако непристојном издању могу да га виде мајка и отац, сестра и брат! Шта кажете? Тачно!!! Човек се не стиди својих ближњих.

Сад слушајте шта се дешава с младенцима убрзо после брака. Они постају најрођенији и престају да се стиде једно другог. Кад девојка свраћа по свог младића пре шетње он никад пред њу неће изаћи у гаћама "за по кући" и поцепаној мајци. Иначе ће девојка просто побећи од оваквог неваспитаног понашања. Пред мамом човек може да се појави у оваквом издању. "Мама, никако да ми закрпиш мајцу, ето и идем у поцепаној." Кад постану муж и жена младенци јако много сазнају једно о другом, сазнају оно што се раније брижљиво скривало и сад се крије од туђих људи. Међутим, они сад више нису туђи, они су - блиски рођаци, жена је ближа од мајке, а муж је ближи него отац. Сад ће жени бити упућене речи: "Сама ниси закрпила, па гледај како идем у поцепаном."

Управо после ступања у брак из човека избијају све његове лоше навике. Сад за време ручка може да узме кутлачу и да почеше њом леђа, без обзира на зачуђени поглед жене, може виљушком да копа ухо. Сад се све то може. Тешко је замислити да младић седи с девојком у кафићу и да тамо галантно јој се удварајући одједном почне виљушком да чисти зубе или да копа нос.

Руски језик је врло мудар и богат, у њему се огледају многе духовне истине. Ко може да каже шта значи реч "невеста"? Ова реч се образује од корена "ведети", "знати". Дакле, "невеста" значи "неиспитана", "непозната". Пре брака ниједан момак не може да се похвали да зна све о својој девојци. Док се човек не сроди с човеком не може га упознати.

Млада још није рођака, она је засад делимично још увек туђ човек, а жена је више него рођака, она је једно тело с мужем. Свима је већ одавно познато: највише љутње и нетрпељивости човек излива на најближе људе. Ако супруг на послу заузима високу функцију и у току целог радног дана, општећи с људима сузбија своју љутњу и умор да пред туђим људима не би лоше изгледао, код куће искаљује на жену и децу све оно што му се скупило у току дана Зашто да се стиди жене? Она је жена - истрпеће, а деца у принципу треба да поштују оца и да га се плаше. Значи, нека трпе и поштују. И испоставља са да многи наизглед фини људи код куће тероришу своје ближње.

Многи бракови се распадају врло брзо, чим се младенци макар мало покажу једно пред другим.

Али, претпоставимо да супружници немају много лоших навика или да су слично васпитани и да ничим не шокирају једно друго. Тада прелазак од момка и девојке на мужа и жену пролази релативно лако. Пролазе две-три године и по правилу муж и жена прелазе на нови стадијум у својим односима. Рађа се дете, и они постају потпуно други људи - отац и мајка.

Отац и мајка. Односи између мушкарца и жене се поново мењају и то врло озбиљно. Појава детета се може упоредити с новим рађањем породице.

Шта се мења? Почећу од можда на први поглед не толико карактеристичне, али потпуно могуће појаве. У књигама за младе маме у којој се дају инструкције стручњака за негу детета може се наћи следећи опис појаве као што је очева љубомора: он је љубоморан на своје дете. Поставља се питање, зашто да буде љубоморан? Па то је његово дете, није

жена "заглавила" с неким са стране! Међутим, у суштини, ова појава се не рађа сама од себе. Размислимо заједно. Муж је пре рођења детета свако вече долазио с посла и сигурно је знао: код куће га чекају, жена је већ испржила његову омиљену кајгану са шунком и спремна је да слуша супруга који јој прича о свим догађајима на послу. Међутим, рађа се дете, муж долази кући и види: вечера није готова, жена га не пита како је провео дан, и уопште обраћа мало пажње на њега. Сва њена пажња је усредсређена на дете. До озбиљне љубоморе с истеривањем правде и жалби, наравно, не долази тако често, али известан рад на себи да би се смирио с овим променама мора да обави сваки отац.

Врло добро односе разлику између оца и мајке и мужа и жене илуструје једна реченица, коју је изрекао Сент-Егзипери. Узгред речено, ко може да каже, које дело је он написао? Барем најпознатије... Да, тачно - "Мали принц". Обавезно прочитајте, и то је пожељно да пажљиво прочитате ову причу о малом дечаку који је доспео на Земљу. Она је у потпуности посвећена љубави и пријатељству. У свом другом делу Сент-Егзипери каже: "Заљубљени (мислим да ми је у руке доспео не сасвим успешан превод, тачније би било рећи "они који воле") нису они који гледају једно у друго, већ они који гледају у исту страну. Запамтите ову реченицу.

Заиста, док у породици нема деце у породичним односима долази до зачараног круга - жена воли мужа због тога што се он брине о њој, а муж воли жену због тога што се она брине о њему. Ови односи носе на себи печат обичног егоизма. На пример, поштујем свог имућног комшију због тога што ми он понекад даје новац на зајам, а он мене поштује због тога што помажем његовом сину да се спреми за факултет. Тешко да се овакви односи могу назвати несебичним пријатељством. То ће пре бити пословни односи на обострану корист. Исто може да буде и међу супружницима. Ти мени, ја теби. Али, ако у оваквим пословним односима један брачни друг нешто не да у потпуности, други може увређено да каже: "Како ти мени, тако и ја теби." Узајамне увреде ће расти, ускоро ће сазрети скандал итд. Овакав савез је врло лабав.

Савршена љубав почиње да се појављује управо онда кад супружници почињу заједнички да воле трећег, да се заједно брину о њему и да се труде на његовом васпитању. Две руке нећемо назвати мајсторскима онда кад оне науче да једна другој секу нокте и да мажу једна другу кремом, већ онда кад у једној руци буде материјал, а у другој длето и кад се као резултат заједничког, складног кретања две руке роди уметничко дело.

С појавом деце односи између супружника се обавезно врло озбиљно мењају. Нарочито сам тога постао свестан после рођења трећег детета. С првим дететом је супруга мање-више излазила на крај, затим је долазила и бака у помоћ, с другим је поново на неколико најтежих месеци дошла бака. Али прво време после рођења трећег детета нам је било јако тешко и нико нам није помагао. Једном кад је дете имало око месец дана вратио сам се кући после многих послова у храму. Враћам се и размишљам отприлике овако: "Ево, сад ћу да дођем, сешћу, поседећу једно пола сата, појешћу нешто, бар ћу се мало одморити." Међутим, чим сам сео попадија ми је пришла изговарајући следећу реченицу: "Слушај, кад дођеш кући одмах треба да уђеш у кухињу и да видиш да ли је опрано све посуђе. Треба да одеш у купатило и да видиш да ли је опран веш. Треба да погледаш у собама да ли је све срређено. *Треба стално да гледаш како би могао да ми помогнеш!*" Наравно, прво

сам негодовао у себи и чак сам покушао да заоденем ово негодовање у речи, али сам убрзо схватио да свеједно нећу бити у праву, јер супруга се за цео дан уморила барем исто толико као ја, а није баш лако обављати кућне послове кад је једно дете у рукама, а двоје јурцају унаоколо. Ето, тада сам схватио да наша кућа више није пријатно гнездашце у које могу да долазим да бих се одморио после напорног дана. Сад је кућа место другог посла.

Запамтимо ово. *С појавом деце кућа постаје место другог посла*. Муж је поштено одрадио осам сати поред струга, долази кући, а тамо почиње нови посао - прање судова, веша, сређивање, читање књига, играње с децом итд. и т.сл. И овај посао је много одговорнији. Ако у фабрици и направиш шкарт он може да се поправи, а ако и не поправиш, свеједно нећеш трпети ти него онај ко буде користио твој производ. Али ако лоше васпиташ децу, од тога ћеш управо ти морати да трпиш и то до краја свог живота. Може се навести следећа слика. Породица пре рођења деце представља два млада ждребета, која пасу на зеленој ливади и грају се. А породица после рођења деце јесу два теглећа коња упрегнута у кола која вуку прљавим разлоканим путем. Ако један коњ одбије да вуче терет, други ће улагати два пута више снаге. А многи после дивне зелене ливаде нимало не желе да се упрежу у кола.

Прво смо разматрали другу од две противречне тврдње, које су написане на табли. Покушао сам да објасним због чега је тешко упознати човека пре брака, због чега приликом ступања у брак увек постоји ризик да ће човек погрешити у погледу другог човека. Сад поразговарајмо о томе како да смањимо овај ризик. Како се ипак може више сазнати о будућем брачном другу?

Дакле, у сваком човеку седе три потпуно различита човека: момак, муж и отац. И девојци није нимало лако да препозна какав отац ће бити њен младожења. Међутим, управо овде се може видети **први рецепт,** који помаже да се правилно ступи у брак. Овај рецепт сам чуо од једне познанице. Имала је 19 година, спремала се за брак с 46-годишњим мушкарцем, који је иза себе имао већ два неуспешна брака. Дуго је размишљала пре него што се одлучила на овај корак. На крају је поставила себи питање и одговор на њега је све коначно решио. Упитала је себе: "А да ли ја желим да овај човек буде отац моје деце?" Одговорила је: "Да!" - и без сумње ступила у брак упрко противљењу рођака. Питање заиста треба поставити само овако: "Не тражим мужа *за себе,* већ оца *за своју децу*!" За себе се обично тражи онај с ким је занимљиво отићи у дискотеку, с ким се може прошетати улицом да другарице позавиде. А за своју децу нађимо ипак неког бољег, можда не најбогатијег и најлепшег, али најпоузданијег.

Зато, бирајући себи мужа треба да се потрудите да застанете и да се упитате: "А да ли ја желим да овај човек буде отац мог детета? Да ли желим да он васпитава мог сина? Да ли желим да мој син личи на њега?"

Други рецепт је врло прост. У Тројице-Сергијевој Лаври има много искусних духовника, односно свештеника код којих људи долазе за савет у духовном животу. И ови духовници обично дају благослов да се поступи на следећи начин: од познанства до брака нека прође најмање годину дана. Зашто тако много? Супруга и ја већ после пола године нисмо имали

никаквих сумњи, просто смо чекали следећих пола године да можемо напокон да се венчамо.

Покушаћу да објасним зашто је потребан прилично дуг период ради међусобног проверавања и како ово време треба провести. Сад се обраћам женској половини разреда. Наведите ми особине које мора да поседује ваш будући муж. Диктирајте, а ја ћу писати на табли.

Добар

Јак

Паметан *(по мишљењу већине девојака*

Леп *(ово није обавезна особина)*

Веран

Хајде да анализирамо макар ове основне црте карактера. Почећу од **верности**. Замислимо следећу ситуацију. Девојка долази кући и каже мами одушевљеним гласом: "Мама, јуче сам се упознала с једним младићем! Он је тако веран! Сутра ћу се удати за њега!" Смешно, зар не? Верност се проверава годинама. Овде можда неће бити довољна само година дана. Неко од присутних каже: "Код других људи се можемо распитати о његовој верности, на пример, код његових другова." Тешко! Као прво, о свом другу нико неће рећи ништа лоше, а ако неко и каже, вероватно просто хоће да вас преотме другу. А и испада да ћете неком другу веровати више него свом момку. Није логично!

Све карактерне особине као што је верност, се или проверавају, испитују годинама, или могу да постоје подметања, која наизглед попримају обличје добрих особина. Погледајмо остале особине које су написане на табли.

Добар. Овде човек треба да се научи да разликује истински доброг човека од "добричине". Шта мислите да ли је добра мајка, која детету на свако његово цичање да бомбону? Не! То је лоша мајка, зато што она даје бомбону само да би дете зећутало, да је не би узнемиравало својом виком. Уместо труда на васпитању детета - у питању је "добар" поступак којим се она избавља детета чинећи га размаженим и наносећи штету његовој души. Заиста добра мајка ће рећи строго: "Седи, прво поједи супу, а онда ћеш добити бомбону!" Потребно је време да би се добар разликовао од "добричине".

Јак. Дивно је ако је муж јак. Али колико често се под маском снаге не крије само снага, већ још и дрскост и безобразлук. Наравно, девојци је пријатно да се прошета с младићем чије се руке стежу у песнице чим види неког мангупа да би заштитио своју драгу. Али ако

она не погледа пажљиво како се, на пример, предмет њене љубави односи према својим родитељима шансе да ће погрешити су врло велике. Ако је њен момак безобразан према својим "маторцима", то није снага, то је већ безобразлук. И једног лепог дана у њиховом породичном животу после једног у низу скандала, песнице се неће стегнути кад види мангупе, већ кад види своју љуту и непослушну жену. Да ли ће момак поштовати жену ако не поштује оца и мајку? За то постоји мала вероватноћа. Стога не трошите годину дана познанства у празно проводећи је било где, избегавајући родитеље који вам наводно сметају да се наслађујете тиме што сте заједно. Чешће одлазите у породицу вашег изабраника и пажљиво гледајте не само на то како вам се он удвара, већ и како се понаша према блиским људима, јер се њих више не стиди. Управо овде се и може видети слика ваше будуће породице.

Паметан. Паметан муж је такође одлична ствар. Међутим, постоји права и лажна мудрост. Као прво, не треба мешати мудрост и образованост. Неписмен човек може бити много мудрији од ученог. У породици се тражи посебна мудрост. Ни из далека не могу сви да знају и да разумеју где у конфликту треба попустити, а где инсистирати. Уочити овакву мудрост у човеку је подједнако тешко као уочити верност. Она се може запазити тек кад човека знаш дуго година.

Образован муж такође није лоша ствар. Али само онда кад је знање без примеса одвратне особине душе као што је надменост. Знања често надимају човека. И испашће да је девојка хтела да се уда за паметног, а удала се за надменог. А кад муж схвати да жена не може да разликује Штрауса од Хајдна или Делакроа од Клода Монеа можда ће се односити према њој с надменом снисходљивошћу.

Узгред речено, треба додати да надменост и сама по себи ставља маску памети, чак и ако памети нема. Врло добро се сећам једног младића који је на првим сусретима запањивао својом способношћу да све анализира с изразом правог зналца. Ово је одмах изазивало поштовање према њему. Међутим, касније се испостављало да нема појма о предметима о којима тако важно дискутује. И после неколико месеци поштовање скоро свих познаника према њему, које се родило на почетку замењено је раздражљивошћу, па чак и презиром. Боље ће бити ако се девојка добро проучи младожењу пре ступања у брак него да се после мучи живећи с надменим незналицом.

И, за данас последња особина будућег мужа - **лепота**. Крајње сам солидаран с онима који сматрају да ова особина за мужа није обавезна. Леп муж је опасна ствар. Леп младић (исто као и девојка) је по правилу размажен пажњом супротног пола. Зато је велика опасност кад се у породици роди дете и супруга сву своју пажњу пренесе на њега, супруг ће због недостатка пажње на коју је навикао и нехотице почети да је тражи са стране. Излаз је један - уверити се у његову верност. А ово се, као што смо на почетку већ говорили, проверава годинама. Леп и веран муж - шта може бити боље? Међутим, нажалост, то је врло ретка комбинација.

Све о чему сам раније говорио о ступању у брак подразумева да ступате у брак из заљубљености. Међутим, то није једини начин да се ступи у брак. Испоставља се да човек може да се ожени или да се уда прекочивши овај стадијум. Некада се слично дешавало

врло често кад је на пример, девојка видела свог младожењу први пут тек у храму за време венчања. Није случајно да не постоји не само израз "удавати се", односно удавати се сама, већ и израз "удавати", кад девојку удају и нико је нарочито не пита.

Навешћу причу митрополита Венијамина (Федченкова), која је наведена у његовим мемоарима, о томе како је прадеда оженио његовог деду.

"Мама ми је причала да се њеном мамом, баком, наш деда није оженио по свом избору, већ по вољи родитеља - као што се то обично чинило у стара времена у простим сеоским породицама и клиру. Ствар је стајала овако. Једне зимске вечери дедин отац ђакон Василије (Оршевски) долази кући; а деда Николај, тада још младић (који због нечега није завршио богословију) лежи на пећи.

"Никола, хеј, Никола!" каже отац нашем деди.

"Шта је било, оче?" интересује се момак.

"Ево, од оца Василија (у овом селу, Оршевки, био је други ђакон, који се такође звао Василије) хоћу да ти узмем Надежду за жену."

"Оче! Ону рошаву?" противи се незадовољни и неслободни младожења. А бака је у детињству прележала богиње и на њеном лицу је остало неколико крупних ожиљака, који уопште нису кварили њено лице.

"Шта?!" прогневио се прадеда. "Шта кажеш? Зар сам ти ја непријатељ, а не отац? Знам кога ти бирам! Море, силази с пећи!"

Деда је сишао, а отац је узео рогач (којим су у пећи код нас стављали чанке и ливене лончиће и "очитао му лекцију."

"Опрости, оче," замоли деда. "Нека је и рошава, нека је и крива, нека буде како кажеш!"

И узели су се. И како је мудар био избор: деда је био немирног карактера; касније је пио јако много вина. И ето, тако немирном момку Господ је послао изузетно смирену жену Надежду. И она се никад није жалила, никад није роптала на деду: увек је била тиха-претиха, ћутљива и кротка."

Ово се може назати браком из рачуна, не из материјалног, већ из духовног рачуна. Дешава се да је човек већ спреман да ступи у брак, али не може да нађе себи невесту. Верујући млади људи се понекад у таквим случајевима обраћају искусним духовницима и моле за помоћ. Свештеник може да посаветује: "Ево, видиш девојку, иди, упознај се." Духовник знајући ову девојку не само споља, већ познајући њено унутрашње стање захваљујући исповести помаже младићу да начини добар избор. Знам неколико људи који су управо тако ступили у брак, они су сад свештеници и њихови бракови су јако добри. Ови парови су практично не знајући једно друго, прескачући фазу момка и девојке без икаквих дугих удварања постајали су муж и жена.

Још једна, сад већ последња прича на дату тему, чуо сам је од једног московског свештеника о његовом другу из разреда из богословије. Да би постао свештеник, за шта се спрема сваки богослов, он треба да буде или монах или ожењен. А док човек не начини овај избор неће бити рукоположен за свештеника. Зато се често дешава да се школовање у богословији завршава, младић је већ на последњој години и треба да размишља о свештенству, а нема одговарајући пар за ступање у брак. Један богослов је поступио на следећи начин. Помоливши се и замоливши Бога за помоћ одлучио је: "Идем у Тројицку цркву (главни храм Тројице-Сергијеве Лавре у којој се налази Московски богословски факултет) и упознаћу се с првом девојком која из ње изађе." Тако је и урадио. И Господ му је заиста послао врло добру попадију. Брак је био врло срећан, родило им се осморо деце. Међутим, наравно, да би се човек одлучио на овакав корак треба да има велику веру у помоћ Божију. И не може се рећи да је поступио неразумно. У његовом поступку је такође постојала духовна рачуница. Јер није ишао да бира невесту на вратима ресторана, већ на вратима храма, и зато није нашао неку ветропирку, већ дубоко верујућу жену.

Дакле, то је **још један рецепт**. Може се ступити у брак и из духовне рачунице, без заљубљености и удварања. Духовна рачуница се састоји у томе што човек рачуна на искуство старијих (на пример, родитеља), духовника или непосредно на помоћ Божију. Међутим, овај рецепт може да се примени само на верујућег човека.

Беседа 3

Деца

У прошлој беседи смо већ говорили да појава деце мења породицу, она као да се по други пут рађа. Врло је тешко да се без деце појави права љубав, пошто су супружници без деце окренути сами према себи и воле само једно друго. Права љубав, се по речима Сент-Егзиперија рађа онда кад супружници почињу да гледају у исту страну, односно кад уче да заједно воле друге људе. Ако супружници не желе да имају децу у томе постоји нешто сумњиво. Пре неколико година сам случајно гледао телевизијску емисију посвећену проблему наталитета. Један млад пар из сале је изјавио какав је њихов став у вези с овим питањем: "Супруга и ја сматрамо да се сви проблеми у породици: препирке, свађе и скандали, дешавају због деце. Зато смо одлучили да се стерилишемо." Подсећам на то да је стерилизација операција после које човек никад неће моћи да има децу. Овакав став ми се чини толико ненормалним да до дана данашњег не могу да поверујем да је оно што је овај млади пар рекао било истина. Највероватније је да је то био један у низ трикова у забавним емисијама - ради одржавања интересовања за ову тему овај пар је за одређени новчани износ замољен да каже оно што су желели аутори емисије.

Дакле, деца (или барем једно дете) у породици треба да се појаве. Данас ћу говорити о томе ко је дете, каква је његова веза с родитељима, каква је њихова телесна и духовна веза.

Почећу од духовне везе између родитеља и деце. Међу неверујућим људима, а данас кад нема довољно просвећености међу парохијанима и међу верујућим људима крајње је раширена једна заблуда о духовном животу детета. Обично се сматра следеће. Ето, мама је донела дете из породилишта. Узмеш га у руке - чисти анђелко, само што му крила недостају. Његова душа је чист лист папира, још нема на њој ниједне прљаве флекице. Човек само што се не истопи, и страх га је чак и да га дотакне да не би испрљао његову чисту душицу. У ствари, уопште није тако! Испоставља се да кад мама донесе детенце из породилишта оно уопште нема пет-седам дана, већ има девет месеци! Црква Христова је увек знала да човеков живот почиње од момента зачећа. Од родитеља је тело, а од Бога душа и она се даје у тренутку зачећа. То је већ мали човек. Његово тело се састоји од две, четири, осам итд. ћелија и он има душу, зато је већ пуновредни човек - с душом и телом. И абортуси су по црквеним канонима изједначавани с правим убиством.

Дакле, дете има већ девет месеци и за ово време његова душа, по правилу, већ бива исфлекана мноштвом грехова. Каквих? Па оно није начинило ни корак, није изговорило ни реч, није учинило ниједан самосталан поступак!

Духовна веза између детета и родитеља је толико јака да сваки грех родитеља као таман печат пада на дететову душу. Мама и тата увече седају пред телевизор да би гледали непристојан филм. Њихова кћерка се налази још у утроби мајке, ништа не види и скоро ништа не чује. Али родитељски грех се урезује у њену душу. Касније ће после петнаест-

шеснаест година људи да шире руке и да се чуде: "Откуд то у њој? Ми смо је васпитавали строго, ништа непристојно у свом животу никад није видела, све њене другарице су пристојне. Зашто је постала таква уличарка?!" Да, ништа јој нису показивали, али су се сами блудно понашали: у друштву пријатеља мама је могла да дозволи себи да флертује, тата се на улици и на послу често загледао у кратке сукње, увече су ставивши децу на спавање, мама и тата дозвољавали себи читање булеварске штампе, са занимањем су дискустовали о чланцима о интимним детаљима из живота познатих људи. Дете ништа од овога није видело, али је у души остало урезан грех. На пример, тата је дозволио себи да украде из фабрике добар алат и он схвата да за сина није корисно да то зна. "Иначе ће постати лопов кад порасте!" мисли отац у себи. Међутим, касније овај јадни отац никад неће ни схватити зашто из његовог џепа нестаје новац, јер он сина није томе учио. Таква је особеност духовне везе - мајка не види сина, али осећа његову бол; син не види родитељски грех, али стиче склоност према њему.

Међутим, није све тако страшно. Не преносе се само грехови захваљујући духовној вези. Светост и праведност се такође урезују у децу. У Православној Цркви многи свеци су имали праведне родитеље, на пример, родитељи преподобног Сергија Радоњешког су били свети, родитељи светитеља Василија Великог су васпитали неколико деце, која су прослављена у збору светих.

Може се рећи следеће: сав духовни живот деце се одвија кроз родитеље. Дете од момента свог настанка (односно од зачећа) жели да се моли, то тражи његова душа. Детенце се буди ујутру у кревецу, протеже се, његова душа жели да се помоли Богу, али оно само не може, то треба уместо њега да учине родитељи. А мама устаје из кревета и иде у кухињу да спреми доручак. Она схвата да дете не уме само да спрема јело, иако је врло гладно, зато она треба све да спреми уместо њега и да му стави у уста. Али она не схвата да оно такође жели да се моли и такође не уме, зато треба да устане ујутру и да се помоли, онда да прекрсти дете и тек после тога да иде у кухињу да спрема јело.

То да деца могу да се моле већ у мајчиној утроби очигледно се види из житија преподобног Сергија. Једном се мајка преподобног, кад је он већ био у њеној утроби молила за време Литургије. И у три најважнија тренутка на Литургији сви у храму су јасно чули како се огласило дете из утробе. Мајка се толико предано молила да се зачуло дете из утробе! Наравно, то је чудо Божије зато што деца у утроби не вичу, тачније, она могу да вичу, код њих је за то све спремно, али немају ваздуха, око њих је само плодова вода. Међутим, Господ показује чудо да ми не бисмо сумњали у то да деца могу да се моле иако се још нису родила. Она се не моле речима, она их не знају, али њихова душа може да осети устремљеност мајке ка Богу за време молитве, она могу својом душом да теже у истом правцу и да осете исту радост молитве која обузима мајку.

Још једна прича, сад већ савремена, коју је једна парохијанка испричала о својој познаници. Ова парохијанка је раније радила с омладином и једном је код ње свратила девојка да би просто тако поседела, без икаквог повода. Изгледала је врло снуждено, а онда је одједном почела злобно да се удара по стомаку. "Шта радиш?" - "Не желим га!" Постало је јасно да је затруднела и да је хтела да се избави од детета. Отприлике у таквом расположењу је протекла сва њена трудноћа. Ова девојка се трудила да се прехлади,

намерно је вукла тешке ствари, али није отишла на абортус и ипак је родила дете. После његовог рођења у њој су се пробудила нормална материнска осећања.

Много је волела своје дете, оно је за њу постало најдраже биће. Није имала среће у брачном животу и син је постао једини близак, рођени човек, једина мајчина утеха. Међутим, најстрашније је то што је син кад је порастао почео страшно да мрзи своју мајку. Она је од њега трпела понижења и батине, а он је није сматрао ни за шта. Зашто се то догодило? Испоставља се да акумулацију мржње коју је добио од мајке још у утроби она никако није могла да угаси у њему после његовог рођења. Може се рећи да га је она пре размазила, неправилно васпитавала, али овим се ипак не може до краја објаснити мржња коју је он осећао управо према мајци.

Све што се детету дешава у утроби одражаваће се на њему у току целог живота; утисци из овог доба су најдубљи. Једном је нека мама упитала једног дечјег лекара: "Докторе, кад да почнем да васпитавам своје дете?" - "Колико је старо?" - "Пола године." - "Закаснили сте пола године," одговорио је лекар. Као свештеник ја бих рекао да је мама закаснила много више.

Овде бих хтео да истакнем следеће, јер у нама може да се роди потпуно логчно питање недоумице: "Како то? Зашто једни греше, а грех прелази на друге? Како грех може да се пренесе на другог човека?"

Врло често је међу људима раширена потпуно неправославна представа о греху. Сматра се да је грех кривица пред Богом коју Он може човеку да опрости или да не опрости. Међутим, грех није кривица. Кривица једног човека заиста не може да пређе на другог човека. Ако је човек украо 100 рубаља свом комшији комшијине жалбе на сина лопова ће бити потпуно неосноване. Онај ко је украо треба и да врати украдено. Грех по православном учењу није кривица, већ *болест* душе, а болести се врло лако преносе другима. Ако је човек извршио крађу, кривица за ову крађу неће прећи на сина, али ће болест душе, склоност ка лоповлуку, чак врло лако прећи на сина.

Друга илустрација. Породица се вози колима. За воланом седи отац, поред њега је мајка, позади су деца. Отац крши правило учествовања у саобраћају, претиче на недозвољеном месту, у сусрет изненада излетео аутомобил. Да би избегао директан судар отац окреће волан и цела породица пада у канал. Ко је крив за несрећу? Јасно је да је крив само један човек - отац. А ко ће бити одвежен у болницу? Зар само отац? Не, биће одвежени сви, зато што је цела породица повређена кривицом једног члана. Они нису криви, али треба да се лече. Исто је и са грехом. Греши један - мама или тата, али и деца морају да се лече од греха, од склоности према овом греху. Она ће касније морати да се боре са страшћу коју су у њих посејали родитељи. Она, деца, ће ићи на исповест и својим покајничким сузама омивати овај грех.

Неразумно је говорити да је ово неправедно, јер ми не говоримо о неправедности кад један члан породице добије грип, а од њега се заразе сви остали чланови породице.

Дакле, у закључку о реченом о духовној вези између родитеља и деце може се рећи да су деца у духовном смислу наставак својих родитеља, они су делови њиховог тела. Врло је тешко направити границу између њих.

У истом телесном смислу веза између родитеља и деце је мало другачија. Живот детета почиње од момента зачећа, и већина људи погрешно сматра да је дете у мајчиној утроби део њеног тела (у чисто физиолошком смислу). Овим, се узгред, буди речено, често правдају абортуси: "Тело је моје, шта хоћу, то и радим." Међутим, у овим речима се садржи огромна лаж.

Као прво, дете од момента зачећа не припада родитељима, макар већ због тога што у његовом настанку нису учествовали само они. У сваком зачећу невидљиво присуствује Бог. Верујући људи су увек ово знали. Две ћелије - од мужа и од жене - образују јединствену ћелију, али ово још није човек, а ето, Господ даје овој ћелији душу и сад је то већ пуновредан човек. Родитељи не управљају процесом рађања детета. Бог даје децу. Некоме даје много, а неком мало. Недавно сам имао прилике да прочитам размишљања једног гинеколога који је говорио о томе да тајна зачећа остаје тајна, зато што нико не може да објасни зашто у две зраве породице, које желе да имају децу, у једној има осморо деце, а у другој само једно.

Као друго, сваки ђак који је учио биологију у првој години средње школе, мора већ да зна: дете у утроби нипошто није део мајке, оно није њено тело, оно није један од њених органа. Шта је дете у утроби своје мајке? Ко је оно за њу с тачке гледишта физиологије?

Почећу из далека. Неки најнижи организми могу да се размножавају уз помоћ пелцера или простом деобом. Човек је откинуо гранчицу с дрвета, посадио је у земљу, види израсло је ново дрво. Међутим, ово бива само код биљака. Код животиња је већ све сложеније. Хајде да погледамо развијеније организме, на пример, рибе. Оплођена ћелија се налази ван мајчиног организма, чак се и зачеће, односно оплодња одвија ван мајке-рибе. У рибљем јајету постоји све што је неопходно да би се из њега развила рибља млађ, која ће се касније "излећи" из рибљег јајета. Кавијар је врло калорична намирница зато што се у њему налазе све материје за раст будуће рибице. Никоме неће пасти на памет да каже да је ембрион у рибљем јајету део мајчиног организма. Идемо још више, погледајмо птице. Већ код њих се зачеће већ одвија у мајчином организму. Кокошка је снела јаје, и у овом јајету постоји све што је потребно да би се у њему развило пиле. Међутим, само материје које се налазе у јајету нису довољне за раст пилета, потребна му је још топлота, зато кокошка седи на јајима. Поново видимо да у целој етапи развоја заметка у јајету оно не може да се сматра делом мајчиног организма, очигледно је одвојено од њега чврстом љуском. Идемо још више, бацимо поглед на сисаре. То су још развијеније животиње, и за развој заметака се захтева још више услова. Тешко је замислити какво би било јаје у којем би могао да се развија слонић. Сложеност организма захтева много више времена за развој заметка него код птица и риба, дакле, и материје у ово јаје треба уткати неколико пута више. Зато би чак и за тако малу животињу као што је миш било потребно јаје које мама мишица никад не би могла да снесе, оно би морало бити најмање исто онолико велико као што је сама мајка. Због тога је Господ уредио другачије: Он је сместио ово јаје, ово рибље јаје утробу

саме мајке. И дете се исто као неко жребенце или маче налази у утроби мајке као у меком јајету, које је припојено мајчином организму, али се не слива с њим.

Ниједна кап мајчине крви не доспева у крвни систем детета! Ја сам дуго времена био у заблуди наивно мислећи да кроз пупчану врпцу мајчина крв доспева до детета. Уопште није тако. Откуд би иначе могла да се појављују деца с групом крви која је различита од мајчине? У уџбенику из биологије за трећу годину по којем учи већина деце у свим школама у Русији постоји врло лепа слика. Дете се налази у водењаку. Пупчана врпца детета је везана за плаценту, а плацента је везана за материцу мајке. Међутим, постоји врло јасна граница између плаценте и материце - то нису два дела једног органа, већ два различита органа, која припадају различтим људима, један детету, други - мајци. С једне стране ове границе од мајке кроз мноштво капиларних судова пролазе све потребне материје, а с друге стране ове границе друго мноштво капиларних судова плаценте упија све ове материје. Међутим, још једном понављам: ниједна кап мајчине крви не може да пређе ову границу, прелазе је само хранљиве материје.

Може се смело рећи да је дете у мајчиној утроби потпуно одвојен организам, који је мајци дат на привремено обитавање у њеној утроби ради исхране. Рећи: "Моје дете у мени је део мог тела и ја имам сва права на њега," нипошто није тачно. То је исто што и рећи да се човек размножава уз помоћ пелцера, што није својствено чак ни црвима. Водењак је управо оно јаје или оно рибље јаје, у којем се дете развија као организам одвојен од мајке. Још једном понављам: дете је мајци дато да би га она хранила, али оно није део њеног организма. Ко га је дао? Бог и отац детета! Мајка без очеве воље нема права (ни правног ни моралног) да било шта учини с дететом. Мајка ће одговарати и пред Богом за све што учини с њим. Да ли желиш да ампутираш ногу? Ако хоћеш ампутирај, она је твоја. Да ли желиш да убијеш дете у утроби? Немаш права, оно није твоје! Замислимо следећу слику. Тата и мама хитно путују због неодложног посла, остављају дете комшиници да га храни и чува док они не дођу. Родитељи се враћају, а комшниција каже: "Нема детета, оно је било моје, шта сам хтела то сам и урадила с њим, шта вас брига?"

Док је духовна веза између родитеља и деце таква да је дете део родитеља, њихов неодвојиви део, телесна веза је обрнуто, већ од момента зачећа мајка и дете су потпуно одвојени организми.

Беседа 4

Зачеће

(15 минута + филм "ултразвук")

Данас ћемо погледати филм "Ултразвук: сведочанство о раним стадијумима живота". Овај филм је снимљен у Америци и направљен је на основу кадрова који су добијени захваљујући ултразвучној технологији која се данас нашироко примењује.

Желео бих да својим очима видите једноставну чињеницу да живот детета заиста почиње од момента зачетка, дуго пре самог његовог рођења на свет. А пре филма ћу покушати да се дотакнем врло важне теме - зачећа.

Пре свега, не треба мислити да се Црква гнуша теме зачећа, као да верујући људи ово сматрају нечим гнусним, срамотним, што не подлеже широкој дискусији, а и ако се дискутује о томе онда само с позиција осуђивања. Уопште није тако. Истина, у Цркви се ова тема ретко разматра нашироко, али не зато што је врло непристојна, већ насупрот томе, зато што је веома узвишена. Црква се према моменту зачећа односи с дужним страхопоштовањем и просто тако, успут ову тему неће разматрати. У моменту зачетка сваког човека присутан је Бог, Који даје душу малом човечуљку, чије тело се у том тренутку састоји од само једне ћелије, која је створена услед спајања две родитељске ћелије. Божије присуство у моменту зачећа не дозвољава да се према њему односимо као према гнусном акту који се и обавља негде у мраку. Гнусно је само једно - блуд, који има мало шта заједничко с чистим супружанским сједињењем, које је Бог благословио. Блуд нема за свој циљ зачеће, притом се по правилу користе средства за контрацепцију и за блуднике је присуство Божије у датом тренутку очигледно сувишно.

Питање о томе да ли је супружанско сједињење нешто прљаво постављали су већ први хришћани. Апостол Павле пише у једној од посланица: *"Брак је частан и постеља неоскрнављена."* Наравно, има се у виду брачна постеља законитих супружника, а не постеља блудничара или прељубника. Још једно сведочанство, сад већ из четвртог века. У ово време су се појавили људи који су говорили да свештеник не сме да има супружничко општење са својом женом, а неки су чак одбијали да причешћују ове свештенике. И поново је Црква са свом изричитошћу посведочила на Гангрском сабору као одговор на ову заблуду да се они који се гнушају ожењених свештеника сматрајући да их брак скрнави, сами одлучују од Цркве као јеретици.

То да зачеће није повезано ни са каквом прљавштином може се видети из следећег. У Православној Цркви чак постоје празници који су посвећени зачећу. На пример, празник зачећа Мајке Божије у утроби Њене мајке - праведне Ане или зачеће Јована Претече у утроби праведне Јелисавете. То је заиста празник. Човек се још није родио, али ми већ знамо да он постоји.

Сад ћу по редовима показати икону једног од ових празника. Како видимо, Црква се не гнуша догађаја зачећа, већ чак слика иконе празника везаних за зачеће. Наравно, на икони не видимо сцену из постеље, већ условно, целомудрено изображење супружничке блискости. Брачни пар, а то су праведни Јоаким и Ана, родитељи Пресвете Богородице стоје једно поред другог у покрету, који посећа на целомудрено скромно целивање. То је све! Ово је сасвим довољно да би се указало на телесно јединство супружника у зачећу.

Скрећем вашу пажњу на то да су праведни Јоаким и Ана два пута приказани на икони. На ивицама иконе постоји њихово изображење за време молитве. За шта се моле? Они су били већ јако стари, али нису имали деце, због чега су их људи обасипали оптужбама за неке тајне грехове, због којих им Господ наводно и не даје децу. И после једног у низу понижења супружници су се са сузама молили да ова срамота буде скинута с њих. После ове ватрене молитве Господ им шаље дете - Мајку Божију. Дакле, праведни супружници се моле да им буде даровано дете, моле се пре зачећа.

Ова молитва није нека реткост. Молитва пре зачећа је била у устима многих праведних супружника. Прва молитва пре супружничкој сједињења наводи се у књизи Товит, у 8. глави. Ова књига је написана много пре Христовог Рођења, зато се са сигурношћу може рећи да традиција људи да се моле пре зачећа има историју дужу од две хиљаде година.

И данас се верујући супружници труде да се моле пре зачећа детета. Дете које је зачето после таква молитве освећиваће се у утроби мајке од самог свог зачећа.

После филма

Мислим да је филм диван и вероватно је бескорисно коментарисати га. Желео бих само да запамтите неке чињенице које се помињу у овом филму.

Прво већ 18 дана након зачећа почиње да куца срце малог човечуљка. Мама, по правилу, тек почиње да подозрева да је трудна, а дете је већ толико велико да почиње да ради његов сопствени систем за крвоток.

Друго. Са 10 недеља дете у утроби скаче, врти се, преврће се онако како то не може да учини после рођења. У филму се одлично видело колико је буран дететов живот у овом узрасту, а мама ће осетити његово кретање тек кад оно буде имало четири месеца. А многи родитељи мисле да дете тек у овом периоду трудноће чини своје прве скромне покрете. Међутим, није тако. Органи детета су у потпуности формирани већ у 12 недељи. А преостало време дете просто расте.

Заиста се може рећи да су ултразвучна испитивања јако изменила представу о животу детета пре његовог рођења.

По правилу, после разговора сам делио листиће који су састављени у центру "Живот", у којима су наведене основне етапе формирања детета у утроби.

Беседа 5

Грехови против породице

Данас се породица налази у стању краха. Распада се огроман број породица. За нас је важно да знамо да се распад породице одвија постепено. Прво настаје мноштво пукотина у савезу између мушкарца и жене, а затим одједном долази врло мало искушење и породица се распада, али овај процес почиње дуго пре свог завршетка у облику развода. Ове пукотине су грехови против породице, њих има много и често их људи уопште не сматрају греховима. Међутим, потребно је да свако од вас зна где и кад чинимо греховне поступке који помало уништавају наше породице. Човек треба ово да зна да би покушао да избегне такве грехове или да макар покуша да их исправи што је могуће пре.

Као што смо издвојили три етапе у развоју односа између мушкарца и жене (момак и девојка, муж и жена, отац и мајка) анализираћемо грехове против породице на свакој етапи. Међутим, ради хронолошке прецизности мораћу да уведем још једну етапу - пре упознавања. Испоставља се да грехови који уништавају будућу породицу могу бити учињени и пре упознавања с будућим мужем. Подела грехова по одређеним етапама, је наравно, помало условна, она је потребна само ради извесне систематизације грехова и грехови, који су условно уврштени у једну фазу чак врло осетно могу да присуствују на било ком стадијуму породичних односа.

Пре упознавања

Овде ћу издвојити један важан моменат, који је везан за тражење прилике. Сад ћу више говорити о девојкама, али не због тога што су оне више склоне грешкама које ће бити анализиране, већ просто зато што се на њиховом примеру могу јасније показати ове грешке.

Бацимо поглед на савремену девојку која више-мање пази на свој изглед и труди се да не заостане за модом. Гледајући савремену моду ја се обично ужасавам. Какав је православни однос према одећи? Погледајмо моју одећу. Одећа свештеника максимално сакрива његово тело. Уопште, нормалан циљ нормалне одеће је да крије човеково тело. Ја никоме не желим да показујем своје тело, свој веш, моја одећа све скрива. Жене су у сва времена (ако нису биле проститутке) носиле одећу која је максимално скривала њихово тело, а код многих народа и лице. И заиста, а зашто га, односно тело, показивати? Једини који може

да види тело жене је њен супруг, зато што супружници чине јединствену плот, јединствено тело.

О чему говори савремена женска мода? Кратка сукња свим мушкарцима-пролазницима говори отприлике следеће: "Своје ноге сам ти показала до пола, остало ћеш добити касније, ако пожелиш." Тужно је то што девојка облачећи мини сукњу мисли да ће свима показати само то да уме модерно да се облачи и не пада јој на памет да њена одећа носи потпуно другачију посланицу свим мушкарцима из околине. Уопште, одећа је увек неко немо обраћање свим људима с којима се сусрећемо. Приликом сусрета обраћање шифровано у одећу се обавезно чита: "Човек се дочекује по одећи..."[1]

Појављује се девојка у затегнутим панталонама. Читам: "Ја сам наводно сакрила своје тело, али већ можеш да претпоставиш какве су моје заносне облине..." Наставак посланице већ знамо: "Своје чари сам ти показала до пола, остало ћеш добити касније, ако пожелиш." Ништа ново! Али, постоје и покварениије посланице. То су сукње дугачке до пета, али са исто толико дугачким шлицем целом дужином сукње. Читам ову посланицу: "Сакрила сам своје тело, али сам оставила рупицу, можеш мало да провириш, ако се потрудиш и ако својим погледом будеш ловио све моје покрете приликом корачања, али остало ћеш моћи да погледаш касније, ако пожелиш."

Због чега тако дуго анализирам ове сукње и панталоне? Да ви, миле девојке, не бисте писале такве глупости својом одећом, зато што написавши нешто тако никад нећете срести доброг мужа! Који добар, достојан момак ће се упецати на овакве сукње? "Ако сад показује своје ноге сваком пробисвету, да ли ће их после брака такође свима показивати? Не, није ми потребна оваква жена!" А после од несрећних жена чујеш признање: "Сви мушкарци су гадови! Потребно им је само једно! А онда, кад добију своје - беже!" И сирота жена не схвата да нису мушкарци гадови, већ просто она сама својим изгледом привлачи само такве, којима је потребно само то, а остали, добри мушкарци је заобилазе.

Да бисте могли да погледате другим очима мини-сукње и затегнуте панталоне замислимо следећу слику. На главну улицу излази девојка у пристојној дугачкој сукњи. Одједном почиње полако да подиже своју сукњу. Ево, дошла је до колена, подигла је још мало изнад њих... Шта ћете помислити о њој? Кад се појаве гола колена већ ће сваки нормалан човек помислити да је ова девојка толико развратна да дозвољава себи да диже сукњу на сред улице. Истаћи ћу да се савремене сукње подижу много изнад колена. А поред нека стане друга девојка у лепим широким панталонама, које по кроју подсећају на сукњу. Одједном почиње да затеже своје панталоне од позади тако да оне напред чврсто затежу тело и да се све облине тела лако могу уочити. Шта ћете помислити о девојци кад се сила затезања повећа толико да се већ оцртава доњи веш? У принципу, ситуација се ни по чему не разликује од подигнуте сукње. Сад следи питање: а зашто је кад сукњу подижу на ваше очи то развратно, а кад је сукња уредно одсечена на исту дужину то модерно?

Нема апсолутно никакве потребе да човек обнажује своје тело. Лепо лице и лепу фигуру неће сакрити никаква одећа! Широка ланена сукња и комотна блуза неће сакрити фигуру, већ ће само спољашњој лепоти додати још скормност и целомудреност.

Добар и паметан момак се неће упецати ни на оне ратничке боје које наше девојке често наносе на лице и косу. Десио ми се следећи случај. На крају Литургије сви парохијани прилазе свештенику да би целивали крст у његовим рукама. Поред свештеника пролазе усне свих људи који су се молили у храму. Наравно, усне православних парохијанки нису накарминисане. Прилази једна парохијанка која у храм долази већ дуги низ година. "Е, од вас нисам очекивао да ћу видети накарминисане усне," стављам јој примедбу. "Па нису накарминисане," одговара она и касније, већ после службе објашњава да јој је мама још од детињства забрањивала да се карминише, али уопште не из религиозних убеђења, већ због тога што је била апсолутно убеђена да кармин квари усне. "Никад се нисам карминисала," настави ова парохијанка, "и заиста, касније сам примећивала да чим би нека другарица почела да се карминише, већ после пола године или годину дана усне ове девојке су постепено постајале бледе и она је онда обавезно морала да се шминка." Својим очима сам се уверио да сам мислио да је јарки кармин само обичан сјај грожђане масти и јарка природна боја усана. У Русији се приликом описивања лепотица говорило да су им усне јарко црвене. А ја сам се читајући питао бајке зар се ове бледо-розе усне које сам видео код жена могу назвати јарко црвенима. Међутим, сад сам схватио да су раније код многих биле заиста јарко црвене.

На месту момака никад не бих изабрао себи за жену јарко нашминкану девојку. Обично девојке почињу да се шминкају врло младе, са 13-14 година (а данас вероватно и раније), да би изгледале као да имају читавих 18. Међутим, не треба заборавити да ако девојка с 15 година жели да изгледа као да има 20, са 20 ће изгледати као да има 25-28, а с 25 година - као да има 30-35. Усне, кожа лица, коса не могу да не носе траг употребе козметике. Не бих желео да имам жену која би са 30 година изгледала као да има 40.

У то колико погубно козметика утиче на спољашњи изглед уверио сам се за време школовања на богословији. Настава се одвијала у Тројице-Сергијевој Лаври. Ретко смо излазили ван овог древног манастира од женских лица видели смо скоро искључиво лица девојака које су се школовале у Диригентској и Иконописној школи. То су била драга, симпатична лица којих се никад нису дотицали кармин, пудер и т.сл. Узгред речено, навикавши на ову природну женску лепоту с ужасом и одвратношћу сам гледао молована лица жена ван манастира. Имао сам осећај као да је неко прелепу слику Леонарда да Винчија или Рафаела грубо офарбао кармином, пудером и фарбом за косу. Међутим, хтео бих нешто више да кажем о нечем другом. Управо у то време сам постао потпуно неспособан да погодим колико жена има година, чак и оријентационо. Кад сам видео црквене девојке грешио сам у једном правцу. На пример, давао сам девојци 16-17 година, а она је имала већ 22. С нецрквеним женама је било обрнуто: на пример, давао сам им по 22-23 године, а то су биле девојке с треће године. Поредећи црквене и нецрквене жене могу тачно да кажем да црквене жене увек (ако су верујуће од детињства) изгелдају по 5-10 година млађе. Мушки организам (дакле, и спољашњост) брже стари од пушења и алкохолизма, а женска спољашњост од козметике.

Један млади парохијанин, који је по професији биолог причао је да на пример птице своје рођаке међу другим мноштвом птица препознају врло једноставно - по боји, покретима и гласу - и почињу да се удварају и оснивају брачне парове само с њима. Притом код животиња мужјаци и женке могу много да се разликују и човек не може одмах да се

препозна да је мужјак исте врсте као женка. Исто тако и мушкарац у мноштву жена тражи ону која му својом одећом, манирима покрета и разговора даје сигнал о томе да му је сродна по духу. Кад је овај парохијанин студирао на факултету био је сведок следећег признања једне девојке. Она се трудила да њена одећа буде последњи модни крик, облачећи се у најмодернију у најекстравагантнију одећу. Хтела је да буде модерна и да има успеха код мушкараца. Мушкарци су јој често прилазили. Међутим, кад јој је поново пришао мушкрац да би се с њом упознао, није издржала. У присуству другова из групе јој се отргло: "Али ја нисам таква! Зашто сви они на мене гледају као на проститутку?" Не знам да ли је схватила због чега се то дешава. Али ви запамтите да облачећи супермодерну одећу и правећи незамисливо модерну фризуру прелазите из једне врсте људи (у биолошком смислу ове речи) у другу врсту. Сад ће вас видети само они мушкарци који вас признају за своју.

Дакле, и пре упознавања млади људи својим понашањем и спољашњошћу оцртавају круг својих познанстава. Девојке, не треба да се чудите ако на свом путу наилазите на момке који касније не могу да постану верни мужеви, већ боље размислите како да привучете пажњу поштених и верних младића. Ја бих посветовао да их привучете скромношћу у понашању, у одећи и спољашњости. Можда ће младићи на вас ређе обраћати пажњу и прилазити да се упознају с вама због тога. Али зашто је жени потребан успех? Зар да би имала много мушкараца? Не! Успех жене је у томе што ће наћи једног-јединог који ће бити веран и поуздан. Потребан вам је само један муж, а не много њих.

Момак и девојка

У овој етапи односа између мушкарца и жене највећи грех, који јако унакажава душу чинећи је готово неспособном за стварање јаке породице представља губитак целомудрености. Сам овај појам "целомудреност" је веома важан у православном учењу и мало ћу објаснити његово значење. Појам "целомудрености" означава посебно стање душе кад је човек способан на целовиту мудрост. На пример, кад човек жели да остави пушење, али не може то да учини то представља пример губитка целомудрености: жеље су једне, а дејства друга, каква овде целовитост може да постоји? Често је губитак целомудрености тесно повезан с телесним грехом, али обично се целомудренсот губи много раније. Није случајно то што Црква не говори о "целотелесности", већ управо о "целомудрености". Значи овде се нешто дешава с нашим умом, с нашом душом.

Поставићу вам питање. Скромна, лепо васпитана девојка се враћа увече мрачном улицом, бива нападнута и силована (иако у већини случајева насиље провоцирају саме страдалнице својим слободним понашањем). Да ли је ова девојка изгубила своју целомудреност или није? Сви интуитивно схватају да то није губитак целомудрености. И обрнуто, има много девојака које су сачувавши целовитост тела у својим мислима и сновима крајње далеке од целомудрености и само их случајност задржава од пада.

Али, претпоставимо да се момак и девојка озбиљно спремају да кроз месец дана ступе у брак. Шта их спречава да имају блискост? Спремате се да купите кола, идете у салон аутомобила и инсистирате да вам дају кола зато што ћете за месец дана сигурно платити. Хоће ли вам их дати? Никад. Прво плати, добиј рачун, региструј кола и онда се вози, јер, ако се у току ових месец дана кола покваре твојом кривицом, ако су твоја, све је јасно, почињеш да их поправљаш. Твоја су! И ти ћеш предузимати све напоре да их поправиш. А ако ниси платио за њих? Из све снаге ћеш покушавати да докажеш да кола још увек нису твоја! Дакле, иди у општину, "Плати" својим обећањем верности, добиј сведочанство о браку ("рачун") и онда имај блискост.

А шта се догађа с човеком који је изгубио целомудреност? Описаћу први случај губитка целомудрености у историји човечанства. Господ је створивши Адама и Еву дао прву заповест о томе да не смеју да дирају плодове с дрвета познања добра и зла. Ово дрво Бог је засадио да би испитао (сазнао) да ли ће човек бити добар или зао. Пошто је човек створен као слободан у принципу још није било познато за шта ће човек употребити своју слободу. Шта се дешава у рају? Змија прилази Еви и нуди јој да поједе плодове са забрањеног дрвета саблажњавајући је тиме да ће кад окуси знати све као Бог. Бирајући коме да поверује - Богу или ђаволу Ева верује ђаволу. Она прва једе плод. Адам, који је чуо речи змије од Еве понавља њен избор. Сад пажљивије погледајмо библијско казивање: шта се дешава даље с првим људима? Бог се јавља Адаму и пита: "Адаме, шта си учинио?" Адам, одједном, као безумни клинац бежи и крије се од Бога у жбуњу. Потпуно безуман поступак! Само минут раније Адам је одлично знао да није могуће сакрити се од Бога, још недавно је свим животињама давао имена, што указује на његову способност да прониче дубоко у суштину свих живих бића. Међутим, сад се у Адаму све помутило, његов разум је помрачен. Још недавно му је било пријатно општење с Богом, а сад са стидом бежи од Њега. Сва осећања у Адаму се преокрећу, постаје му непријатно оно што му је раније давало највећу насладу. Бог поново пита Адама: "Шта си урадио?" Уместо речи покајања и молбе за опроштај, чујемо: "Жена коју си ми Ти дао дала ми је плод." Односно, Адам за све криви жену, он само што не окриви Самог Бога: то је учинила жена коју си ми Ти Сам дао. У Адаму се окреће све жеље - он не жели да се врати Богу, жели само да се заштити. Отприлике исто чини и Ева: она не моли за опроштај, већ за све криви змију. Дакле, у Адаму је све преокренуто: и ум, и осећања и воља - он губи целомудреност.

Још једна илустрација, која описује последице губитка целомудрености. Испричаћу вам једну причу. Вече, градски трг. На углу трга стоји жена и с времена на врему погледа на сат који се налази на звонику. Поред жене пролазе три мушкарца. Први мушкарац је био лопов. Пролазећи поред жене мислио је: "Ето каква лоповка стоји! Вероватно чека свог пајташа да би отишла да очисти суседни квартал у којем има много богаташа." Други мушкарац је био блудник, веома развратан човек. Помислио је: "Ето каква блудница стоји. Вероватно чека свог љубавника да он побегне од своје жене због наводно неодложног посла, и онда ће отићи да се баве својим прљавим послом." Трећи мушкарац је био хришћанин. Он је мислио: "Види каква добра жена! Вероватно чека да почне час вечерње службе да би се помолила у храму."

Ова прича врло прецизно осликава животну истину. Човек који је подвргнут некој страсти, неком греху, види овај грех свуда, чак и тамо где га нема. У човеку се све мења,

он на свет гледа другим очима. Он жели да у свима види грех који му је својствен. Човеку је лакше да види свој грех у свима него да се сам поправи. "Ја сам блудник, мој комшија је блудник, сви људи су блудници као што сам ја." Другачије размишљање би представљало почетак покајања. А непокајани грешник ће обавезно свугде видети свој грех, и више од тога, трудиће се да у њега увуче још више људи.

Данас је на пример, међу омладином јако раширен грех блуда и страшно је што омладину у њега увлаче сопствени другови, другарице, пријатељи. И ово се догађа због тога што човека подсвесно све то нагриза. Човеку је болно да призна да је само он пао, а други нису. А кад сви око њега искусе пад и он ће се смирити.

Младић и девојка падају у блуд. Готово је! Они сад скоро да нису у стању да створе стабилну породицу. Као прво шанса да ће се ускоро растати је сад врло велика. Проћи ће пола године, они ће блудничити неко време и разићи се. Већина људи данас пада у блуд уопште не размишљајући о било каквој породици, Као друго, чак и ако ускоро ступе у брак њихова породица ће бити унакажена. Човекова грађа је сложена. Он се састоји од духа, душе и тела. Стабилан брак се рађа само онда кад су супружници повезани на свим нивоима: и духом, и душом, и телом. Међутим, закон духовног живота је следећи: прво мушкарац и жена дају обавезу верности и то потврђују браком, затим следи телесна блискост. Односно, прво настаје духовна веза, а затим телесна. Ако се деси обрнуто, породица ће бити унакажена. Посадите младицу наопако - корење на горе, а лишће у земљу. Она ће можда и да порасте, али ће расти наказно и биће потребно много труда да порасте, а да не пропадне. Зар није боље посадити изданак нормално, а породицу створити правилно?

Међутим, све ово се говорило о пару који се ипак не разиђе након што згреши, већ се сједињује у брачни савез. А шта рећи о онима иза чијих леђа је искуство неколико блискости с разним људима? Дивне речи овим поводом изговара апостол Павле: "Или не знате, да ко се са блудницом свеже једно је тијело *с њом*? Јер је речено: Биће двоје једно тијело" (1 Кор. 6, 16) Речи су потресне због тога што једно тело или плот постају муж и жена међу којима настаје и духовна и душевна веза. Испоставља се да сваки блудни однос оставља траг на човеку. Он је хтео да се сједини телом, а душом и духом уопште није хтео, али све добија одједном. Лако је раскинути телесну везу. Преспавао си и побегао, затим иди, тражи нову где хоћеш. Али духовна веза остаје. И затим ће жени бити нејасно: свом душом жели да заволи свог мужа, а не може. Испоставља се да је њена душа већ везана за друге људе и ове везе је вуку, не дају јој слободу. Њен случајни љубавник се опија негде далеко, а његова туга и чамотиња падају и на њену душу.

Могуће је раскинути ове старе везе. Али за то је већ потребно позвати Бога у помоћ. Треба се покајати за ове грехове, омрзнути их и Господ ће их раскинути. А има и људи који се читавог живота сећају својих авантура с насладом као дивног времена.

Сад сам више говорио о духовној страни губитка целомудрености. А сад хајде да погледамо овај проблем с тачке гледишта обичног здравог разума, како девојка треба да поступи ако стоји на ивици греха.

Неколико пута сам на исповести слушао баналне приче напуштених девојака које су попустиле својим младићима и пале с њима у блуд. Прича се развијала по истом сценарију. "Почињали смо да се свађамо. Он је говорио да га не волим и зато му не попуштам. Хтела сам да га задржим... Али убрзо након што се све догодило он ме је оставио." Девојке, запамтите ове приче! Најбржи начин да се растанете од свог момка јесте да паднете с њим у грех блуда. На тај начин још нико никога никад није задржао.

Хајде да нацртамо таблицу и размотримо следеће варијанте: он је добар и он је нитков; попуштате му и чувате своју девственост.

	Ви попуштате	**Ви не попуштате**
Он је добар		
Он је нитков		

Анализирајмо прву варијанту. Он је нитков, а ви попуштате. Одмах у квадратиће стављам два минуса. Као прво, изгубили сте своју невиност давши је неком пробисвету, као друго, он ће вас ускоро оставити. Код оваквих младића се од освајања вашег тела рађа само већи апетит. "Ову сам обрадио! А да ли ћу моћи ону?" Он за вас губи свако интересовање, ваша тврђава је пала, треба ићи, освајати другу на јуриш.

Друга варијанта. Он је нитков, а ви не попуштате. Цртам два плуса. Као прво, сачували сте своју невиност не давши је неком пробисвету. Као друго, он вас ускоро оставља, а ви из тога видите да сте се забављали с човеком који вас није достојан. Можда сте тужни због овог растанка, али треба да се радујете, пошто сте раскринкали ниткова. Јер ако вас оставља само због тога што му нисте дали оно што је он толико желео, ко је он? Њему нисте били потребни ви с вашим сложеним унутрашњим светом. Њему је било потребно само ваше тело. Он га није добио и отишао је да тражи место где ће добити оно што тражи. Пролазе обично два-три месеца, врло ретко да то траје пола године и недостојни удварач ће вас оставити.

А ако не попуштате, а ваш момак вас не оставља ни пола године, ни годину, значи да смо доспели у трећу варијанту: он је добар. Сетите се нашег разговора о томе како треба ступити у брак, тада смо такође говорили о томе да у односима треба сачекати најмање годину дана. Дакле, у трећој варијанти пишемо плус. Ви се уверавате у то да се ваш изабраник према вама односи с поштовањем, он цени вашу жељу да сачувате чистоту пре брака и престаје да наваљује. Ако се младић и пре брака односи према вама с поштовањем, можете да ликујете: вероватност да ће вам муж бити веран целог живота је врло велика. Њему сте потребни управо ви, а не ваш само телесни део. Пишем чак два

плуса: први је да већ знате да је добар, други је чувате своју чистоту, своју целомудреност. Уопште, то је најбоља од свих ситуација. Само размислите: сазнајете о свом изабранику оно што се обично открива тек након неколико година заједничког живота.

Четврта варијанта. Он је добар, а ви попуштате. Овде стављам велики знак питања. Нико не зна како ће се даље развијати ваши односи. Шансе да ће све бити добро нису тако велике, јер су већ нарушени закони духовног живота. Овде нема јединственог сценарија. Али је врло вероватно да ће се после тога ваши односи покварити, можда се неће потпуно уништити, али ће бити другачији. Јер људска психологија је оваква: што јефтиније нешто добијамо тим мање то ценимо. Ви сте се лако растали од ваше чистоте, чувајте се, ваш вољени је неће ценити.

Једна парохијанка нам је пренела причу неке познанице о рођеном сину. Син ове жене је одрастао као леп, самопоуздан младић. Док је студирао, лето је наравно проводио код куће. Али мајци је то толико тешко падало, јер је видела колико је огрезао у развратни живот. Врло често је с друговима излацио по читаву ноћ, и спавао код њих у викендицама. Они су тамо по правилу тражили нове љубавне авантуре. Међутим, једном је дошао рано, не пред зору као обично. Притом је био врло љут и није хтео ни о чему да разговара. Од те ноћи се нагло променио, почео је мало да прича, често је размишљао о нечем свом, очигледно га је нешто мучило. Одгонетка је наступила кроз три месеца, кад је дошла јесен. Испоставља се да се те вечери упознао с једном девојком. Све је ишло као обично, већ се наслађивао пријатним проводом. Био је сигуран да је девојка у његовим рукама и да је на све спремна, али је одједном наишао на одлучан отпор. То је у његовој пракси било први пут. Први пут се замислио над тим да девојка може да цени своју чистоту. Кад је схватио да је ова девојка чиста и да није имала мушкараца јако се заљубио у њу. Без обзира на своје развратно понашање у дубини свог срца он је свеједно схватао да његова будућа супруга треба да буде невина. Ма с ким да је излазио, то је било само ради провода, а не ради породице. Мајка је целу тајну понашања свог сина схватила кад је рекао да се ускоро жени. Очигледно је да је схватио да скоро нема шансе да сретне другу чисту девојку.

	Ви попуштате	**Ви не попуштате**
Он је добар	?	++
Он је нитков	--	++

Гледамо таблицу и доносимо закључак. Једини поуздан излаз у вашим компликованим односима с младићем је да чувате своју девственост. У том случају никад нећете бити на губитку.

Говорећи о последицама случајних блудних веза треба поменути појаву као што је *телегонија*. Отприлике пре 150 година одгајивачи коња који су стварали нове врсте коња ради побољшања њихове издржљивости одлучили су да спаре коња и зебру. Експерименти нису били успешни: није дошло ни до једног зачећа: ни кобила од мужјака зебре, ни зебри од расних ждребаца. Експерименти су прекинути и научници су се трудили да забораве на њих мислећи да је ствар завршена. Међутим, неколико година касније после спајања расних жребаца и чистокрвних мајки (које су за време експеримената биле с мужјацима зебри) почела су да се рађају ждребад на штрафте. Како је то могло да се догоди да не оставши у другом стању од мужјака зебре, родивши неколико пута ждребад од расних коња, кобила одједном рађа туђинца? Запањени научни свет је ову појаву назвао телегонија.

Ескперименти савременика Ч.Дарвина професора Флинта и Фелиска Ледантека као и других научника с другим животињама потврдили су овај феномен. Ф.Ледантек је написао књигу у којој је у глави под називом "Телегонија или Утицај првог мужјака" описао експерименте који су вршени. Само се одгајивачи паса практичари нису чудили, јер су одавно знали: ако се расна кучка макар једном споји с "џукцем" и чак ако услед тога не буде имала младунчад, касније нема смисла чекати од ње расне мужкаје.

Данас ово зна сваки одгајивач паса. Голубари то такође добро знају. Ако је голуб који није расан "нагазио" расну голубицу она се одмах убија зато што ће касније, чак и уз "најелитинијег" мужјака њено потомство бити деца без педигреа: или перје на репу не ваља, или не ваља боја кљуна, или нешто друго.

У наше време је настала парадоксална ситуација: за ову појаву, која има директне везе с рођењем пуновредног потомства знају само одгајивачи животиња. Иначе у Русији не би било најбољих раса животиња: ни расних тркачких коња, ни млечних крава, ни префињених самура, који дају најбоље крзно на свету.

Узгред речено, домаће крзно је освојило трећину светског тржишта крзна. Тада, пре 150 година, савременици су одмах почели да постављају физиолозима питање: "Да се овај ефекат телегоније не односи на људе?" Међутим, научнике већ није требало терати на истраживања. Почела су интензивна физиолошка, антрополошка, социолошка и статистичка истраживања, па чак и експерименти, разуме се, ако је постојала таква могућност. И после дугогодишњих многобројних разноврсних експеримената непристрасна наука је категорички изјавила: "Да, ефекат телегоније се односи и на људе и то у много јасније израженој форми него у животињском свету!"

Дакле, телегонија (од "теле" - далеко и "гонија" - рођење, порекло) - наука која тврди да на потомство женке у овој или оној мери утичу сви њени ранији полни партнери независно од тога да ли су имали децу или не. Познато је да су чак и неколико година после ванбрачних веза с члановима глумачке трупе на међународним фестивалима, великим спортским такмичењима, на градилиштима и ван њих наше Рускиње почеле да рађају децу од белих генетских здравих и савремених својих мужева "ни на мајку, ни на оца, већ на делију пролазника".

Данас се већ појављују научна објашњења за то како гени партнера могу да се уткају у генетски систем жене. Истраживања су показала да ће жена, која чак није ни затруднела носити у себи јајне ћелије у које ће бити уграђени низови ДНК свих њених претходних полних партнера и она ће свом будућем потомству моћи да пренесе њихове гене заједно с генима дететовог оца.

Ево, управо се ту подигла завеса с тајне! Данас званична наука не признаје појаву телегоније, јер би то чврсто затворило врата за разноразне сексуалне револуције од којих се зарађује огроман новац.

Муж и жена

Млади пар одлучује да ступи у брак. Овде ћу истаћи следеће грехове против породице.

Грађански брак

Први грех носи потпуно погрешан назив "грађански брак". Иако ми уопште није јасно зашто се уопште назива браком. То није брак него просто блудна заједница. За мене је нормална друга представа о браку. Постоји црквени брак - то је венчање, постоји законити грађански брак - то је регистрација у општини и постоји незаконити блудни савез. Размотримо последњу варијанту везе између мушкарца и жене. У даљем тексту ћу га против своје воље називати "грађанским браком".

Млади људи размишљају на следећи начин: "Поживећемо заједно годину-две дана. Видећемо. Ако све буде добро - регистроваћемо се, а ако не - разићи ћемо се." Безумници! Никада се нећете регистровати, сигурно ћете се разићи! Још пре две године кад сам почињао ове разговоре искрено сам говорио да не знам ни за један случај кад су се после грађанског брака људи регистровали. Време иде. Срео сам два таква случаја, али су они изузетак из правила. То су били парови који су дошли на разговор пре крштења свог детета. Скрећем пажњу на то да по правилу у грађанском браку нема деце. Каква деца ако одрасли не могу сами да се разаберу? Ако пар одлучује да има децу то значи да су њихови односи већ озбиљни и они се уче да се воле. И прво питање, које се онда поставља пред мушкарца и жену јесте регистрација у општини да би сопствени брак био законит.

Некада смо говорили да је брак као џак у који се убацују два оштра камена, а затим се тресу. Услед тога два камена се или избрусе (чврст брак) или два камена, сачувавши своју оштрину излећу из џака (развод). Права љубав се неће појавити док два камена не почну да се брусе. А какво брушење је могуће у грађанском браку? "Поживећемо мало заједно,

али не заборави, чим ми се нешто не свиди, разићи ћемо се. Пази! Кофери су увек на вратима, чим нешто не буде у реду - одлазим." "Супружници" се држе на приличном растојању, нико не жели да се бруси. Запамтимо да се права љубав у грађанском браку у принципу не рађа.

Једна од дефиниција љубави је следећа (одмах ћу је написати на табли). *Љубав је одговорност.* Каква одговорност? Дете разбија прозор у школи. А кога зову у школу да би га опоменули? Мајку! Дете је направило штету, а одговара мајка. Ето, то и јесте љубав према сину - одговарам за сваки његов корак. Иста одговорност се рађа између мужа и жене ако се они воле. Каква је одговорност у грађанском браку? Никаква! "Регистровати се значи пријавити мужа у стан, а кад се разведеш - нећеш моћи да га избациш." Људи не желе да преузму чак ни најмању одговорност. Спаваћемо заједно, а остало је све одвојено, у осталом не одговарамо једно другом.

Чуо сам једну, како ми се чини, врло карактеристичну причу. Млад пар живи две године у грађанском браку. Изнајмљују стан у Дмитрову, засад немају заједничко домаћинство (намештај, судове). О деци засад не размишљају. Обичан савремени пар. Живе тако да у сваком тренутку могу лако да се разбеже. Она (не знам као да је назовем: женом не може да се назове, а љубавница је грубо) се разбољева од неке инфективне болести која може да има озбиљне компликације. Лежи у болници на инфективном одељењу три месеца. У току цела три месеца је цепала и бацала све од реда: он ниједном није дошао код ње зато што се плашио да ће се заразити.

Превара

У то да је превара очигледан грех нико не сумња. Зато ћу само мало прокоментарисати овај грех. На исповести прилично често имам прилике да чујем за преваре, али је најжалосније то **како** човек говори о својој превари. У речима звучи детињаста наивност. Понекад се чудим да тако нешто може да каже одрастао човек. "Жена ме не схвата. Одавно живимо заједно као туђинци, просто под истим кровом. А ево она (љубавница) ме схвата, она је врло осећајна, и с њом ми је тако лако." Или се често чује од усамљене жене која се забавља с ожењеним мушкарцем: "Он је тако пажљив и брижан, али су између њега и жене затегнути односи, она га не схвата, а он је јако добар. Наравно, не може да остави породицу, а и ја не желим да је разрушим."

У ствари, све је врло једноставно. То да га код куће не схватају је лаж. То да га неко туђи схвата боље него код куће такође није истина. Не може човек бити брижан ако вара жену! Не може љубавница мушкарца да схвата боље него рођена жена! Просто је удварати се туђинцу, сретати се с њим по два-три сата, и то не сваки дан - све то је на десетину пута једноставније него се удварати својој жени. Лако је бити љубазан за кратко време с љубавницом. Бити брижан муж и отац односно бити спреман да испољиш бригу 24 сата дневно је већ подвиг. Човек неће да понесе овај подвиг, а да га воле и хвале - хоће. Тако се

појављују љубавнице. Али оне се појављују само због неспособности прељубника да заиста воли. Жена може да не буде уопште крива за превару мужа, није да га она не схвата, већ је он сам крив што не може да је воли. Она (жена) ову нељубав мужа схвата, а он (муж), то назива неразумевањем. Он би хтео да лежи на каучу, а да га жена слуша и хвали и да га још притом разуме.

А сироте усамљене жене слушају изјаве о неразумевању прељубника у њиховим рођеним породицама, наивно им верују и покушавају да макар мало угасе њихову жеђ за разумевањем и пажњом. Иако им женска интуиција говори да треба да се растану оне немају снаге. Али под хитно и обавезно се треба. Зато што овај мушкарац никад неће моћи да им да љубав, а да им исцеди душу, да им свашта обећа и да их разочара - колико год хоћеш.

Спремност на развод

Разводи су постојали и раније као ретки изузеци. Црква у неким случајевима допушта разводе као мање зло у поређењу с већим. На пример, муж је постао тежак пијаница, понаша се обесно, и да би се избегло веће зло (да не повреди дете у пијаном бунилу итд.) боље је развести се.

Ипак, развод је грех. Лакоћа с којом се данас људи односе према разводима понекад срозава брак до простог конкубината. "Па, ако ти се не свиђа да живиш са мном, хајде да се разведемо." Што се лакше у друштву обављају разводи, тим слабији су бракови. Ако су брачни парови унутрашње спремни на развод, може се говорити о томе да је њихов брак већ пола разрушен.

Практично све што се говорило о грађанском браку може да се примени на супружнике који су регистраовали свој брак у општини, али притом сматрају развод најуобичајенијом стварју. Они исто као у грађанском браку не желе да се брусе и да сносе одговорност једно за друго, јер увек могу да се разведу и да се разбеже.

На разводе може да се односи све што се говорило о преварама. Човек не нашавши "разумевање" код својих ближњих мисли да ће га други разумети. Међутим, неразумевање од стране ближњих је повратна реакција на његову неспособност да воли. Човек се разводи, покушава да створи нову породицу, али се у њој све понавља, јер он не може да се ослободи свог егоизма.

До знатног дела развода долази 2-3 године после ступања у брак, исто толики део око 40-45. године. У оба случаја разводи су повезани с престројавањем у односима између мушкарца и жене који се неминовно дешавају, јер је породица жив организам, он раста и мења се. Млади брачни парови имају своја искушења. Они после брака постају блиски људи и упознају се као муж и жена, као отац и мајка. Већ смо то разматрали. Са 40-45

година се дешава још једно престројавање у свим односима између мужа и жене. Деца расту, она одлећу из родног гнезда, а и ако остају, свеједно су већ самостална и не захтевају бригу која је некада била потребна. Муж и жена се поново враћају једно другом. Овде почиње још једна у низ прелазних фаза у човековом животу. Телесна блискост у овом периоду игра мању улогу у односима и на први план излази душевна и духовна страна. И овде супружници схватају да су с ових страна слабо повезани. И у овом периоду се делимично понавља оно што је било међу супружницима кад су били млади, кад су се од момка и девојке претварали у мужа и жену. Поново труд, поново брушење, поново упознавање. Отуда и нови талас развода. Ако се не разведете, ако опстанете, значи све ће бити добро до саме смрти.

Разводи у четрдесетим годинама су сведочанство да су супружници заједно живели само из навике. Избрусили су се, навикли су се једно на друго за прве 2-3 године заједничког живота, па ипак! Њихова љубав је била у зачетку, тако је и остало. Подсећам да се љубав гаји захваљујући подвигу самопожртвовања, који човек стално носи у породици. Ако постоји подвиг - љубав ће расти. Ако нема подвига - остаје само навика. Нажалост, данас већина мање-више срећних породица живи управо овако - из навике.

НАПОМЕНЕ:

1. Има се у виду пословица "Човек се дочекује по одећи, а испраћа по памети."

Беседа 6

Абортус

Подсетићу на то да смо у прошлој беседи анализирали грехове који се пре познанства дешавају код момка и девојке и код мужа и жене. Данас ћемо се дотаћи грехова у следећој етапи породичног живота: отац и мајка. Сад нећу помињати грехове који су везани за васпитавање деце, већ оне који спречавају супружнике да постану отац и мајка. То су пре свега абортуси.

Већ смо помињали тему абортуса говорећи о телесној вези између родитеља и деце. Подсетићу да дете у мајчиној утроби од самог момента зачећа не може да се сматра органом мајчиног организма, то је организам потпуно различит од ње, који је мајци дат на чување у утроби.

Сад ћемо погледати филм о абортусу, у којем је испричано и приказано све што је потребно. Међутим, пре филма ћу истаћи један моменат. Више пута ћете из уста разних људи чути реченицу којом оправдавају абортусе: "Дете треба да буде жељено."

Навикли смо да око нас има много демагогије, али од тога нисмо постали искуснији. И поново и поново бивамо преварени. Једна од главних метода демагогије је следећа. Чини се да се од правилних фраза граде потребни закључци, али је притом логика на основу које се закључци доносе потпуно лажна. Једна оваква тачна реченица коју људи користе да би некоме испрали мозак јесте фраза о жељености деце. Ова фраза звучи лепо, њен смисао је готово очигледан и не изазива никакву сумњу. Наравно, дете треба да буде жељено! Лаж почиње онда кад из ове мисли почињу да извлаче закључке. Заиста, из ове мисли се могу донети два потпуно супротна закључка.

Нормалан закључак из ове реченице, који одражава њен истинити смисао је следећи. Чим се дете појављује (а ово се по учењу Цркве дешава у тренутку зачећа) оно од тог момента мора *постати* жељено. Дете не може да буде нежељено. Чак и ако је било нежељено до свог настанка (односно зачећа) оно постаје такво кад се већ појавило. Нека има само 2-3 дана, недељу или месец, али за мајку је то већ њен човечуљак, њена мрвица, и она више не може да га не воли. То је нормалан закључак.

Међутим, постоји још и ненормалан закључак. "Нисам га желела, нисам хтела да се оно појави, али се оно појавило. Оно мора бити жељено, али га ја толико не желим, зато, нека га не буде." Да, није се десило да је дете жељено и то значи да га треба избрисати из списка живих; просто треба причекати док се не појави жеља да се имају деца - онда ћу да рађам. А док жеље нема мирне душе могу да убијам сву своју зачету децу. Дете треба да буде жељено!

Сећам се приче једне жене о њеној породици. Прво дете је већ одрасло, друго се родило као инвалид, заостаје у развоју и захтева много труда и неге. Без обзира на средства за

контрацепцију рађа се треће дете. Она нема снаге, новца такође, а и није могуће запослити се с таквом децом (један је инвалид, други је беба). "Да, било ме је срамота и да рађам, већ сам у годинама, смејаће ми се: ето, решила да роди у старости." Али, абортус јој није падао на памет. "Можда ћу морати да га дам у дечји дом," уздише мајка показујући на најмлађе дете. Предлажем: "Имам међу познаницима једну породицу, они желе да усвоје ваше дете. Да ли ћете га можда дати?" "Шта вам пада на памет! Нипошто нећу дати дете. Хоћу да га дам само да могу да се виђам с њим, а кад ми буде лакше да га поново узмем. А можда га уопште и нећу дати у дом."

То је нормалан став нормалне жене. Да, тешко је, да, нисам хтела дете, али оно већ постоји и то је моје дете, волим га и никоме и никад га нећу дати. За ову жену дете не може бити нежељено.

Међутим, нажалост, данас не живи у свим женама овако нормалан став. И све чешће се појављује друга логика, логика врло окрутног и самољубивог човека. Међутим, људи покушавају да сакрију суровост лепим правилним фразама.

Покушаћу да илуструјем сво безумље приликом покушаја да се оправдају абортуси фразом о жељености деце. Претпоставимо да кажем: "Са свима морам да живим у љубави." Нико неће спорити. Врло тачна мисао. Али даље ћу донети следећи закључак: "Пошто неке људе не волим, ја ћу их убијати, јер са свима треба да живим у љубави." Од таквог закључка човека обузима ужас. Али онда треба да се згрози и од фразе: "Идем на абортус зато што дете треба да буде жељено."

Лаж се састоји у томе што фраза: "Треба да живим у љубави са свима," претпоставља мој рад на себи, а не право на убиство других људи. Ако некога не волим, *ја морам да натерам* себе да се помирим с овим човеком и да живим с њим у миру. И фраза "Дете мора бити жељено," такође претпоставља рад на својој души. Мајка мора да савлада свој недостатак жеље да има дете: "Оно се појавило и *ја морам да натерам себе да га заволим."*

Жена која иде на абортус мора да схвати да овај злочин не чини због тога што дете мора да буде жељено, већ зато што није хтела да заволи своју мрвицу, чије срдашце бије под њеним срцем.

После филма

Наравно, лакше је убити кад још не видиш своју жртву. Чим се дете роди човеку је већ жао да га убије.

Скрећем вашу пажњу на оно о чему се говорило у филму. Абортусом жена наноси штету здрављу своје будуће деце већу него штету свом здрављу. Абортус је врло окрутна

операција за тако нежан орган у којем треба да се развија дете. Материца је као изриљана земља спремна да прими у себе зачети плод и да га храни за време трудноће. После абортуса, кад се након удаљавања детета материца буквално иструже да у њој не би ништа остало, по правилу остају ожиљци. Ново зачето, сада већ "жељено" дете доспева у изранављен орган. И за време трудноће оно ће се развијати много горе. У најбољем случају родиће се просто слабо, а у најгорем - с озбиљним поремећајем у раду неких органа, нервног система итд.

Свима који иду на абортус бих дао следећи савет: роди и остави у породилишту. Сву децу коју родитељи остављају у породилишту неко усвоји у року од шест до осам месеци. То ће бити боље и за дете које ће наћи родитеље који га воле и за саму породиљу, која ће сачувати своје здравље и здравље своје будуће деце.

Беседа 7

Нежељење деце (Планирање породице)

Данас бих желео да наставим тему грехова који су везани за недостатак жеље да се имају деца. Сви знају како се деца појављују. Прво бива супружничка блискост услед које долази до зачећа, после извесног времена долази до рођења детета. Управо ову нормалну законитост (блискост - трудноћа - дете) људи покушавају да изопаче. Раде тако да постоји блискост, али се труде да не буде зачећа. А ако се зачеће догодило спречавају да се зачето дете роди. Стога је очигледно да данас постоје два основна правца у борби с децом - средства за контрацепцију и абортуси. У стара времена, кад није била толико развијена индустрија средстава за контрацепцију, кад се абортус сматрао смртним грехом, рађало се колико Господ пошаље. Прошли пут смо гледали филм о абортусима. Мислим да сад нико од вас не сумња у то да је абортус страшна појава у нашем животу.

Данас кад супружници елементарно не желе да имају децу ово се назива модерним речима - "планирање породице". У ствари, практично читаво планирање се своди само на умеће да се користе средства за контрацепцију. Испоставља се да је планирање усмерено само у једну страну - у страну смањења наталитета.

Никад се не бих усудио да покрећем сличне теме у разговору с пубертетлијама да ме на то не приморавају околности. На телевизији се већ одавно отворено рекламирају хормонска средства за контрацепцију. У многим продавницама које раде нон-стоп поред жвака се могу видети презервативи. Чланци на развратне теме се штампају у новинама које излазе у огромим тиражима. Ове теме се активно покрећу у популарним часописима за омладину.

Почећу од једне крајње распрострањене заблуде. У једном разреду на беседи после филма о абортусима једна девојка ми је изјавила: "Оче, ви све бркате. Зашто коришћење средстава за контрацепцију називате грехом? Па управо она спасавају људе од абортуса." То је врло распрострањена заблуда - да наводно ова средства смањују број абортуса. Статистика говори нешто друго. У Америци где од нижих разреда постоје програми за

сексуално васпитање и где већ од раног узраста сва деца знају за контрацепцију, практично сва средства за контрацепцију су крајње доступна омладини, и наизглед би требало да абортуса има мање, јер они умеју да се чувају. Међутим, испоставља се да је све обрнуто. Број трудноћа међу ученицама у Америци је десет пута већи него у Русији. Ово је статистика с краја 90-их година. Очигледно је да се скоро све ове трудноће завршавају абортусима.

Зашто се то дешава? То се може објаснити врло једноставно. Умеће коришћења средстава за контрацепцију доводи младе људе до неодговорности у сексуалном животу: "Чега да се плашим? Ништа се неће десити!" Неодговорност рађа распуштеност морала, што доводи до тога да број случајних и неуредних полних веза расте до 30-40 пута (!). Контрацепција даје извесну заштиту од трудноће, али не велику - 70-90%, зато се број трудноћа не повећава 30-40, већ "само" 10 пута. Запамтимо ово. Морална штета од средстава за контрацепцију је много већа него "корист" коју она наводно доносе.

Кад је у Јарослављу 1993. године организован мучан експеримент и кад су сви ђаци пропуштени кроз двонедељне курсеве из сексуалног "просвећивања" већ следеће године број силовања је порастао 2 пута, а међу омладином до 14 година број венеричних болести је годину дана касније (код ових болести постоји период инкубације и оне се не шире одмах) повећао дупло, а након још годину дана - деветоструко. Притом, ако је у другим местима и постојало повећање броја венеричних болести због свеопштег пада морала то је било међу старијом омладинском популацијом. А овде је пораст болести пубертетлија до 14 година очигледно био повезан с раним "просвећивањем". Цифре су врло сличне америчким. Кад су децу учили да користе средства за контрацепцију убеђивали су их да ова средства штите од болести. Међутим, од болести штите само 70%, а од СИДЕ уопште не штите. На крају је уместо објављеног смањења болести наступио нагли пораст.

Између абортуса и "безбедног" секса постоји директна веза. Заиста, хајде да поразмислимо заједно. Ја бих издвојио два типа породице по односу према супружничкој блискости. Први тип породица су нормалне стабилне породице у којима блискост за супружнике има само плусеве. Као прво, они желе децу, као друго, блискост је повезана с извесном пријатношћу осећања. Господ је уредио тако да су неки физиолошки процеси који су нам неопходни за постојање повезани са задовољством. На пример, треба да се хранимо, а Господ је учинио тако да је једење пријатно. Дакле, први тип породица: код њих је на првом месту рођење деце, а на другом месту је задовољство.

Други тип породица је следећи. Супружници схватају да је блискост огромно задовољство, али, нажалост, блискост има једно врло непријатно својство - услед ње се рађају деца. То је велики минус.

1. тип

1. деца (+)
2. наслада (+)

2. тип

1. наслада (++)
2. деца (--)

Питање за вас: у којим породицама се врше абортуси - првог или другог типа? Свима је очигледно да је то случај у породицама другог типа. А сад једно помало лукаво питање: а које породице користе средства за контрацепцију? У породицама првог типа средствима за контрацепцију се прибегава много ређе: или постоје медицински показатељи за то да је трудноћа опасна по женино здравље и живот или се у овој породици већ родило троје-четворо деце. Међутим, ако у таквој породици чак и наступи трудноћа која је за супружнике непожељна, она никада неће довести до абортуса. "Да, нисмо хтели да рађамо више деце, али се дете појавило. Нема везе, изаћи ћемо на крај с још једним." Не заборавимо то: на абортус иду исти они људи који користе средства за контрацепцију, јер и на абортус и на средства за контрацепцију људе наводи само једно - јако отпор према томе да имају децу. Обично је ток догађаја следећи. Супружници не желе децу, користе средства за контрацепцију, али нема средстава која пружају стопостотну заштиту. Наступа трудноћа, али се жеља за дететом и даље не појављује. Супружници иду на абортус, убеђујући себе да је то просто непланирана трудноћа, а следећи пут, кад буду планирали рођење новог детета, оно ће се, кажу, обавезно појавити.

Дакле, за мене је очигледно да је спречавање трудноће грех против породице. Није могућа стабилна породица тамо где нема жеље да се имају деца. Истинска љубав која се рађа између супружника захтева да се ова љубав подели с још неким. Срећа супружника се још више повећава од тога што чланова породице, носилаца ове среће, има све више. Ако је међусобна везаност супружника довољна само у односу на оног другог, а сваки "трећи" ће већ бити сувишан и нарушиће "хармонију" породице, јасно је да у овој породици нема истинске љубави.

Исто тако ће се и похлепан човек радовати свом богатству, али ће такође мрзети свакога ко буде претендовао на његово благо. Међутим, то је врло рђава радост, она не доноси срећу, већ само мучи човека, испуњава га страхом да ће изгубити богатство, страхом пред завидљивцима. А постоји радост дарежљивог човека, који се радује свом богатству, зато што му оно омогућава да помаже другима. Ово је већ чиста, светла радост.

У обичним породицама (сад не узимам у обзир породице алкохоличара и људи који су деградирали) број деце је показатељ среће у породици.

Дакле, ако супружници избегавају зачеће деце то представља симптом духовне болести породице, а духовна болест и јесте грех. Овај грех је опасан управо због тога што га скоро нико не сматра за грех, али то је грех, он или сам јако унакажава породицу или је резултат друге духовне болести у породици.

У овом разговору ћу се често дотицати питања о супружничкој блискости, зато ћу пре него што се дотакнем ове теме непосредно истаћи какво место у породичном животу заузима супружничка блискост. Ради се о томе што кад млад човек формира своје представе о односима између мушкарца и жене на основу телевизијских и видео филмова, ове представе бивају јако изопачене. Стално гледамо како се идеалан пар вечито љуби, притом само дугим пољупцима, а свако међусобно испољавање пажње и нежности јунака

обавезно се своди на сцену у кревету. Ствара се утисак да 90% породичног живота протиче у спаваћој соби. Међутим, уопште није тако.

Изопаченим представама о браку може се додати још један крајње распрострањени мит, који је код нас доспео на самом почетку "перестројке". Он се састоји у томе да се наводно већина развода дешава искључиво због тога што супружници не умеју да "воде љубав". Отуда сви неспоразуми и скандали у породици.

Да бих објаснио које место у стварности интимна страна заузима у односу између супружника навешћу следеће поређење. Супружничка блискост је слична десерту после ручка. Кад се човек исправно храни, он једе чорбасто јело - неку супу, чорбу, затим главно јело - ћуфте с кромпиром, и тек онда чај с неком бомбоном, кексом или слатким. Питање: које место кекс и слатко заузимају у процесу исхране? Врло једноставно: то је завршетак ручка неком посластицом после нормалне, здраве, пуновредне хране. На пример, сладолед је врло укусан и калоричан. Али, да ли човек може да се храни само сладоледом или само слатким? Јасно је да не може.

Једном сам експериментисао због своје глупости. Кад сам живео у општежитију и каснио на вечеру у мензу, а мрзело ме је да спремам вечеру у соби, довијао сам се како да се прехраним па сам често пио чај и јео разне сендвиче, пециво итд. Сад јако жалим због тога јер већ неколико година имам муке с желуцем. Пошто сам таквим режимом исхране прилично покварио своје здравље до дана данашњег не могу да га доведем у ред. Дакле, десерт треба да има своје место - то је само пријатна допуна нормалне, здраве, пуновредне хране. Сам десерт није пуновредна храна. Ако он постаје основна храна можеш да очекујеш болести.

Исто ово се може рећи и за супружничку блискост. Нормалној, здравој, пуновредној храни у овом случају ће одговарати нормални, целомудрени односи испуњени бригом и љубављу - и између брачних другова и према деци. Кад односи између мушкарца и жене углавном почну да се врте око интимне стране, ови односи рађају духовне болести. У стабилним породицама однос између супружника се 99% састоји од међусобне бриге, међусобног труда на вођењу домаћинства, васпитавању деце. И кад у овим заједничким делима брачни другови једно у другом виде стално испољавање љубави, супружничка блискост бива природан завршетак ове љубави, испољавање нежности и пажње.

Међутим, какви ће односи бити међу супружницима ако у једном од супружника може да се уочи недостатак љубави, који се испољава тако што он не помаже одмах, не подржава одмах, не узима на себе одговорност у сложеним ситуацијама? Муж долази с посла, лежи на каучу, цело вече чита новине и гледа телевизор док жена спрема храну за следећи дан, проверава дечје домаће задатке и спрема кућу. Зар ће после тога с радошћу испољавати нежност према мужу кад он ноћу пожели да добије "законити" утеху? Ни у ком случају! У односима ће се нагомилавати неслога која ће ускоро довести до озбиљних препирки. И заиста, прво место у којем ће почети да се појављују пукотине које су се накупиле у породичним односима биће кревет. Мушко самољубље ће бити јако увређено женском хладноћом. Међутим, све ово се неће дешавати због сексуалне непросвећености или

неподударности, већ зато што ниједна жена неће пожелети да легне поред мушкарца у којем не осећа љубав према себи, поред којег се не осећа потпуно сигурна.

Ипак, вратимо се теми о нежељењу супружника да имају децу. Истаћи ћу како духовну, тако и телесну штету од планирања породице.

Задатак средстава за контрацепцију је врло прост - не лишавати супружнике задовољства од супружничке блискости, али их избавити од напора који се улаже у васпитавање деце.

А каква је духовна штета од контрацепције? Као прво, контрацепција је директно повезана с богохулством. Већ смо говорили да у тренутку зачећа невидљиво присуствује Бог, дарујући малој ћелији будућег детета живу душу. Користећи средства за контрацепцију супружници својим дејствима говоре: "Господе! Оно чиме ћемо се ми сад бавити се Тебе не тиче, снаћи ћемо се сами." Бог се свесно истерује из породице у којој се користе средства за контрацепцију. Зар то није грех? За породицу која дубоко верује то би било богохулство (изузев породица с много деце или породица у којој је супруга озбиљно болесна).

Као друго, контрацепција помаже развој блудне страсти у човеку. Борба против страсти је ствар којом се баве само они хришћани који дубоко верују, али и ономе ко не верује у Бога биће корисно да сазна шта су страсти и због чега су оне страшне.

Шта су страсти? Страст је такав стадијум развоја греха кад он коначно осваја човекову душу. Човек више не може да изађе на крај са својим жељама и због тога почиње страдање (страст = страдање). Страда или сам човек или људи из његове околине. Најчешће страдају сви.

Како се страсти развијају? Обично људи наивно мисле да ће ако на пример, поједу два пута више хране одједном бити дупло више сити и онда ће моћи дуже да не једу. Међутим, све се одвија другачије. Човек је видео и купио врло укусне сендвиче. Једном је уместо уобичајена два сендвича појео четири, други пут, трећи... Организам неће усвајати више него што је потребно, сувишно ће избацити, али желудац, пошто је живо ткиво има способност да се растеже. Ако је човек неколико пута натрпао у стомак више него што треба, значи и желудац ће се растегнути. И да би човек поново добио осећај ситости треба да убаци у њега већу количину хране да би она пријатно притискала нервне завршетке у желуцу. Односно, човек ће сад после неколико преједанја увек (!) хтети да једе више. Ако поједе још више, значи, његов апетит ће још више порасти. О томе колико може да се растегне стомак код дебелих људи сви знају. Да би дебео човек добио осећај ситости он треба да поједе врло много.

Такав је закон развоја страсти. Све почиње од задовољења човекове потпуно природне жеље. Међутим, чим ова жеља почне да се задовољава преко природне потребе, што више буде задовољена она се тим више распаљује и овладава човеком. Жеља да поједе је потпуно природна за човека. Сама по себи она нипошто није греховна. Али набијати желудац или лицкати неку намирницу, наслађујући се укусом чула, нема никакве потребе.

Чула врло лако отупљују. Кад на човека нешто остави јак утисак он то жели да понови. Међутим, чула ускоро отупљују и да би осетио емоционални потрес човек треба да уложи већи напор. Тако страст приморава човека да ради за њу. Она већ овладава њиме.

Господ је човека створио тако да се у породици на супружничку блискост уносе потпуно природна ограничења. Постоје ограничења за време трудноће и за време месечних циклуса. Страст блуда се такође уздржава, на пример трудом на васпитању деце. Међутим, човек је лукаво биће, он свуда жели да пронађе пукотину за сваку страст: средства за контрацепцију (наслађуј се не мислећи на децу), супер-спаљивачи масти (једите шта хоћете, наслађујте се јелом не плашећи се да ћете се угојити) итд.

Шта се догађа са супружницма којима влада страст? Њихов брак постаје све слабији! Муж одлази на службени пут на пола године. Али, ни он, ни супруга не могу да издрже толико времена без супружничке блискости. Зато смешни вицеви из серије "враћа се муж кући са службеног пута..." постају тужна стварност. Супружници варају једно друго. Сећам се исповести једног младог човека који је говорио да је отпутовао на годину дана на службени пут. "Да, природно, варао сам супругу." Питам: "А зашто је то природно?" - "Па како? Зар мушкарац може да буде без жене читаву годину?" Неприродно је управо то што човек више не може да управља својим осећањима.

Животиње не могу да управљају својим осећањима као човек. Страст човека чини звероликим, губи се људско обличје. Господ је човека створио као разумно биће и дао му је способност да управља својим жељама, осећањима и мислима. Животиње нису способне за ово. Господ је животиње створио тако да се у одређено доба године у њима буди инстинкт за парење. Кад је већ дошло до зачећа женка никад неће допустити да јој приђе мужјак, у њој се буди други инстинкт - матерински. Ако мачка затрудни сви мачори ће је заобилазити, иначе ће им она просто изгребати њушку.

Код човека нема оваквих периода, он сам одређује своје понашање. Човек се често спушта на ниво испод животињског, кад се на пример, мушкарац и жена сједињују за време трудноће. По црквеној традицији, од момента кад супружници сазнају за трудноћу они престају са супружничким општењем. Заиста, ако је зачеће у то време немогуће, сједињење ће бити без циља. Чак и медицински показатељи говоре да је непожељно сједињавати се у току првих месеци трудноће, јер то може да доведе до побачаја, као и у току последњих месеци да се дете не би повредило. Односно, способност уздржавања је најприроднија, и више од тога, то је најнеопходнија способност човека.

Није случајно то што је симбол блудне страсти од најстаријих времена био кунић (сетите се часописа "Плејбој") који се сматрао нечистом животињом. Кунићи су једна од малобројних животињских врста у којима женка пушта мужјака да јој се приближи за време трудноће, понекад чак пред сам порођај. Господ је очигледно, намерно лишио ове животиње материнског инстинкта да би човек видео шта се дешава приликом одсуства овог инстинкта. Многи знају да ако се женка кунића кад се окоти не напоји добро водом или јој се не одузму младунци она може да их прождере. Истаћи ћу: матерински инстинкт који је усмерен на заштиту младунчета је јединствен, како за време трудноће, тако и после порођаја. Онај ко не чува дете за време трудноће неће га чувати ни после. Ево шта се

догађа са животињама ако инстинкти код њих неправилно делују. Исто ово се догађа и са човеком ако изгуби способност уздржавања. Кад разуздан муж сазнаје да је жена трудна, да то уноси ограничења у њихов блудни живот он инстистира на абортусу. По чему је такав човек бољи од кунића?

Човек којим овладава страст постаје сличан неразумним животињама. Врло су ретке животиње које су у стању да створе стабилне парове. Наравно, страст блуда се не развија тако јако само захваљујући средствима за контрацепцију, већ значајну улогу овде играју средства за масовно информисање. Мас-медији јако распаљују жеље, а средства за контрацепцију покушавају да скину сваку одговорност приликом сједињења: "Не бојте се, деце неће бити!"

Дејство духовне страсти се може упоредити с дејством дроге. Деловање наркотичке материје брзо слаби, организам се на њу навикава. Зато се захтева повећање дозе или прелазак на јаче наркотике. Исто се дешава између супружника. Ако њима овлада страст, убрзо ће се сви односи између њих свести на креветске, а нормална људска међусобна брига основана на душевној и духовној блискости биће потиснута у други план. Брачни другови не постају једна плот, већ просто стални партнери. И врло је вероватно да ће страст од својих робова захтевати промену партнера да би се искусила нова осећања, да би се поново осетила новина од зближавања с новим човеком.

Али, примена средстава за контрацепцију не доноси само духовну штету. Битна је и штета по здравље. Почећу од тога да је женски организам уопште дивна творевина Божија. Мушки организам је у поређењу с њим исто што и дрвене рачунаљке у поређењу с дигитроном. Мушки организам се увек налази у истом стању, а женски може да се налази у четири потпуно различита стања:

- девственост (нема супружанске блискости, органи који су везани за рађање деце се налазе у полусну);

- спремност за трудноћу (сви органи се налазе у потпуној приправности за зачеће);

- трудноћа;

- дојење.

У сваком од ових стања организам ради на различите начине; и сваки пут прелазећи из једног стања у друго жена осећа у себи врло озбиљно престројавање. Све промене у раду женског организма врше се уз помоћ осетљивих хормонских "штимовања".

Чим се у утроби жене појављује дете, цео њен организам се престројава, он се претвара у малу фабрику за припрему хране за зачето дете. Кад се оно рађа на свет долази до новог престројавања, сад мама постаје фабрика за припрему млека за бебу. И сва ова стања се мало подударају. За време дојења зачеће новог детета је мало вероватно, пошто се у овом периоду у мајчином организму издвајају посебне материје које спречавају сазревање нове јајне ћелије. А данас су мајке које доје дете два месеца, а онда престају, трећег месеца већ

поново у стању да зачну. И почињу да користе различита средства да би избегле зачеће уместо да просто доје иако је за здравље детета корисније уздржавати се и за време дојења.

Свратите у наш дечји дом здравља. На зиду виси плакат о дојењу. Тамо је црно на бело написано да дојење спречава трудноћу. Раније су жене дојиле до две-три године, што је и било најприроднији начин за спречавање честе трудноће. Деца рођена у периоду од годину дана су била велика реткост. Мишљење о томе да су раније жене рађале сваке године и да је у свим породицама било по десеторо-дванаесторо деце су чисти мит, који је у наше време измишљен ради оправдања средстава за контрацепцију. Сетимо се старих бајки: "Имао цар три сина..." или три кћери...

На пример, жена користи хормонска средства за контрацепцију. Шта тиме постиже? Она се меша у овај танано наштимовани систем. То не пролази без трага. Никад није било оваквог обиља женских болести као данас. Ако се данас негде појави вест да су батаци које смо увезли из иностранства пуни хормонских препарата почеће читав талас протеста. Али о томе да се у свакој хормонској таблети за контрацепцију садржи на десетину више хормона него у једном батаку сви ћуте.

Ево следеће приче. Једна парохијанка је до доласка у храм неколико година користила једно од хормонских средстава. Кад је пожелела да роди дете једва је остала жива. Ово средство је проузроковало сужавање материчних канала којима се зачета беба спушта у материцу. У овим каналима су се створили спојеви. На крају је зачела дете, али оно није могло да се спусти у материцу. Она доспева у реанимацију с дијагнозом "ванматерична трудноћа". Ванматерична трудноћа је стопостотна смрт детета од глади плус претња по мајчин живот. После операције за време које је морала да јој буде удаљена практично цела материца ова парохијанка је заувек изгубила способност да рађа децу. Истина, један православни гинеколог је овим поводом приметио да доказати то да је све што се догодило с овом парохијанком везано управо за наведено средство нажалост није могуће, иако је врло вероватно да је управо оно криво за то. Зато се гинеколози не заустављају у примени ових средстава за контрацепцију.

Један од московских православних гинеколога је на просветним курсевима истакао да је материца осамнестогодишње-двадесетогодишње младе жене која користи хормонска средства око годину дана као материца старице. Уместо плодоносне земље која је спремна да прими семе - само спаљена попуцала сува земља. Имајући овакав старачки орган жена, наравно, није способна да зачне.

Постоје и друга средства за контрацепцију. На пример, спирале. Оне механички надражују слузокожу материце и ембрион не може да се учврсти у њој да би се развијао. Зар то није силовање сопственог организма? Један други православни гинеколог је спиралу у материци поредио с трном у прсту. Организам из све снаге одбија, избацује овај трн гнојем. Исто се дешава и у жениној утроби. Слични експерименти са својим организом не пролазе без последица. Невешта употреба спирале може да нанесе велику штету жени. Али чак и умешно обраћање увек шкоди.

Чак и ако супружници користе "невинија" средства за контрацепцију с тачке гледишта физиологије свеједно долази до поремећаја нормалног рада организма. Органи за рађање деце су човеку и дати да би рађао децу. Ако људи ове органе користе у друге сврхе за то морају да плате болестима. На пример, човеку су дати и органи за варење хране. Шта ће бити ако не будемо хтели да их користимо за исхрану, већ ради добијања задовољства? Један познати московски свештеник овим поводом каже следеће: "Волим да једем димљену рибу. Али колико могу да је поједем? Добро, килограм, више не могу. Ето, појео сам килограм и хоћу још, али не могу. Онда идем у тоалет, стављам прст у уста, повраћам, желудац се чисти, враћам се за сто и настављам да једем. Како вам се свиђа овакво понашање?" Нормалан човек не може то да ради. Иако су у античко доба постојали такви људи, они су се звали "гурмани". Поступали су управо тако. За време пира је у дворишту стајало брвно. Човек био појео, изашао у двориште, бацио на брвно на стомак да би боље повратио и опет би ишао да једе. Тада се то сматрало нормалним. Овакво мучење организма (човек надражује своје органе за варење хране, али им не даје пуновредну храну) плаћаћемо болестима - чиром, горушицом итд.

Човек ће такође платити за коришћење средстава за контрацепцију. За време блискости женин организам кроз хормонски систем добија упозорење да треба да се настроји на могуће зачеће. Ако нема супружничке блискости женски организам се налази у стању полусна. Ако постоји блискост, он ће бити у стању приправности.

Жене које су живеле целомудрено пре брака и које су чувале своју невиност знају за озбиљне промене у организму које почињу после почетка супружничког живота, још много пре зачећа првенца. На пример, мења се фигура жене: повећавају се груди, заобљавају се кукови, односно, организам се престројава већ од почетка супружничког живота. Већина људи чак не зна за ово целомудрено стање женског организма. Међутим, подсетићу на то да девственост није само и није толико физиолошки појам колико је духовни. Већина савремених девојака излази из девственог стања много пре почетка супружничког живота. Непристојни филмови, развратни текстови, вулгарна реклама - све ово рађа бујицу прљавих мисли. Од нечистих мисли рађају се блудна осећања и изводе организам жене из девственог стања. Сва осећања овакве полудевојке-полужене су већ промењена. Ако на пример, чедну девојку додирне младић у њој се од овог додира неће родити готово ништа осим можда непријатног осећања недозвољене слободе у понашању младића. Ако пак мушкарац додирне девојку која је већ изгубила своју моралну девственост овај додир може у њој да роди читаву буру осећања с којима она тешко да може да изађе на крај. Ово може да се односи чак и на случајне додире у возу или у аутобусу.

Ако супружници желе да имају блискост, али не желе да имају децу нека се супруга припреми за женске болести. Њен организам из стања девствености прелази у стање удате жене, односно у стање спремности за трудноћу, али супружници не дају могућност да ова трудноћа наступи. Ставите испред себе мирисну печену кокошку. Ваш организам ће почети да лучи желудачни сок, спремајући се за варење хране. Али ако ову кокошку не ставите у уста излучени сок ће разједати ваш желудац. Чинећи тако често у најскорије време ћете уништити своје здравље и добићете чир. Раније је жена живела отприлике у следећем циклусу: спремност на трудноћу (у просеку од два месеца до шест месеци) -

трудноћа (девет месеци) - дојење (годину-годину и по дана, понекад до три године) - спремност... итд. Ово је природан циклус за организам, мењајући га наносимо штету здрављу.

Да бих у довео до краја тему контрацепције, треба да кажем то да Црква принципијелно дели средства за контрацепцију на две врсте. 2000. године на Јубиларном Архијерејском Сабору донете су "Основе социјалне концепције Руске Православне Цркве", које дају одговоре на многе одговоре од животне важности из савременог живота. Једно од најсложенијих питања био је однос Православне Цркве према средствима за контрацепцију. Пре прихватања овог документа овај проблем се није покретао на нивоу званичне црквене науке.

Сабор Руске Православне Цркве у "Основама социјалне концепције" средства за контрацепцију дели на абортивна и неабортивна. Абортивна средства су она која уништавају људски живот који је већ зачет у мајчиној утроби на најранијим стадијумима. На употребу оваквих средстава, како је истакнуто у документу "примењује се став који се односи на абортус" (Гл. 12, параграф 3). Значи, Црква сматра да је њихово коришћење недопустиво и греховно. Међутим, даље је речено: "Средства која нису везана за пресецање већ зачетог живота ни у ком случају се не могу изједначавати с абортусом."

Дакле, Православна Црква сматра да је идеално да се средства за контрацепцију уопште не користе, односно - или да се рађа онолико деце колико Господ пошаље, или да се брачни пар уздржава од супружанске блискости. Међутим, пошто због свеопштег пада морала не могу ни из далека сви да воде овакав подвижнички живот супружници могу по међусобном договору да предузимају мере за спречавање зачећа. Црква не благосиљајући директно ове мере ипак то допушта, знајући људску немоћ. Међутим, притом Црква сматра да је за хришћане категорички недопустиво да користе абортивна средства за контрацепцију.

Обратимо се медицинским изворима да бисмо се разабрали која средства за контрацепцију спадају у абортивна. Лекари-гинеколози указују на две основне врсте средстава за контрацепцију која поседују абортивно дејство.

Као прво, то су унутарматеричне спирале, које су већ помињане. Ова средства уопште немају права да се називају контрацептивима, пошто реч "контрацепција" означава "средство за спречавање трудноће", али она управо ни на који начин не спречавају зачеће. Њихово дејство се базира на томе да већ зачет (!) заметак не може да се причврсти за зидове материце, односно дејство је искључиво абортивно, пошто је везано за пресецање већ зачетог живота.

Други облик средстава за контрацепцију која имају абортивна дејства јесу већ помињани хормонски контрацептиви. Ова средства су сложенија и делују одмах у неколико праваца. Не упуштајући се у детаље истаћи ћу да ова средства имају четири механизма која спречавају рађање деце. Два прва механизма спречавају зачеће, али пошто до зачетка новог живота ипак долази с времена на време, она два друга механизма усмеравају свој

ударац у већ зачети живот. Крајем 1998. године у САД је објављена декларација која упозорава на абортивност хормонских средстава за контрацепцију.

Такође ћу истаћи следеће. Хормонска средства делују у неколико праваца да би смањила ризик од трудноће. Међутим, што је "поузданија" заштита од трудноће, тим је већа штета која се наноси жени. Рађање деце је способност женског организма коју је у њега уткао Бог. Борба с овом способношћу као с болешћу ће се претворити у праве болести. Контрацептиви, како хормонски, тако и спирале доводе здрав женски организам у толико болесно и растројено стање да она више не може да зачне дете. Ако ме рецимо, не боли глава, али будем узимао таблете против главобоље сигуран сам да ће ме ускоро заиста заболети.

Иако број деце убијене хормонским средствима мањи него убијене спиралама, грех убиства (абортус) остаје убиство. Квантитет (мање абортуса) у овом случају не прелази у квалитет (мање сам грешан). Страшно је имати на својој савести чак и једну убијену душу.

Дакле, броју абортуса који се у огромном броју обављају у болницама додаје се много већи број микроабортуса, који се просто не могу евидентирати и избројати. И многе жене које сматрају да нису криве за извршене абортусе у ствари су криве за убистово деце зачете у њиховој утроби. Наравно, оне нису знале да су користећи средства за контрацепцију убијале децу, зато што им то нико није рекао. Али убиство, чак и из нехата свеједно остаје убиство. Кривица за нехотични грех је мања него за свесни, али зачетој деци то више није важно, она знају само то да су убијена.

Беседа 8

Колико деце треба да буде?

Статистика за 2000. годину у Талдомском рејону је била следећа: око 220 породица с много деце у којима се васпитава око 660 деце. Захваљујући простом рачунању дошао сам до открића које ме је запањило: испоставља се да се многочланом породицом сматра породица с троје деце. Ово откриће се није одмах могло да уђе у моју главу. Ипак реч "много" не могу да повежем с цифром "три". "Много" - па то је барем пет.

Наравно, постоје лингвистичка истраживања која доказују да су у првобитна времена људи бројали: један, два, много. Број "три" код њих наводно није постојао због примитивног мишљења. С овим човек делимично може да се сложи: један мамонт је добро, два је још боље, а три мамонта је већ много. Истраживачи словенског језика истичу да је појам "много" код Словена и њихових предака Прасловена користио ако је објеката било пет и више. Сведочанство за ово се може видети и у савременом руском језику. Кажемо, једно *дете*, два *детета*, три детета, четири детета, али већ петоро (и даље) деце, односно много *деце*.

Још у време перестројке једном сам на радију слушао како говори нека жена, стручњак за демографска питања. Она је објаснила да је за одржавање бројчаног стања становништва на истом нивоу потребно да 60% породица има по троје деце. И то још није све: ако

осталих 40% породица буде имало по двоје деце, онда ће 100 породица или 200 родитеља имати само 260 деце, односно наталитет становништва ће бити свега 30%. У стари, немају све преостале породице двоје деце и реално ће у следећој генерацији бити само 230 деце, односно наталитет од свега 15%, ових 15% тешко да ће моћи да покрију морталитет. Део деце умире не достигавши зрело доба, а део одрасле деце никад неће створити породицу. Дакле, у следећој генерацији ће бити опет само 200 родитеља или 100 породица.

Уз овакву поставку испада да већина породица (60%) треба да има много деце по савременој терминологији. Сложите се да је нелогично назвати породицу породицом с много деце кад више од половине свих породица треба да буду такве. Зато бих желео да знате да је породица с 1-2 деце још увек породица с мало деце, породица с 3-4 деце је нормална породица, а 5 и више деце је права породица с много деце. Хтео бих да у вашој глави оно што треба да буде норма (ако не желимо да се изродимо) престане да има префикс "много", односно да се сматра неким вишком. Нажалост, данас на младе родитеље који желе да имају треће дете рођаци и познаници гледају у најбољем случају са снисходљивим осмехом, а пре ће бити да врте прстем поред слепочнице: "Двоје не могу да прехране, а још треће рађају." Не плашите се, рађајте, да бисте постали нормална породица.

Аргументи у заштиту више деце

Данас породица с много деце има све мање и мање. Скоро нико више не жели да има много деце. Често још једно дете бива нежељено, случајно. Чували су се, али нешто није помогло. Хвала Богу, решили су се да роде и неприметно су постали много срећнији, зато што Господ за свако дете родитељима додаје среће. Мало деце представља један од облика егоизма. А егоистичном човеку је тешко да буде срећан.

Егоизам

Под егоизмом треба подразумевати посебну тачку гледишта на свет кад човек све што се дешава оцењује с тачке гледишта својих личних интереса.

Ако у породици има једно дете, оваква ситуација јако погодује стварању егоизма у детету. Дете у породици с једним дететом види испољавање само једне воље - своје, само једних жеља - својих. Наравно и у породици с једним дететом присуствује још воља родитеља. Међутим, жеља родитеља за дете ни из далека није исто што и жеља његовог брата или сестре. Родитељи имају власт и неопозиви ауторитет, зато што испуњавање своје воље могу да остваре на силу. Вољу својих родитеља дете је *принуђено* да поштује, а да у

својим поступцима узима у обзир жеље своје браће и сестара - то је већ добровољна ствар. И ако у породици постоји макар још једно дете у души човечуљка може да почне велики рад - да сваки свој корак пореди с интересима другог човека. Међутим, наравно овај рад може и да не почне - све зависи од родитеља. Али, што буде више деце, тим лакше ће родитељима бити да помогну свом детету да савлада егоизам.

Данас се често могу чути следеће речи: могу да обезбедим срећно детињство (солидно образовање или т.сл.) само једном детету, максимум двома. Звучи ако не убедљиво, оно макар логично. Међутим, животна логика је другачија. Ако је дете једно, од њега родитељи често желе да направе вундеркинда, ако не великог, онда у крајњој мери малог вундеркинда који би умео да пева и да игра, да свира клавир и гитару, који би умео да држи кичицу у рукама, да познаје јуриспруденцију, менаџмент и маркетинг (ни дан-данас не знам тачно значење ових мучних речи). И циљ родитеља постаје да изведу дете у живот. "Нека имамо једно дете, али зато оно неће бити обичан човек." Родитељске жеље се природно, преносе на дете, оно их упија свом душом, и почиње искрено да живи с вером у то да је он заиста нека посебна личност. Интересовања детета почињу да играју превелику улогу и оно се навикава на то да се његова интересовања увек стављају на прво место, а ово и јесте одређено васпитавање егоизма у детету.

Издржљивост

На богословији сам, разуме се, познавао многе студенте. Међу богословима су била и браћа из породица с много деце. Није их било толико много - две-три породице. На пример, најстарији брат је већ студирао на факултету, средњи је завршавао богословију, а најмлађи се тек уписао. По правилу, они су се истицали, али не зато што су се разметали, већ због своје доброте, спремности да помогну и отворености.

После уписа на богословију човек често доспева у прилично строге услове, који личе на војне академије. На пример, чак је и свакодневни живот био прилично суров. У годинама кад сам се ја школовао ученици првог разреда су по правилу били смештени у прилично велике собе и у свакој од њих је било по око 20 кревета. И добро се сећам како се много мој цимер који је лежао на суседном кревету нервирао кад није могао да заспи док су се његови другови из разреда ноћу дошаптавали. Није могао да се одмори дању, зато што је просто било немогуће остварити тишину дању. Често је морао да негодује и понекад да се свађа са својим цимерима. Он је био јединац у породици.

Потпуна супротност оваквим нежним бићима били су богослови из породица с много деце, од којих сам једног знао ближе. Он је тонуо у сан чак и у пролазној соби, где су људи стално ишли из једне собе у другу. Могао је мирно да заспи и кад је на суседном кревету по десетак богослова пило чај дижући галаму.

Лично бих желео да моја деца чврсто стоје на ногама, да буду врло издржљива и да лако подносе све тешкоће. У породици с много деце она ће лако моћи тако да се прекале.

С трећим је лакше

Многи се не одлучују да роде више деце с ужасом се сећајући непроспаваних ноћи, прљавих пелена, болести, одлазака код лекара итд. Заиста, свако дете захтева много снаге. Али, по правилу, с другим дететом је лакше него с првим, а с трећим је много лакше него с другим. На првом детету практично сви добијају чворуге. Грешке не прави само онај ко ништа не ради. На другом детету грешке већ почињу да се исправљају, а почевши од трећег детета жена постаје већ "професионална" мама.

Колико грешака се прави с првим дететом! Најпростији пример ћу навести из сопственог живота. Рађа се прво дете, код куће сви иду на врховима прстију, све госте строго упозоравају: "Пст, дете спава, шапућите." Истина, како се може говорити гласно у присуству детета ако може да га пробуди чак и камион који пролази поред куће? Након годину и по дана рађа се друго дете, историја се скоро понавља, иако је већ теже не реметити тишину. На крају се рађа треће, право дете из "породице с много деце". О тишини не може бити ни речи, јер по кући стално јурцају два моторчића која дижу буку. Родитељи су већ избављени од нужности да стварају идеалну тишину, а беба се, са своје стране, не трза на сваки шум и буди се само ако у њена колица у пуној брзини неко удари бициклом са трицикл. Број бесаних ноћи се смањује, пошто мама већ зна како да научи дете да се не буди ноћу ради дојења.

Слободно време (или Репић)

Свако дете захтева пажњу. Оно је као сунђер који све упија, не може без општења. Док је дете једно једини извор комуникације за њега су родитељи. Дете као репић трчи за њима, или ако још не уме да трчи често тражи да га носе или да се барем неко налази поред њега. Од детета човек буквално нема куда да се дене, оно брзо примећује одлазак родитеља. Многе маме родивши једно дете с ужасом мисле да слободног времена с другим дететом уопште неће бити. Међутим, није тако. Кад репића има већ два она се могу спојити! Кад је друго дете (ћерка) напунило нешто мало више од годину и по дана постало је довољно одрасло да може да се игра са старијим. Ми смо тад одахнули. Сад нису јурцали за нама него једно за другим. Нама је преостајало само да периодично решавамо конфликте између деце мирећи их, учећи их да једно другом попуштају и да све деле.

А и треће дете је већ са пола године могло да се стави да седи недалеко од старијих и оно је барем пола сата могло са занимањем да гледа како се они играју. Да ли се могло замислити да најстарије дете с пола године оставимо само макар на десет минута?

Наравно, бриге с троје деце постају веће, али старија деца већ с четири године могу да буду помоћници, макар у томе што ће се поиграти с млађима ослобађајући вас за друге послове.

Губитак контроле

Ако је дете у породици само, шанса да ће родитељи изгубити контролу над својим дететом је врло велика. Иако је наизглед лакше пазити на једно дете него на петоро.

Једном купујемо у продавници одећу за своју децу. Продавачица са завишћу гледа нашу децу и каже: "Сигурно вам је лако с децом, она се вероватно много сама играју. А ми имамо једно. Досадно му је самом, а ми не можемо стално њиме да се бавимо. Али, није страшно - сад ћемо га дати у вртић па ће бити лакше."

Наравно, детету с огромном енергијом и маштом, није довољно само општење с родитељима, оно тражи друштво себи слилчних. Међутим, једна је ствар ако се много дружи с браћом и сестрама с којима добија исто васпитање, а потпуно је друга ствар ако већи део времена проводи међу друговима који су далеки од ваших представа о моралу и од ваших животних принципа. С 14-15 година, кад дете постаје одрастао човек, родитељи с ужасом схватају да њихов синчић или кћерка постају за њих потпуни туђинци. "Откуд то у њему?" чудиће се родитељи. А ради се о томе што је дете већи део времена проводило ван породице и формирало свој карактер негде са стране.

Улога старијег

Прво дете често бива размажено. Није баш лако избавити се од каприца. Међутим, постоје услови који помажу у борби против каприца.

Ево једне илустрације из живота овим поводом. Наше најстарије дете је због нашег неискуства много боловало у узрасту од једне до две године. То је још више помагало да буде размажено. Једном смо купили велику лубеницу, донели је кући и почели да се бавимо својим пословима. Најстарије дете које је тада напунило три и по године пола сата је ишло за нама и кукало: "Тата, кад ћемо да једемо лубеницу?" Из искуства зна да ће ако дуго кука или чак заплаче брзо остварити своје. На крају, после извесног времена ја

пристајем. Међутим, дошавши у кухињу са сином видим да је тамо неред. "Чекај, сад ћемо ово да средимо, а онда ће бити лубеница." Дете почиње да кука и да досађује дупло више. У кухињи се појављује кћерка која нема још ни две године: "Тата, 'беница," она почиње да истиче своје захтеве. "Сад ће почети," мислим са ужасом. Међутим, у помоћ неочекивано долази старији син: "Шта ти је, Улијана, зар не видиш да тата спрема? Сад ће да спреми и биће лубеница." Настављам да спремам и с чођењем запажам како се из каприциозног детета кој је кукало старији син у трен ока претворио у старијег брата, који је у току следећих десет минута важно наговарао сестру да још мало причека.

Како изаћи на крај с њима?

Разговарао сам са два свештеника који имају много деце и питао их како они излазе на крај. Један од одговора је био следећи: "После петоро деце већ не примећујеш колико их има. У смислу да тешкоћа нема више приликом рађања још једног детета." То је говорио свештеник који је имао седморо деце. Заиста, кад се појави пето дете, најстарије по правилу има око 10 година. То је већ прави помоћник. До шестог расте већ други драгоцени помоћник итд.

Једном смо имали госте, живели су код нас неколико дана. И попадија и ја смо приметили да морамо мало више пажње да посветимо дисциплини. С троје мале деце (двоје наших и једна мала гошћа) морали смо да променимо распоред јела. Кад је Григорије (најстарије дете) био сам, разуме се, задовољавали смо његове каприце. Ако неће да једе сад, добро, појешће касније. С двоје се историја понављала. На крају, нахраниш једно, после пола сата друго, после сат времена прво је опет огладнело. То већ није баш згодно, али смо с двоје још излазили на крај. Кад се сакупило троје деце схватили смо да нисмо више у стању да хранимо свако посебно. Онда смо почели да стављамо све троје деце за сто одједном и чим је неко покушавало да испољи свој карактер одмах би излетело од стола или би добро добило по туру. Процес храњења троје деце убрзо је почео да одузима много мање времена него двоје. Онда смо се сетили прича старијих људи о њиховом детињству. Сви седе за столом, нико не сме ни да писне. Први једе отац, затим сви остали. За смех и разговор одмах добијеш кашиком по челу тако да све пуца. Дете је у стара времена расло у потпуно другим условима, где није било места за било какве каприце. Кад је дете једно, мами је лакше да сама опере судове, веш, да помете. Какво ће дете притом одрасти - јасно је. Али кад деце има много мама је принуђена да васпитава у њима марљивост већ просто због тога што сама више не може да изађе накрај.

Закључак је прост - атмосфера у породици с много деце приморава родитеље да правилно васпитавају децу, избављајући их од сваког повлађивања деци. И убрзо родитељи с много деце добијају читаву бригаду помоћника.

Како прехранити оволико дрекаваца?

Овој теми, очигледно треба посветити посебну беседу. Засад се једном реченицом може одговорити: ако неко жели да има много деце он ће их имати, чак и ако иметак у породици није велик. Ако човек не жели да има децу, он ће, чак и ако је богат говорити себи: не, нећу моћи да их прехраним. За некога дете представља сувишна уста, а за некога извор радости.

Мисао о томе да лоше живимо је мит. Наравно, могли бисмо да живимо и боље, али не живимо лоше. Сећам се прича старијих људи о томе да су шећер први пут без проблема могли да купе тек 50-их година, а месо 60-их. И они су живели, и преживели су и неколико пута јачи су од наше генерације.

Ако размислимо како живимо и како трошимо свој новац обузима нас ужас. Код нас је из Краснојарска допутовала бака. Чим је дошла почели смо два пута ређе да купујемо нову одећу за децу. Сад су се све шпилхозне и хулахопке поправљале, крпиле и трајале су по два-три пута дуже. Прво нам је било необично да видимо хулахопке с огромним закрпама, раније бисмо их просто бацили без поправљања. Чак нас је на почетку било срамота што наша деца иду као неки сиромаси. Али, касније смо се навикли и не видимо у томе ништа страшно или срамотно.

Квалитетна одећа може да служи врло дуго. Наше најмлађе дете и дан-данас користи зимске панталоне у којима је одрасло већ петоро деце - двоје деце моје сестре и наших старијих троје. Односно, најмлађе је већ шесто, које их носи. Квалитетна обућа без проблема издржава троје-четворо малишана. Истина, у старијем узрасту не више од двоје деце. Сетимо се енглеске пословице: "Нисмо тако богати да купујемо јефтине ствари." На пример, мами предстоји избор: какве панталоне да купи - за 100 или за 200 рубаља? "Ми смо сиромашни, можемо да отхранимо само једно, купујемо за 100!" Обично је то кинеска роба широке потрошње која на овом јединому детету у породици завршава своје постојање. Укупно: 100 рубаља по детету. Мама која има више деце мора да купи панталоне за 200 рубаља, али су оне довољне за четворо деце. Укупно: 50 рубаља по детету.

Родитељи лако могу да размазе једно дете. Бомбоне, кекс, сладолед итд. Све се завршава скупим лековима против алергије, дизбактериозе, чира (у Талдому је већ било случајева кад су деца са 14-16 година имала чир). А с друге стране, пред очима ми је неколико великих породица с крајње оскудним средствима у којима расту нормална, здрава деца. Ограниченост средстава приморава их да се хране скромно, деца ни из далека не виде посластице сваки дан. Они морају да штеде, али деца од тога не постају слабуњава и болесна, пре ће бити обрнуто, јер, показало се да је литар млека који се узима од млекара по 10 рубаља много квалитетнији од тетрапака који је у продавници купљен за 16 рубаља. А месо или риба спремљени својим рукама су много кориснији него кобасица или штапићи од крабе у којима је количина правог меса или рибе сасвим мала.

Исто се може рећи и за одећу. Да ли одрастао градски човек има много заиста изношених ствари? Практично врло мало! Одећа се по правилу не мења зато што више не може да се носи, већ зато што се променила мода, крој је већ демоде. И најмања закрпа на јакни или мантилу је просто недопустива, јер ће човек изгледати као просјак или бескућник.

Шта ми је потребно да прођем главном сеоском улицом? Мислим да су ми потпуно довољне чизме од чоје, радничке панталоне и кошуља с паром закрпа на рукавима. Потпуно пристојан изглед. А шта треба да обучем да се прошетам главном градском улицом? Све што буде на мени коштаће два-три пута више. Зато је у ствари до правог сиромаштва или глади још далеко. А сви разговори о сиромаштву су изазвани просто навиком на комфоран и безбрижан живот, којег, наравно, неће бити ако се роди неколико деце.

Да би се имало много деце треба се само одлучити, треба човек да буде спреман да живи ради своје деце и да заборави на себе. Док размишља само о себи породица с много деце ће му изгледати као пакао. А кад све мисли и жеље буду везане за сопствену децу породица с много деце ће бити једини услов за срећу.

Пензија (или: шта чека супружнике који су родили само једно дете или су остали без деце)

Међу људима су често уврежене лажне представе о овим или оним предметима. На пример, скоро сви сматрају да своју пензију обезбеђујемо доприносима који се уплаћују у пензиони фонд. Односно, ми као да зарађујемо себи пензију, тј. као да уплаћујемо свој новац у неку банку, одакле ћемо затим, кад остаримо, добијати пензију.

Авај, авај, авај!!! Све се одвија другачије. Новац који зарађујемо и уплаћујемо у пензиони фонд се не чува за наше будуће пензије, него се користи за пензије нама савремених пензионера. Они су нас родили, васпитали, да бисмо их ми, генерација која следи за њима, хранили. А нас ће да храни и да обезбеђује нашу старост, већ друга генерација, она која следи за нама.

Па шта онда? Шта се од тога мења? Једна генерација или друга, али неко ће нас хранити, никуда се неће денути! Ми уплаћујемо, и они ће!

Ипак, није баш све тако једноставно. По прорачунима стручњака за демографске проблеме, ако наталитет остане исти до 2030. године ће на једног човека који ради долазити два пензионера. Данас је средњи ниво наталитета 1,17 на једну породицу уместо неопходних 2,2-2,3. У Европи 1,7, они такође изумиру, али не тако брзо. Заиста, ако у породици у просеку има једно дете, колико деце ће помагати родитељима у старости? Јасно је да ће то чинити једно, друго нема одакле да дође. На његовом врату ће седети

двоје стараца, док на сваког човека који ради треба да буде један старији човек. Доприноси за пензиони фонд кроз 30 година морају постати два пута већи.

Данас људи често рађају једно дете убеђујући себе у то да само тако може да ме се обезбеди срећно детињство. А шта притом спремају драгом чеду за 30-ак година? Тада ће се родитељи управо одлазити у пензију. Они сину или кћерки спремају леп поклон - удвостручени допринос за пензију.

Свака генерација која ради храни старце и децу. Заиста, лакше је отхранити једно дете или уопште немати децу. Данас мама и тата обезбеђују срећно детињство једном детету (више не говорим о размажености овог детета), а да ли ће се сутра (односно кроз 30 година) ово размажено срећно чедо бринути о оба своја родитеља?

Зар данас има мало усамљених стараца? А сутра ће их бити дупло више. Ако ниси родио и васпитао двоје-троје деце спремај се за старачки дом где ће бити једна медицинска сестра (или дадиља) на десет-петнаест стараца.

Зашто се данас активно разматра питање о могућности еутаназије кад болестан старац може бити убијен ако да свој пристанак? Зато што неко спрема наш разум и срца за потребно решење. Ускоро ће стараца бити много и неко жели да нас научи да убијамо најслабије - болесне. Такође је лакше убити болесног старца него га неговати. Све је повезано. Прво нас навикавају на мисао да се рађају само жељена деца. Међутим, кроз 30 година ова жељена деца ће бити спремна да убију своје (или туђе - то није важно) болесне старце, зато што тешко да ће пожелети да хране дупло више стараца. Страшно је, али за 30 година ови старци ћемо бити ми - они који су се одрекли рађања деце.

Зашто данас о томе скоро нико не говори?

Црква не само да говори него у последње време на сва звона виче о ономе што нам се дешава. А ван Цркве заиста скоро сви ћуте. Старија генерације неће доживети ово страшно време. Она је поштено родила нас, средњу генерацију и сигурна је да ћемо их ми некако прехранити. Млађа генерација расте и ништа не схвата. А ми, средња генерација, куда гледамо, о чему размишљамо? Размах индустрије забаве нам затвара очи. Не дају нам да видимо и чујемо, а ми то и не желимо.

Међутим, вратимо се питању пензије. Жалосно је што висина пензије и данас не зависи од броја деце. Двоје људи добијају исту плату, уплаћују исте доприносе у пензиони фонд. Али један васпитава троје деце, а други ниједно. Први троши мање новца на себе, користећи га за децу, и два пута више ради код куће. Васпитање деце је други и одговорнији посао. Корист од овог посла ће имати цело друштво, али свака породица овај подвиг носи на своју иницијативу, не добијајући за овај изузетно тежак рад готово ништа од државе. Други човек који нема деце сав новац троши на себе, има гомилу слободног времена, уопште живи дигавши све четири увис. И после тога они ће добијати исту пензију? Ја бих чисте савести дупло повећао пензију родитељима с много деце, а родитељу с мало деце би притом на његово негодовање могло да се одговори: "Ти се своје већ потрошио на себе у младости."

У разним државама и разним епохама уводили су се специјални порези с циљем повећања наталитет. На пример, у совјетско време је постајао порез на неожењене, самце и грађане с мало деце. Како је жалосно што оваквог пореза нема и у савременој Русији. Средства која би се добила од овог пореза могла би се искористити за подршку породица с много деце.

Чак је и совјетска држава уводећи овакав порез схватала да што је више деце тим је више руку које раде, тим је земља јача. А савремени човек се све више боји прекобројних уста која ће појести његово парче. Раније, кад није било никаквих фондова све је било просто и јасно. Деца су благослов Божји. Што мање радних руку у породици - то горе. "У старости ће ме неговати моја деца, нека их буде више!" Ако не изродиш децу доћи ће време, умрећеш, неће имати ко ни да те сахрани.

Због ниског наталитета кроз 30 година ће бити лоше свима осим можда оним ретким породица које се нису плашиле да имају много деце. Њихова деца неће оставити родитеље ни у најтежим околностима.

Сад се често на децу гледа као на казну судбине. Међутим, истинска казна ће нас задесити ако се не пробудимо из духовног сна који нам не дозвољава да увидимо најпростије ствари.

Беседа 9

Ко је глава породице?

Данас ћу покушати да изложим поглед на породицу, који је код нас у Русији постојао у току дугог низа векова, поглед Православне Цркве на односе између мужа и жене. Али почећу мало поиздаље, од заблуде која се дубоко укоренила у умовима људи. Већина људи далеких од Цркве сматра да наводно Црква тврди да је жена ниже биће од мушкарца, да је она биће ниже врсте. Овакав утисак могу да стекну они који су нешто начули о црквеним обичајима, али не разумеју суштину појаве. С једне стране може се учинити да је стварно тако. Видите, жена не може да прими свештенички чин, женама је забрањен улазак у олтар, а за време Венчања читац чита "страшне" речи из Посланице апостола Павла: "Жена да се боји својега мужа" (Еф. 5, 33). Стварно је хришћанство некаква религија мушкараца-поробљивача женског пола.

Покушаћу да изложим правилно православно учење о природи мушког и женског пола. У ствари, само је хришћанство укинуло презрив однос према жени који је владао у целом свету. Управо хришћанство је изјавило да је жена исти такав човек као и мушкарац и да је људска природа јединствена за мушкарце и за жене, јер како каже апостол Павле: "Нема мушког пола ни женског, јер сте сви ви једно у Христу Исусу." (Гал. 3, 28). Али, истовремено Црква не ћути о разликама које постоје између мушкарца и жене. Хајде да анализирамо ове разлике, а затим да истакнемо и оно у чему су мушкарац и жена потпуно јединствени.

Човек се по учењу Цркве састоји од духа, душе и тела. Почећемо да анализирамо човека по реду.

Тело. У то да се мушкарац по својој телесној (физиолошкој) грађи разликује од жене нико не сумња. Постоји читава област медицине - гинекологија, која се бави искључиво женским болестима. Мушкарци од ових болести просто не пате. Већ смо разматрали телесне разлике кад смо говорили о греховима против породице. Подсетићу на то да је женски организам много сложенији од мушког. Навео бих следеће поређење: мушки организам је као писаћа машина, а женски организам је као компјутер с принтером. Машина не зависи од струје, она се може поправљати уз помоћ шрафцигера и чекића. Али, могућности компјутера су много веће иако је много нежнији.

Истаћи ћу врло важну страну: све разлике у телу између мушкарца и жене су везане за рађање деце. Све особености женског организма су оне које су јој Богом дате ради рађања деце. И особености мушког тела су такође везане за породицу. Кад је жена трудна или доји она постаје незаштићена. Заштиту треба да обезбеди муж којем је Господ ради тога дао физичку снагу.

Безумно је говорити да је жена у погледу телесне грађе на нижем нивоу од мушкарца. Они су (мушкарац и жена) различити, али нико није на вишем или нижем ниову од другог. Чак су и две руке једног човека различите. Лева рука не може много тога што може да уради десна и обрнуто. Ако је у питању такмичење у тешкој атлетици, наравно да је жена слабија. А ако се такмиче у способности да ношења и рађања деце мушкарац је просто немоћан.

Душа. У човековој души свети оци понекад издвајају следеће силе: разум, воља и осећања.

	Муж	**Жена**
ум		
воља		
осећања		

Драга децо, одговорите ми ко је паметнији: мушкарци или жене? Прво одговарају девојке, онда младићи... Да, мишљења су се поделила. У ствари, питање које сам поставио је формулисано потпуно погрешно. Не може се говорити ко је паметнији и ко је глупљи. Ради се о томе што су разум мушкарца и жене просто различити. Код мушкараца је разум више разумски, склон строгој логици. Женски разум је интуитивнији. Запамтимо, жена није глупља од мушкарца, али је женска логика другачија. Често жена својом женском

интуицијом може много брже да се снађе у замршеној ситуацији, посебно у клупку људских односа.

Следеће питање: ко има више воље? Већ вам је јасно да је питање опет некоректно.

Кад се говори о томе да мушкарци имају карактер с јачом вољом, ово у ствари не значи да мушкарци имају вољу, а жене је немају. Воља је такође различита. Код мушкараца је крута, јарко изражена, а код жена је мекша и због тога је неприметна. То се нарочито види у васпитавању деце. Отац ће пре постићи да дете испуни његову вољу директном принудом, а мајка нежношћу, заобилазећи оштре ћошкове у дететовом карактеру.

Кад сам једном ово питање (ко има јачу вољу?) поставио у слушаоници у којој је било неколико ожењених мушкараца они су у један глас рекли: "Наравно, жена!" Они су на својој кожи већ искусили утицај женске воље. Жена може да има веома јаку вољу, али се она благо испољава. Ако жена жели да постигне своје, она неће викати на свог мужа: "Ах, ти ленгове, опет лежиш на каучу! Устај, лењивче, да радиш!" Не, наравно да неће. Нежно ће прићи мужу и нежним гласом рећи: "Мили, прошле године си направио тако згодну и лепу поличицу. Направи ми још три такве. Ти си мој врхунски мајстор!" Мужевљево срце ће се нарочито растопити од последње реченице и он ће одмах кренути да испуни молбу своје вољене жене.

Испољавање осећања је такође различито. Мушкарац слабо испољава своја осећања, све своје утиске пореди с аргументима разума. А жена је напротив, склонија бурном испољавању својих емоција. Тешко да ћемо на сахрани видети мушкарце који ридају и чупају себи косу. Али истовремено су жене захваљујући својој емоционалности осетљивије на туђу бол. Жени је својственије да пригрли дете и да се разнежи.

Може се навести следећа слика, која илуструје разлику у осећањима између мушкарца и жене. На пример, има различитих вага. Постоји вага уз помоћ које се у задругама мере возила. На возило се натовари кромпир (једно пет тона) и оно се вози у просторију за мерење да би се утврдила тежина. А има вага уз помоћу које јувелир прецизно до милиграма може да измери производе од драгоцених метала. Ако на ову малу вагу стане исти онај камион од пет тона, од мале ваге неће остати ништа. Исто се често дешава са женом која доспева у екстремну ситуацију. Може се десити да њена психа не издржи.

Ево једног случаја из живота. Родитељи су оставили дете од годину дана на две минуте. Оно пада у воду у базен и почиње да се дави. Већ у следећем тренутку отац у ужасу налази дете које плута лицем окренуто на доле на површини воде, јури с њим кући да би му дао вештачко дисање. Кад угледа мужа који носи помодрелог сина који је већ престао да дише, мајка просто побеже у шоку у другу собу с речима: "Не могу то да гледам, он је већ потпуно плав." Дете је спасено, али ћемо из ове приче запамтити следеће. Није мајка отишла због тога што није волела сина и није хтела да му помогне, већ просто то није могла да учини. Она је лако могла да ухвати сваки покрет у расположењу детета, што отац није могао због њему својствене грубости осећања, али њену снагу премашује да гледа дете како умире. Зато мања осећајност и мирноћа који су својствени мушкарцу омогућавају да се адекватно понаша у ванредним околностима.

Да резимирамо оно што је речено:

	Муж	**Жена**
ум	логика	интуиција
воља	чврстина	мекоћа
осећања	мирноћа	осећајност

Свему што је речено о душевним снагама мушкараца и жена треба додати следеће. Разлике у душевној снази потичу од разних улога које мушкарац и жена треба да имају у породици. Жена је као мајка и супруга осетљиви барометар, који треба да ухвати душевно стање сваког члана породице да би својом нежношћу и пажњом помогла мужу да правилно усмери децу приликом њиховог васпитавања. Жена ствара унутрашњу атмосферу у породици. Њој је Бог за то дао све потребне моћи: посебну интуицију, мекоћу карактера и осећајност. Мушкарац је као отац и муж глава породице који треба да уме да доноси одлуке и да сноси одговорност за целу породицу. Муж је спољашња заштита за целу породицу, њему је Бог за то дао све што му је потребно: логичан ум, чврстину воље, способност да се не препушта случајним емоцијама.

Особености душевних снага у контексту породице постају врлине. На пример, различита осећајност мушкарца и жене је просто неопходна. Они се допуњују у породици, било би им тешко једном без другог. Васпитавајући децу без жене отац би могао просто да не примећује много онога што се дешава с децом. А мајка би васпитавајући децу без мужа чинила мноштво грешака због спољашњих околности које је притискају. Односно ван породице специфичности сваког пола постају или пороци или се доживљавају као недостаци.

Физичка снага мушкарца која није усмерена на заштиту породице претвара се у хулиганство. Женска емоционалност и осећајност без породице жену понекад увлаче у страшне грехове. Мекоћа женског карактера за неудату жену у наше сурово време постаје казна које жена жели да се избави као проклетства. И тако даље.

Међутим, опасно је одрицати се улоге која је Богом предодређена. На пример, жена жели да буде независна и храбра, али због тога треба да унакази своју природу. А кад ова храбра жена ступи у брак она више не може да испуни своју улогу у породици. Исто се догађа и с мушкарцима као губе своју мужевност.

Овде треба мало застати. Да ме жене не би оптужиле за то да желим да их понизим и потчиним мушкарцима објаснићу шта за мене значи реченица: "Муж је глава породице".

Треба јасно раздвојити два појма - "глава" и "деспот". По чему се они разликују? Укратко се може рећи овако: глава одговара за све што се дешава и крив је за све. А деспот - напротив - ни за шта не одговара и за њега су криви сви унаоколо.

Ко је крив ако се човек оклизнуо: глава или нога? Јасно је да је глава. Она има очи које треба да гледају пред ноге на путу, она има памет која треба да бира безбеднији пут. Она има уши које је слушају, које треба да бирају безбеднији пут. Она има уши које слушају да ли пролази аутомобил. Ево, муж треба да буде таква глава и да одговара за све.

Мала илустрација да би се схватило по чему се глава разликује од деспота. Муж и жена се спремају на далек пут. Жена се дуго лицкала испред огледала, бирајући одећу, закаснили су на аутобус, значи и на воз. Ко је крив? Уобичајени одговор: жена. Није истина! Крив је муж! Гледајте сами: па он је знао да жена воли дуго да се спрема бирајући одећу. Њему је од Бога дат јасан ум, способност да трезвено расуђује и да на све рачуна. Зашто није искористио своје способности и није се досетио да одреди време за излазак из куће за пола сата раније? Зашто није прорачунао све могуће пропусте? Мушкарцу је дата чврста воља. Зашто је није искористио да би на време одвојио жену од огледала? Мушкарцу су дата груба осећања. Зашто се препустио осећањима, био дирнут и дивио се својој жени-лепотици која се лицкала испред огледала? Крив је само он!

Ако је муж прва глава породице, он неће прекоревати жену за кашњење, већ ће за све кривити себе. А деспот ће хистерично викати на жену која је испред огледала дотеривала пола сата дуже и уопште је крива за све његове неуспехе.

Зато, кад Црква каже да је муђ глава породице, то није толико страшно подсећање жене на њено ропство колико упозорење мушкарцу какав он треба да буде да би га жена сматрала главом. Оваквих мужева данас скоро да нема, зато жене и не могу да се налазе у послушању које је раније код жена постојало. А стварно је ужасно потчињавати се самовољном деспоту.

Желео бих да кажем свим женама: "Радујте се што је муж - глава породице! Сад ви ни за шта нисте криве. За све су криви мушкарци!" И желео бих да викнем да чују сви мушкарци: "Ридајте што сте криви за све! Ви сте глава породице и ма шта да се деси ви ћете морати да одговарате."

Жена абортира. Она чини ужасно суров поступак. Притом губи своју женственост: њена душа груби и губи осећајност, она интуитивно схвата да је овај поступак ужасан, али ову мисао потискује хладном рачуницом. Али ко је за то крив? Није она крива! Крив је отац детета (добро је још ако није муж, већ само љубавник). Крив је зато што је изгубио своју мужевност. Он је ступио у везу са женом, али није желео да сноси одговорност за ову везу. Зар је то мушкарац? Жена с дететом постаје нејака, а он није хтео да је заштити. Зар је то мушкарац?

За многе абортусе, у 90% случајева криви су мушкарци. Они су изгубили своју мужевност због тога што наизглед не гурају жену у абортус, али одбијају да донесу одлуку о нужности рођења детета, што треба да учини прави мушкарац. Жена не може да издржи

ово оптерећење - доношење одлуке - и чини непоправљиви поступак - убиство сопственог детета. Жене су принуђене да губе своју женственост чинећи груб, врло суров и потпуно неженствен поступак, унакажавајући самим тим своју женску природу. Међутим, ако жена иде на абортус упркос вољи мужа, наравно да је за то она крива.

Међутим, вратимо се анализирању човека. У телу су разлике очигледне, врло је тешко изгубити их или савладати. У душевним снагама разлике су такође значајне, иако мушкарци већ могу да изгубе своју мужевност и да постану феминизирани, а жене могу да изгубе своју женственост попримајући мушка својства која им нису својствена.

А да ли се код мушкарца и жене разликује људски дух?

Дух је онај део људске природе, која је у стању да тежи ка Богу. Блискост Богу не одређује стање душе, већ стање духа. Васпитан човек може да се налази даље од Бога него неваспитан, али чист срцем. Стање духа одређује човеково спасење: куда човек иде. Људски дух се или удаљује од Бога губећи оно што су у дали Бог, родитељи, учитељи, или се напротив приближава Богу, савладавајући пороке које је стекао за време васпитања. Дакле, духовне снаге човека, устројство духа се код мушкараца и жена ни по чему не разликују. Овде нема разлика! И мушкарцу и жени је подједнако приступачно спасење. Иако је број светаца мушког пола који је Црква прославила већи него светих жена, број светаца, који су прослављени код Самог Бога, ми не знамо. Аритметика у овом случају није показатељ. Црква као највећу од свих светих, узвишенију чак и од анђеоских сила поштује Мајку Божију. Она је по Својој светости изнад свих светих мушкараца.

У житију преподобног Макарија Египатског постоји следећи моменат. После дугих и заиста великих подвига поста и ноћних бденија у молитви одједном је почео да размишља да можда нико на земљи по подвизима није већи од њега. Господ, да би смирио и уразумио подвижника објављује му о томе да у оближњем граду живе две жене које су Му угодиле више него Макарије. Преподобни се упутио да види ове жене да би сазнао какав то подвиг носе, који превазилази све његове напоре. Кад је Макарије нашао ове жене и почео да их моли да му испричају о својим подвизима, чуо је одговор да оне не знају ни за какве своје подвиге. Оне су биле јетрве, а пошто нису имале деце хтеле су да се се подвизавају као монахиње отишавши у неки женски манастир, али их мужеви нису пустили, зато ни о каквим подвизима није могло бити говора. Једино што знају да имају, то је да се за све време заједничког живота ниједном нису посвађале. Преподобни је отишао од њих поставши свестан да је за Бога незлобивост срца много изнад телесних подвига.

Запамтимо ову причу. Женски подвиг је по правилу неприметан и многе жене које су угодиле Богу својим животом Црква није прославила, већ су прослављене само код Бога. Испоставља се да то ако се две домаћице не свађају поред једног шпорета није мањи подвиг од многих постова и бдења отшелничког живота.

Дакле, у духовном делу људске природе нема разлика између мушкарца и жене! Спасење је подједнако доступно, како мушкарцу, тако и жени. Овде влада потпуна равноправност.

Хришћанство говори управо о оваквој једнакости у духу, али разлике у душу и телу остају.

Веома бих желео да сви: и мушкрци и жене поштују свој пол и да теже ка томе да постану прави мушкарци и праве жене и да мушкарци буду мужевни, а жене женствене.

Породица је жив организам. А у сваком организму постоје различити органи који испуњавају различите задатке. На пример, узмимо дрво, рецимо, јабуку. Дрво има корење, које га држи чврсто на земљи и храни га. Јабука има и гране, на њима расте лишће, појављују се цветови, и на крају, сазревају плодови - јабуке. Ко је важнији: корење или гране? Глупо питање, све је важно! Али шта ће бити, ако корење почне да штрчи из земље да би на њему расле јавуке, а гране се повију према земљи како би се саме храниле из земље? Какво наказно дрво ће то бити? Ово ће бити слика савремене породице у којој су мушкарци женствени, а жене мужевне. Врло наказна слика.

Права породица се може приказати отприлике на следећи начин. Отац је спољашњи круг, он одговара за све везе породице са спољашњим светом. На пример, породица се сели у нови стан. Жена може мирно да пакује ствари, знајући да ће муж наћи возило и договорити се с носачима. То је његова дужност. У свим компликованим ситуацијама муж иде да се расправи. Мајка је круг који скоро у потпуности обухвата децу, она је сва у породици и у деци. Жена је чуварка домаћег огњишта. Од ње зависи атмосфера у породици. Какве завесе да се окаче у кухињи, какви карнери да се направе на њима, шта да се спреми за ручак, коју одећу деци треба хитно купити - боље је да све то решава жена.

Не треба правити гране од корења, а корење од грана. Да, данас је тешко време. Једном сам разговарао с девојкама о породици и дотакли смо се теме где желе да иду на школовање. Све су без изузетка желеле да стекну престижну струку и да тек онда ступе у брак да би у случају да се растану с мужем могле да прехране себе и дете. Покушавао сам да им објасним да ту нешто није у реду, да је њихов задатак да се припреме да буду достојне жене и мајке. Међутим, то је било бескорисно. Мушкарци су на њихове очи били превише непоуздани да би могле да с ослоне на њих.

Ствара се затворени круг. Жене постају одлучне и продорне, да не би зависиле од мушкараца. А кад мушкарци виде превише самосталне жене, они подсвесно потпуно губе сваку одговорност: "Могу да се не бринем за њу, она је сналажљива, неће пропасти." Једна парохијанка је дуго после разговора о томе ко је глава у породици дуго јадиковала: "Целог живота сам се спремала за активан живот, да бих у свему била прва, да бих све постизала. Муж није подржавао ниједну моју активност. У башти, у повртњаку - свуда сам копала сама. Увек сам га прекоревала за неодговорност, за то да се не секира и да се ни за шта не брине. А сад схватам да сам сама крива, јер ни у чему му нисам попуштала, увек сам инсистирала на своме, у свим ситницама сам покушавала да остварим признање тога да сам у праву." Жена својим рукама може да убије мужевност у мушкарцу ако не жели да буде женствена.

У породицама врло ретко има ситуација кад је за неслогу крива само једна страна. Скоро увек су крива оба супружника. Муж је преварио, отишао је из породице, наизглед, све је

једноставно, он је лош и крив је за све. Међутим, све је много компликованије. Почињеш да разговараш с мужем и испоставља се да је и он у многоме у праву и да је и сам делимично жртва жениног понашања. На пример, жена веома поштује своје родитеље што само по себи није лоше. Али ако је за њу реч родитеља важнија од речи мужа породица се распада. Ако приликом решавања важних питања мишљење родитеља односи превагу над свим аргументима мужа то већ није нормално. Јер у Библији Господ каже: *"и оставиће човек оца и мајку и прилепиће се за жену своју, и биће двоје једно тело"*. Запазите: *"оставиће оца и мајку"*. А ако уз то брачни пар живи у стану који су поклонили женини родитељи, ствар је веома лоша. Неколико конфликата са женом кад она заузима позицију родитеља, неколико прекора да ти (муж) живиш на рачун мојих родитеља и дужан си да им будеш захвалан за то. У оваквој породици глава више није муж, већ женини родитељи. У доброј породици од тренутка кад су се супружници потписали у општини за жену је мужевљево мишљење закон, а за мужа су интереси жене и деце изнад свега.

Мирно се може тврдити да жена у свој својој лепоти процвета тек онда кад је поред ње поуздан муж с којим се осећа потпуно сигурно. Иначе њена душа почиње да се "скамењује". И мушкарац се са своје стране преображава ако се поред њега налази кротка и брижна жена. Супружници који правилно испуњавају своју улогу у породици могу реално да промене или исправе другог. Мушкарац, који је мужеван чини супругу женственом. А жена која је женствена, може да учини мушкарца главом своје породице.

Мушкарац и жена имају различите дарове. На пример, уметник има посебан таленат - танану осетљивост вида, музичар има свој таленат - танани слух. Свако треба да искористи свој дар. Биће смешно ако музичар почне да завиди сликару и лати се кичице. Боље је да свако развија свој таленат, који му је Бог дао.

Данас се врло често дискутује на тему равноправности између мушкараца и жена, активно делују феминистичке организације које се боре за права жена. Али не треба заборавити да разлике између полова проистичу из организације породице и ударац по овим разликама биће ударац по породици. А све ове организације подржава Запад да би коначно уништио руску породицу и ослабио нашу домовину. Ударац је заиста лукав и прецизан.

Допуна уз беседу 9

О мужевности и женствености

Додаћу још неколико речи о томе шта подразумевам под истинском женственошћу и истинском мужевношћу. Почећу од женствености. Сигуран сам да сте сви гледали филм "Девојке". Подсетићу на то то да се главна јунакиња филма Тосја, није одликовала привлачном спољашношћу. Илија Ковригин, други главни јунак се кладио да ће Тосја за недељу дана трчати за њим као кученце. Да би добио опкладу, он престаје да се удвара (како је мислио, неко време) Анфиски, "цар-птици", по речима једног од јунака филма. Анфиска је шармантна дама пред којом мушкарци падају на колена због њеног пренемагања, кокетарије и других средстава. Преломни моменат у филму настаје кад се

Илија одједном озбиљно заљубљује у Тосју и напушта Анфиску. Занимљива су признања Анфиске за време ноћне хистерије, после последњег разговора с Илијом: "Мислила сам да сви лажу о љубави, да су измислили лепу бајку да би било веселије живети. А сад видим да она постоји... Ево објасните. Све воле: и Каћу, и Нађу, чак и Тоску. Само сам ја као проклета, нисам ваљда ја најгора?" "Па што се ти жалиш?" - одговара једна од девојака. "Са мном се само забављају, а кад треба да се жене или да заволе истински, нађу неку Машу или Дашу. Ево и Илија је побегао код Тоске. Чак хоће и да се жени њоме! А шта лепо има у њој? Нема чак шта ни да се види!"

Стварно, због чега је Илија заволео Тосју? Подсећам на филм. Почињу прве шетње Тосје и Илије. Илија покушава да загрли Тосју. Шта она ради? Истргне се од њега и крије се иза врата своје куће. Које речи се отргну из његових уста? "Вртић!" Свега једна реченица, али нам она даје много тога. Илија све више у Тосји види дете. Заиста, она још не уме да се грли и плаши се тога - вртић! Али то више нису речи надменог подсмеха, оне се изговарају некако другачије, с љубављу. Првобитни циљ - кроћења и саблажњавања горопадне све више губе своју привлачност. За Илију више нема горопадне, постоји велико и наивно дете - Тосја.

Замислио сам игру карата на којој се окупило неколико превараната. Јасно је да свако жели да превари друге, и ако један од њих то буде учинио, биће му јако драго. Али ако се дете да игра, које не уме то да ради посади да игра с професионалним играчем тешко да ће се овај преварант радовати ако победи дете. Исто тако и Илија почиње да схвата да пред њим није дама која има огромно искуство у љубавним авантурама, већ наивно дете, које ће моћи да превари у два потеза. Међутим, гнусно је преварити човека који има поверења, зато се Илија све мање удвара с циљем да превари, а све више искрено се радујући општењем с чистом девојком.

Пролази време и Илија се све више заљубљује у детињу чистоту Тосјине душе. Још једном понављам - у *детињу чистоту душе*. Шта је то дечја чистота душе? То је стање кад не верујеш да људи могу да те преваре просто због тога што сам никад ниси варао. Тосји је заиста несхватљиво да неко може да узме и да превари другог човека. Постоји чистота душе кад човек дугим трудом чисти душу од мноштва грехова, које је учинио. А бива и чистота душе кад човек није искусио грех, кад није изобличио своју душу. Ево, ово последње и јесте дечја чистота душе. Тосја још није обмањивала, није варала, није понижавала друге људе и њој је несхватљиво како се то уопште може учинити.

Истаћи ћу још један важан моменат. Ко се сећа колико се пута Тосја љубила? Питање није нимало случајно. Тосја се пољубила свега четири пута. На самом крају филма два пута ју је пољубио Илија и два пута је она пољубила њега. Пре тога се никад није љубила! И ово је врло важно! Она сама признаје: "О томе је срамота и говорити. Ето, раније сам мислила: како се људи љубе? Па носеви сметају. Сад видим да не сметају."

Хајде да размислимо: да ли ће се момак боље или горе односити према девојци ако се она никад није љубила? Смело тврдим да ће је заволети још јаче. Ако је имао за циљ да се просто забавља с девојком-лепојком, да пријатно проведе време, а затим да је остави, вероватно да ће се према њој односити с надменошћу: "Ето, не уме чак ни да се љуби!"

Али ако жели да створи породицу то је велики плус за девојку - сачувала је своју чистоту за њега.

Замислимо следећу слику. Младић први пут покушава да пољуби девојку. Она му се, нагледавши се развратних сцена на телевизији, баца око врата и љуби га као да се читавог живота једино тиме бавила. Мисли да ће тако пружити задовољство свом удварачу. "Па људи се љубе ради задовољства," мисли она и покушава да пружи максимално задовољство свом изабранику. Шта се дешава у младићевој души? Да ли он почиње више да је воли? Управо о томе се и ради што не почиње! Можда ће почети да је грли јаче, али ће је слабије волети. Да ли можете да замислите стање младића? Он је мислио да се његова девојка љуби први пут, а испоставља се да је она већ искусна, уличарка, коју је већ љубило на десетине мушкараца и коју су грлиле десетине руку. "Не желим да будем једанаести! Желим да будем једини!" - ево шта подсвесно схвата младић. И он се према девојци више неће односити с трепетом и нежношћу, већ грубо и раздражљиво. Због чега? Због тога што она није сачувала своју чистоту. Он се чак неће либити да је остави. "Већ је имала десетак момака, један више или мање - није битно. Нема везе, преживеће!"

Дакле, девојке, чувајте своју чистоту и целомудреност, због тога ћете бити још више вољене! Једном сам чуо мучно признање једне девојке о томе да је оставила момка: "Па он не уме чак ни да се љуби!" Уместо да се радује тако ретком и вредном добитку, она је још и незадовољна. Јер ако си му прва, значи шанса да ћеш бити једина и вољена целог живота је веома велика. Ако си у његовом животу друга, шансе су дупло мање, ако си трећа - три пута мање, десета - шанси готово да нема.

Дакле, ***истински женски шарм се састоји у чистоти душе*** девојке или жене која није искусила грех. Или, може се рећи да се овај шарм састоји у целомудрености. Из овог шарма може да се роди права љубав. Међутим, постоји и шарм, који може да привуче пажњу мушкарца, да га очара, да га натера да испуњава њену вољу. Ипак, од овог шарма се не рађа љубав, него похота. Овај други шарм је у ствари немоћан. Анфиска у филму је то схватила: својом кокетаријом она не рађа љубав, већ похоту. Она није шармантна, већ развратна. Мушкарци је не воле, већ просто желе да је искористе као ствар.

Ево дивног примера женског шарма - Татјана из "Евгенија Оњегина". Татјана се заљубила у Оњегина, признала му је љубав, он ју је одбацио. После неколико година види је на балу. Пушкин појаву Татјане описује на следећи начин:

Она је била сталожена

Није била хладна нити говорљива,

Без погледа дрског за све,

Без претендовања на успех,

Без оних малих кревељења,

Без подухвата имитације...

Све је тихо, просто у њој било,

Чинило се да је тачна копија

Du comme il faut... (Шишкове, опрости:

Не знам како да преведем.)

Даме су јој се приближавале;

Старице су јој се осмехивале;

Мушкарци су јој се клањали ниже,

Хватали су поглед њених очију,

Девојке су пролазиле тише

Пред њом по сали, и више од свих

И нос и рамена је подизао,

Генерал који је ушао с њом

Ниједна се не би могла да лепшом

Назвати; али од главе до пете

Нико не би могао да нађе у њој

Оно што се у деспотској моди

У високом кругу лондонском

Зове vulgar. (Не могу...

Волим веома ову реч,

Али не могу да преведем;

Она је засад код нас нова,

И тешко да ће бити у части.

Била би добра за епиграм...)

Али враћам се нашој дами.

Због безбрижних чари је мила,

Она је седела за столом

С блиставом Нином Воронском,

Овом Клеопатром Неве;

И сигурно би се сложила,

Да Нина мермерном лепотом

Није могла да затамни сусетку,

Иако је блистава била.

Ко је приметио какве висине је била Татјана? Висока? Згодна? Крхка? да ли је имала светле очи? А косу?.. То никад нећемо сазнати. Знамо да нико није могао да је назове "расном" лепотицом. У њеној спољашњости није било ничега што би се могло упоредити с лепотом Нине Воронске.

А Татјана је у овом мислу потпуно безбрижна ("Због безбрижних чари мила..."). Она се не труди да остави утисак: није хладна, није брбљива, без дрске речи за све, без претендовања на успех, без ових малих кревељења, без подухвата имитације... Све је освојила њена природност, она је очаравала све: даме су јој се приближавале, старице су јој се осмехивале, мушкарци су јој се клањали ниже, хватали су поглед њених очију, девојке су пролазиле тише... Татјана је предивна, али не због спољашњости, већ због свог унутрашњег устројства. И ову лепоту не може да засени мермерна лепота Нине Воронске.

Желео бих да допуним опис женствености још једним примером и да кажем нешто не само о томе у чему се крије истински женски шарм, већ и у чему се састоји снага жене.

Постоји изванредан филм "Мађеха" у којој се показује снага жене, показује се у чему може бити много јача од мушкарца. Сиже филма је следећи. Павел Јегорич, муж главне јунакиње Шуре сазнаје да има кћерку Свету, чија је мајка, његова бивша драгана, умрла. Он доноси одлуку да узме кћерку на васпитавање, без обзира на протесте жене и таште.

Међутим, испоставља се да дете има тежак карактер: мајка је у кћерки васпитала крајњи опрез и неповерљивост према људима. Испоставља се да није баш лако отопити срце детета у новој породици. И сав овај напор пада на жену, односно мађеху, која је ипак пристала да прими девојчицу.

Неколико пута је сам Павел хтео већ озбиљно, мушки да поразговара с кћерком, и да је пита зашто се тако лоше односи према њима. Сваки пут је Шура (мађеха) журила у заштиту и практично није дозвољавала мужу да каже ниједну увредљиву или оштру реч. Ситуација у породици постаје ужарена. Ево једне веома важне сцене у филму. Муж уморан од настале ситуације почиње да грди жену: "Ево шта не разумем. Што се радујеш? Зашто се цериш? Она те не признаје, а ти се кикоћеш. Дакле, тебе човек стварно не може да научи памети ни шибом, ни батином... Тачно те је мајка дефинисала: кратка памет!" Павел не схвата сву мудрост жене, не схвата како јој је тешко да изнуди од себе сваку весело изговорену реч. Својом бригом и нежношћу она треба да растопи срце његове рођене кћери, а своје пасторке. А овде је муж практично издаје. Он је довео кћерку, он је преузео одговорност за њену судбину. Међутим, сав терет ове одговорности пада на женина плећа. И у тренутку напетости свих њених снага испоставља се да је муж не схвата. "А шта си учинио да би те признала за оца?" то је све што Шури преостаје да одговори на његове прекоре. Заиста, врло тачне речи. "Радиш, радиш, може се рећи да данима не биваш код куће..." - сад је већ за Павела увредљиво то што ради, а од њега се још нешто захтева. Међутим, заиста, породична срећа се не може купити новцем. Стан се може купити, али у овом стану нема среће, ако се човек још духовно не потруди. Ово је најтежи посао. Шура је много јача и мудрија од Павела.

Врло важне речи изговара стара учитељица код којој се Шура обратила за помоћ: "Заборави на увреде! А што је дете тешко, шта је потребно кад пресађујеш биљку? Време и топлота!" Кад је Павел чуо ове речи, које је Шура поновила он после неколико минута, очигледно кад је "сварио" речено понавља: "Време и топлота!" На крају филма Света напокон грли Шуру и назива је мамом.

Снага жене је у њеној способности да трпи, да чека и неприметно даје топлину, не тражећи ништа за узврат. Мушкарци су ретко способни на ово. Они умеју да решавају проблеме другачије: да поразговаравши мушки јасно и гласно захтевају одговор. Павелу је лакше да цео дан оре на пољу него да примора себе да буде нежан и пажљив кад му је тешко на души. Није му јасно како Света може да се намргоди и да га гледа с неповерењем кад је примио да живи код њега. Не може човек себе брзо да промени и то још ако је мали. "Она се труди!" - "Само се ти трудиш, а за њу си измислила..." - Павел не верује жени. Али Шурино женско срце све види, све разуме.

Дакле, женина снага је у способности да трпи и у душевној топлини срца. Мушкарац може да трпи физичку бол или да сакупи све своје снаге у неком одлучном тренутку, али да трпи, да чека не зна се шта у неизвестности, и то још дуго, не зна се колико времена - овде је он по правилу немоћан.

Сад неколико речи о ***мужевности***. Издвојио бих следеће црте мужевности: способност да штити, способност да доноси одлуке и способност да одговара за сваку од њих. По

правилу, млади људи имају потпуно другачије представе о мужевности. Сећам се једном како нас је кад сам имао 10 година за време шетње с друговима на улици ухватио неки хулиган од 17-18 година. Пошто је био пијан почео је да нас учи како да живимо: "Прави мушкарац је онај ко се макар једном напио, преспавао са женом и неко време био у затвору." Мислим да многи млади људи у својим тежњама нису отишли много даље од овог идеала и да теже нечем сличном. У ствари, овај идеал нема ништа заједничко с мужевношћу.

Покушаћу да прокоментаришем три карактеристике мужевности које сам навео.

Доношење одлука. Мушкарцу је Богом дато право да доноси одлуке. Управо он то и треба да чини. Већ смо мало говорили о томе у разговору о глави породице. Међутим, ово уопште не значи да он треба у потпуности да игнорише друге чланове породице и пре свега своју супругу. На пример, цар има много саветника. Задатак саветника је да дају савете. Они су стручњаци у некој области, ситуацију познају боље него цар који не може сам да обухвати све проблеме. Они саветују, али он доноси одлуку. То што се саветује с другим људима није његов недостатак, већ напротив, сведочанство о његовој мудрости. Цар који буде занемаривао савете ускоро ће постати чувен као тиранин.

"Тата, да ли могу да се прошетем?" пита син оца који се вратио с посла. "Наравно, синко, иди, прошетај се." Међутим, неочекивано се на путу испречи супруга: "Шта ти је? Није научио лекције и није вечерао, а већ се спремио у шетњу с дечацима, не пуштам га!" - "Ако сам рекао: може, то значи да може! Ја сам глава породице!" Почиње свађа међу родитељима. Ко је крив за ову свађу? Вероватно обоје. Обично мајка много боље зна проблеме деце и мушкарцу је увек пре него што донесе одлуку везану за чланове породице боље да се посаветује са својом супругом. Тада ће одлука бити боља и очев ауторитет имати много већу тежину. А жена с друге стране не треба да покреће расправу у присуству деце и да срозава очев ауторитет.

Ако у неком важном и замршеном питању мушкарац одбије да донесе одлуку говорећи: "Не знам шта да одлучим. Драга, донеси одлуку сама," он се одриче свог звања мушкарца. Ово су недопустиве речи за човека који себе сматра правим мушкарцем.

Међутим, овакве ствари се ипак често догађају. На пример, муж каже жени да сама донесе одлуку. И сад решење које је жена донела муж треба да сматра својим решењем. Ако се одједном покаже да је одлука неправилна муж нема права да за то криви жену. "Предао сам ти своје право да доносиш одлуку и ја ћу одговарати за њу као за своју сопствену," тако треба да размишља сваки прави мушкарац.

Одговорност. Мушкарац сноси одговорност за све у својој породици! Чак и за оно што се догађа без његове дозволе или упркос његовој забрани. Ако син разбије прозор отац нема права да каже: "Нисам ја разбио, питајте сина." За мушкарца је недолично да се извињава пред гостима који су дошли изненада: "Извините због нереда, жена није стигла да поспреми." Ако чак стварно жена није успела да поспреми, свеједно мушкарац треба да каже: "Опростите, ***нисмо*** стигли да поспремимо." У овом ***ми*** садржи се много тога. Тамо

где муж је способан на такву одговорност за све што се догађа у породици жена ће се осећати заиста заштићеном.

Заштита. Мушкарац мора да брани своју породицу од сваке туђе интервенције, која може да наруши мир у породици. Овде се има у виду и чисто материјална добробит у породици и душевни мир. На пример, ако отац породице осећа да телевизор лоше утиче на дете и оно постаје необуздано, он је дужан да пресече гледање емисија које су штетне по дете и да стоји на стражи његовог душевног здравља. Узгред речено, о телевизији. Ја бих посаветовао родитељима да заштите децу од савремених видео и телевизијских програма, дозволивши им да код куће гледају само видеокасете са старим совјетским филмовима и цртаним филмовима који се у огромном броју слободно продају у наше време.

Муж треба да брани своју породицу од интервенције блиских рођака у породичне ствари. Сетимо се речи из Библије: *зато ће оставити човек свог оца и своју мајку своју, и прилепиће се за жену своју; и биће једно тело* (1 Мојс. 2, 24). Врло често се родитељи (нарочито мајке) мешају у породичне ствари своје деце. Дужност сваког хришћанина је да слуша родитеље, али ако родитељи уносе раздор у породицу деца имају потпуно право да не послушају. Такође, кад родитељи захтевају од своје деце да учине грех. Ако мајка приморава кћерку да иде на абортус, онда је послушање родитељима већ неумесно. Послушање Богу Који је рекао "не убиј" је изнад послушања родитељима. На пример, мајка почиње да бива љубоморна на своју снаху према сину који има већ 28 година. То је делимично разумљиво, њена "мрвица" припада некој туђој жени. Кад је насамо са сином мајка почиње да му указује недостатке његове жене, захтева да је изгрди, да је исправља. Али син треба да устане у заштиту своје породице и да пресече сличне разговоре с мајком.

Беседа 10

Ја сам одрастао[1] (Пубертет)

За оснивање породице по мом мишљењу девојка и момак морају имати одређене неопходне квалитете. Данас бих желео да попричамо о особини која је заједничка за мушкарце и жене. Људи који ступају у брак морају бити ***одрасли***, или зрели. Свима је јасно да нико не може да створи породицу са 10 година. Десетогодишњи човек је још увек дете. Чак и ако то буде јако лепо васпитан дечак и ако у будућности буде добар породичан човек, са 10 година он није у стању да створи породицу. Породицу може да оснује само одрастао човек.

Ви сте сад у прелазном периоду, односно у узрасту кад се прелази из дечјег стања у одрасло. И физиолошка зрелост овде није показатељ. На пример, благоверни кнез Александар Невски је већ са 15 година владао у Новгороду, у овој огромној северној престоници Русије, а са 19 година је постао Невски, јер је освојио победу у бици на Неви, која му је донела огромну славу. А савремени 15-годишњи младић је по правилу неспособан да одговара чак и за себе, а не за друге људе. По мојим посматрањима данас одрастање код савремених момака наступа са 22-25 година, а код девојака са 18-20 година.

То је веома касно, јер се у прошлим вековима девојци дозвољавало да ступи у брак са 14 година, а момцима са 16 година. До овог доба млади људи су морали бити у потпуности зрели.

Данас ћу покушати да објасним шта значи бити одрастао. У питању о породици, о ступању у брак тема зрелости има огромну важност. Ради се о томе што и дете може да се заљуби, али да воли може само одрастао човек. Деца могу да се играју односа одраслих, али не могу да граде ове односе истински. Зато не би било лоше да се млади пар увери да ли је способан за тако одговоран корак пре него што оснује породицу.

У одраслом човеку бих истакао две врло важне особине:

- самосталност (слобода, независност);

- одговорност за друге људе.

Сигуран сам да се код већине вас зрелост асоцира са слободом. Дете је, кажу, сирото биће које нема своју вољу; уместо њега све одлучују родитељи, оно мора да слуша учитеље итд. Одрастао човек је потпуно друга ствар, он може да ради шта хоће. Дете свако васпитава, а хајде пробај да преваспиташ одраслог.

Молим вас, мила децо, која сад прелазите у стање одраслог, реците ко највише омета вашу слободу. Слушам и пишем на табли ваше изјаве:

Родитељи

Учитељи

Старија браћа и сестре

Милиција

Саобраћајна милиција итд.

Да, мислим да можете још дуго да наставите овај списак. Међутим, чини ми се да сте заборавили нешто веома важно. Заборавили сте Бога. Као верујући човек могу да кажем да нашу слободу највише омета Бог! Заиста, замислите живот хришћанина који дубоко верује у Бога. Сваке среде и петка хришћани посте, односно не једу месо, млечне производе, јаја итд. Долази среда, хоћу да једем сендвич с кобасицом, а кажу ми: "Не смеш!" Каква је ту слобода?! Сваке недеље сви хришћани треба да буду у храму. Замислите како је то страшно: једини слободан дан кад човек може дуже да се ваља у кревету, треба да проводи у храму. А заповести Божије? Ово се не сме, ово се не ради - све

саме забране. Од родитеља се може побећи или човек може макар да се закључа од њих, од учитеља може да се сакрије, чак и од милиције може да побегне, а ето од Бога нигде не можеш да се сакријеш. Дакле, ето ко највише може да омета нашу слободу!

Ово се врло добро може изразити једном реченицом:

Ако нема Бога, све се може!

Желим да поједем "сникерс" сам и да га не делим ни са ким. Молим, закључао сам се у собу и једем. То је све! Нико ми не смета, нико ме не види. То је тачно ако нема Бога. А ако постоји? Куда онда да побегнем? Бог је свуда! Зато имам само два излаза: или да престанем да будем похлепан и да све почнем да делим са свима или да докажем самом себи и да поверујем да Бога нема. Безбожници су се управо овим бавили, односно доказивањем да Бога нема.

Хајде да на тренутак заменимо места. Сад нисам свештеник, а ви нисте дечаци и девојчице, сад сте ви верници, а ја сам окорели безбожник. И ја ћу вам сад доказати да Бога нема и да зато могу да радим све шта желим.

Дакле, ви верници сте измислили себи неког Бога, а ја ћу вам на брзину доказати да нема Бога Којег сте ви измислили, просто не може Га бити. Ви учите да је Бог највиша Сила, да је Бог *свемогућ*. Али такав Бог не може да постоји. Чујте: *а да ли ваш свемогући Бог може да направи камен који Сам не може да подигне?*

Хајде да размислимо заједно. Могућа су два одговора: може или не може. Варијанта прва: Бог не може да створи такав камен. То је и требало доказати - Бог није свемогућ!

Варијанта друга: Бог може да створи такав камен. Али онда Бог неће моћи да подигне овај камен, престаће да буде свемогућ, што је и требало доказати!

Безбожници су овакве доказе о непостојању Бога врло често наводили у 18. и 19. веку.

Ово је први поглед на тему "Бог и слобода": Бог је највећа сметња на путу ка потпуној слободи. Ако пак Бога нема све је могуће. Зато ако хоћу да радим шта ми је воља Бог не сме да постоји.

Међутим, постоји и други - православни поглед на односе између Бога и слободе. Зато, вратимо се у своје нормално стање, сад сам ја поново свештеник, а ви сте дечаци и девојчице. Као свештеник морам да изјавим да Бог није сметња за нашу слободу. Због чега? Покушаћу да објасним.

Вратићу се доскочици безбожника о камену који није могуће подигнути. За верника Бог ипак постоји и Он је заиста свемогућ. Ради се о томе што је Бог ипак створио камен који Сам не може да подигне и истовремено је Бог подигао овај камен. Нико не зна који је то диван камен?.. То је човек!

Бог је створио човека и дао му је слободу. Људска слобода је једно од најважнијих својстава људске природе. То је део образа Божијег који је човеку дарован. И што је дивно, Сам Бог не може да одузме човеку слободу. Бог на пример не може да натера човека да Га заволи. Бог не може да натера човека да постане добар. Да би га натерао да Га заволи Он треба претходно да му одузме слободу, а без слободе човек постаје животиња. Живот животиње се регулише инстинктима и рефлексима а овде нема слободе. Многе животиње се могу натерати да заволе. Баци псу сваког дана парче меса и видећеш да ће те он ускоро заволети због тога. А човек није пас, њега не можеш да натераш да заволи, он је заиста управо онај камен који Бог не може да подигне.

Само то што је Бог створио човека је зачуђујући догађај. Пре стварања човека (и анђела који такође поседују слободу) у свету је била присутна само једна воља - воља Божија. Све се потчињавало Богу. Појављује се човек и у свету настаје још мноштво различитих воља. Данас преко 6 милијарди људи својом вољом утиче на свет. Бог се стварајући човека одрекао аутократије у свету, човек је призван да буде сатворац Богу, али би могао да буде и разрушитељ света. Бог ствара човека знајући да човек, пошто је слободан, може и да се успротиви свом Творцу и притом Бог неће моћи да примора човека да се поправи.

Овде може да се постави питање. Како Бог не може да натера човека да нешто уради? Да узме и да га заустави? Иде човек с пиштољем на убиство, притиска ороз, али се Бог меша - али пиштољ затаји, још једном притиска ороз - још једном пиштољ затаји. Или други пример из Старог Завета. Цар Ахав шаље педесет војника да убију пророка Илију. Пророк се моли, с неба силази огањ. И тако три пута. Бог може Својом вољом да пресече дејство људске воље. Али погледајте пажљиво. Бог може да прекине дејство, али не може да натера човека да промени своје жеље, своју вољу. Човек смишља убиство, узима пиштољ, притиска ороз - пиштољ затаји, онда узима нож, замахује, али се нож ломи, човек се баца на жртву - али одједном га погађа изненадна болест и он пада у изнемоглости. Међутим, чак и док лежи он може да не престане да жели смрт другог човека. Бог не може да натера злочинца да воли своју жртву!

Потрудимо се да јасно поделимо две врсте слободе. Слобода бива спољашња, и унутрашња. Ово су потпуно различите ствари, међусобно потпуно независне. На пример, на почетку хришћанства је било много мученика који су били робови. Ево овакав роб-хришћанин није имао никакву слободу. Долази његов господар с шибом, приморава га да вуче камење у каменолому и роб послушно испуњава његову вољу. Он није слободан. Али ево, долазе прогонитељи хришћана и говоре: "Одреци се Христа! Поклони се нашим идолима." А он одговара: "Не! Нико не може да ме одвоји од Христа!" Прогонитељи муче хришћанина, али он остаје неумољив. Они могу чак да га натерају на силу да клекне на колена пред идолом, али не могу да га натерају да се искрено поклони идолу у свом срцу.

Нико не може да одузме унутрашњу слободу! Ни родитељи, ни учитељи, ни милиција, ни ГАИ, ни мучитељи, и што је најчудније, чак ни Бог не може да му одузме ову слободу! Ево због чега на земљи постоје ратови. "А зашто ваш добри Бог не може да забрани све ратове?" Може да забрани, али каква је вајда од ове забране? Почео је рат - сви топови су се покварили, људи узимају митраљезе, митраљези се кваре, људи узимају аутомате, и они се кваре, узимају ножеве, затим долази до туче. Бог не може да уништи у људском срцу мржњу, завист и непријатељство без човекове воље.

О спољашњој слободи чак није ни занимљиво говорити. Она зависи од хиљаду случајности. Ја на пример идем путем, кола се кваре. Пре минут сам био слободан у својим дејствима, а сад стојим. Двадесет километара имам у једну страну до најближег настањеног места, двадесет до другог. Ништа не могу да урадим. Имао сам слободу, а сад је немам. Хоћу да погледам филм на видеу, седам пред екран, укључујем, а у том тренутку нестаје струја. Опет нисам слободан у свом избору и морам да се бавим нечим другим. Ето вам и сва ваша спољашња слобода.

Навешћу још један пример, који илуструје разлику између унутрашње и спољашње слободе. Цртам на табли два човечуљка. Познато је да један од њих може да иде куда хоће, а други није слободан у свом кретању. Питање: ко је од њих слободнији? Свима је јасно да је први - он иде куда хоће, слободан је. Али прецизирајмо мало ситуацију. Испоставља се да ова два човека стоје на крову вишеспратнице. Првом човеку су везане очи и он не зна где се налази, а другом су отворене и он све види одлично. Ко је сад слободнији? Други? Али гледајте: први човек може да иде куда хоће пошто не види, каква је опасност пред њим. Он може мирно да иде поред провалије и да се на плаши, јер је не види. А други? Видите његова дејства. Он се не приближава ивици крова ближе од три метра, опрезно обилази сва клизава места, врло је ограничен у својим дејствима. Овде се не сме, овде је опасно, тамо није сигурно. Он чак није слободан на избору пута кретања.

Међутим, ипак је свима јасно да је он слободнији. Зашто? Први човек везаних очију може да се креће куда хоће, али ова спољашња слобода кроз две минуте доводи до неопрезног кретања, човек се оклизне и стропоштава. Чак и ако преживи биће у гипсу и од његове слободе неће ништа остати.

Запамтимо то. Спољашња слобода (по принципу "Шта хоћу, то и радим") врло брзо доводи до губитка сваке слободе. "Ја сам одрастао човек," изјављује 15-годишњи младић "већ могу да пијем и да пушим, нико не може да ми забрани!" Али до 18 године он постаје алкохоличар. Где је његова слобода? "Ја сам слободан човек, ако хоћу пијем, а ако нећу не пијем." Све је тачно, само што он сад увек жели да пије. Он више не може да не жели. Човек је изгубио слободу - не може да не жели! Зар је наркоман слободан човек? Наравно да не може. Само што није вазан конопцем и нису му лисице на рукама, али је његова душа везана греховном страшћу. Све жеље су усмерене у истом правцу - да се ушприца. И ова неслобода је гора од сваког затвора.

На пример, младић пита: "А шта ми смета да будем интимно близак с мојом девојком? Ми смо слободни људи!" Смета то што после ове блискости више нећете бити слободни.

Ваша осећања, воља и разум ће се променити, и уопште неће бити усмерени на унутрашњи свет оног другог, већ на телесно задовољство.

Узгред речено, рекао бих да Црква уопште ништа не забрањује и не може да забрани. Црква само упозорава, јер постоје елементарни закони нашег живота, које не треба кршити. Не пијте отров - отровећете се, не скачите кроз прозор - разбићете се. Исто тако и Црква упозорава: "Немој да пушиш - после нећеш моћи да оставиш, не пиј - постаћеш пијаница, немој да блудничиш - касније нећеш моћи да заволиш и да оснујеш праву породицу, не кради - изгубићеш доброту и милосрђе, поштуј оца и мајку - иначе те неће волети твоја деца" итд.

Истинска слобода се састоји у слободи од страсти. Управо страсти лишавају човека унутрашње слободе. Страсти лишавају човека онога што чак ни Бог не може да одузме. Човек жели да воли своју жену, да се не љути, да се не гневи на њу, али страст гнева га савладава. Било би му драго да се заустави за време скандала, али не може и ватра међусобне непријатности се још више распламсава. Човек хоће да смрша, да се не преједа, да једе мање слаткиша и посластица, али га савладава страст према преједању. И после сваког оброка човек се поново и поново гоји.

Да се не би изгубила ова слобода потребан је стални труд. У Цркви постоји доста постова. Број посних дана кад се не дозвољава да се једу одређене намирнице у просеку износи 180-200 дана, односно половину свих дана у години. Чини се да је за савременог неверујућег човека ужасно да пости половину свих дана у години. Међутим, за човекову душу је то крајње корисно. Човек није везан за јело. Он у сваком моменту с лакоћом може да се одрекне нечега. Човек се лако навикава да се нечег одрекне. Као што ће војник ако се навикао на комфор у мирно време бити непоуздан за време рата исто тако и човек који се навикао на комфор лако губи душевну равнотежу у различитим искушењима.

Узгред буди речено, треба истаћи да захваљујући посту човек може не само да *савлада* своју жељу, на пример, жељу да поједе кобасицу, не може чак ни да управља својим осећањима и уопште *не жели* да је једе. Пијаница не може да не жели да не пије. Он не влада својим осећањима. Он је роб своје жеље. А пост му помаже да управља својим жељама.

На пример, пост не претпоставља уздржавање од јела, већ и уздржавање од супружничке блискости уочи посног дана. За већину људи је то глупост. "Није ваљда! Црква ће да се меша у мој интимни живот и да ми каже кад ћу да спавам са женом, а кад нећу." Али верници се у свом породичном животу захваљујући посту уче да управљају својим осећањима. "Сутра је постан дан и ми ћемо *одложити* своју жељу ове ноћи." И заиста, супружници неће имати ову жељу. Зашто је то важно у брачном животу? Супруга се разболела или је затруднела и не може да има супружничку блискост. У нормалној породици ово не изазива никакву трагедију. Супруг у сваком моменту може да управља својим осећањима и жељама. Овако се стиче истинска слобода.

Савремена психотерапија, прожета фројдистичким идејама, ће са страница новина и часописа стално тврдити да је уздржање опасно за психу. Незадовољене жеље се, кажу,

скупљају у подсвести, и ово је бременито психичким растројствима. Али људи су у Русији тако живели вековима и није било никаквих неуроза. Просто, Фројдове идеје се не односе на стабилне, добре породице. У оваквим породицима супружници умеју да управљају својим жељама. Психичко растројство се појављује код човека који гледа развратне филмове, чита порнографска или еротска издања, односно на сваки начин узбуђује у себи блудну жељу, али не може да је задовољи (нема пара да плати проститутки, а бесплатно нико неће с њим у кревет). Ето управо овде ће човек бити на граници лудила. Али неће бити криво принудно уздржање, већ разузданост чула. А кад човек може да управља својим жељама, нема никаквих незадовољених жеља и никаква разорна психичка енергија се не скупља у подсвести. Врло је лако добити чир на желуцу ако човек за време поста иде по продавницама и гледа разноразне деликатесе и мирише димљену кобасицу. Врло брзо ће од таквих дејстава кренути пљувачка. Почеће да се лучи желудачни сок. Од незадовољене жеље почеће да се развијају и психичке болести и чир на желуцу. Али узрок болести уопште неће бити пост, већ човеково неразумно понашање.

У принципу није тешко научити управљати својим осећањима. Овде нема скоро никакве мудрости. Главна тајна се састоји само у томе да човек треба да се бори са својим осећањима док су још мала и док можеш да изађеш на крај с њима. Не дозвољавај себи слободно општење с представницима другог пола па ћеш се контролисати. Чим је момак дозволио себи да дотакне девојку способност да управља собом се већ помало губи. Узгред речено, само близак човек може да додирује туђе тело, на пример, муж, али нипошто не било који познати момак. Кад има много слободе у општењу несрећа није далеко. Други принцип: избегавај случајеве који воде ка појачавању жеља. Ако желиш да сачуваш чисте односе с девојком - чувај своја осећања: не треба да остајеш с њом насамо у стану кад је касно. Овде је исто као с постом. Ако желиш да постиш врло је лако, само немој да идеш на она места где миришу печена пилетина, пељмени и шоколадне бомбоне.

Православни супружници, који умеју да посте увек су пожељни једно за друго. Не долази до презасићења у осећањима. После дугих постова радост међусобне блискости ће бити нови медени месец. Често управо презасићење гура људе на превару ради добијања нових осећања с новим партнером. Међусобно очекивање блискости јако одликује благочестиву породицу од пара где се блискост одвија без реда и често све зависи од расположења и жеље само једног од супружника.

Али вратимо се цртежу с два човечуљка. Гледајући га може се дати још једна дефиниција истинске слободе. Док је спољашња слобода живот по принципу "све што хоћу то и могу", ***унутрашња слобода је виђење***. Ову дефиницију ћу написати на табли.

Слобода је виђење.

Заиста, човек који види куда ступа својом ногом и до чега ово може да доведе је много слободнији од слепог човека. Истинска слобода се састоји у способности да човек види

последице својих поступака. Верујући човек неће гледати развратне слике и загледати се у полуголе девојке које иду улицом. "Он не сме да гледа, значи, није слободан," може се помислити за таквог човека. Али у ствари, он самим тим брани своју слободу. "Желим да волим своју жену и само њу," ево шта у себи мисли овај човек. И он је заиста воли, плаши се да ће изгубити љубав и не жели да вара супругу, чак ни у мислима. У Јеванђељу Господ каже да *свако ко гледа жену са жељом већ чини прељубу с њом у свом срцу* (Мт. 5, 28). Права превара увек почиње од слободног понашања, од преваре у мислима, у погледима. А после праве преваре човек више не може да воли своју жену чисто, чак ни ако пожели. Он је изгубио своју способност да воли.

Ако човек сломи ногу не може да игра, губи ову способност. Исто се дешава у човековој души. После преваре човек не може да воли жену као што је волео раније, не може да воли децу као што је волео раније. Човек који је украо нешто не може више да буде милосрдан. У његовој души се нешто сломило, његово срце је постало камено, и нека способност душе је изгубљена.

Слободан човек је онај ко може да каже: "Не желим да гледам овај призор зато што знам какву ћу штету имати од тога." Практично свако зна привлачну силу телевизије. Упадљив спот буквално не даје човеку могућност да одвоји од њега свој поглед. Човек је опчаран и губи своју слободу. Права слобода је да се мирно искључи телевизор у тренутку кад се на њему приказује јарки, али штетан призор.

Међутим, треба се задржати и на овако важном питању: а како стећи способност да човек види последице свих својих поступака? Навешћу пример. Замислимо мрачну прљаву собу у којој има толико много ђубрета да у собу не доспева ниједан сунчев зрак. Шта види власник собе ако нема струје у овој соби? Ништа! Има много прљавштине, али се не види. Да би се избавио од ове прљавштине он почиње да спрема собу. Прво што треба учинити јесте да опере прозор у својој соби. Први зрак сунца пада у собу. Шта види домаћин у овом полумраку? Прво види само велике предмете: орман, који стоји укриво, преврнути сто, разбацане столице. Домаћин све ово ставља на своје место. У соби је постало већ много чистије, дакле светлије. Сад може добро да уочи ситније предмете: књиге су разбацане, новине су раскупусане. Човек спрема и то. Поново постаје светлије... И тако корак по корак, сваки пут је све светлије и чистије. Кад је сређивање завршено, све блиста, све се сија, свака трунчица прашине се види, он хоће све да избрише, свака ствар која се не налази на свом месту се види и човек жели да је поспреми.

По православном црквеном учењу нешто слично се догађа с човеком за време исповести. Човек је први пут дошао на исповест. По правилу, не може одмах да каже све своје грехове, већ само два-три греха, али таква која му савест не дозвољава да заборави. У души му постаје чистије, дакле, светлије. После извесног времена човек почиње да види оно што раније никад није видео у себи. Поново се исповеда и покушава да се избави од овог греха и у души му постаје још светлије... итд. Кад се човек стално исповеда његова душа личи на чисту пометену собу, где се види свака трунчица.

Ако је човек научио да види најситније грехове то значи да је мало вероватно да ће доћи до тешких грехова. У ствари, ситни грехови уопште нису истни, то су просто први кораци

ка тешким греховима. Ако их човек учини лако ће доћи до тежих. А онај ко не учини први корак никад им се неће приближити.

Али вратимо се ономе од чега смо започели разговоре. Ви сте у пубертету. До 15-16 године он треба већ да се завршава, али данас детињство и излаз из њега могу да се одуже јако много. Још недавно се појам "омладина" односио на узраст од 14 до 28 година. Данас су границе померене и омладином се називају људи до 30 година. Може се рећи да је званично призната чињеница још већег кашњења људи у пубертету - све до 30 година. Пубертет се за вас завршава онда кад почнете да се бринете не за спољашњу слободу (односно: како се избавити од утицаја одраслих?), него за то да створите стабилну породицу.

Ако младић под слободом још увек схвата само спољашњу слободу и тежи само према њој шта је за њега породица? Терет! Омча око врата! Сетимо се да је породица као пар коња упрегнут у кола који се вуку по беспућу. Права породица почиње тамо где човек каже: "Готово! Сад је за мене на првом месту породица, а затим све моје личне жеље." Односно, почиње да делује принцип: "Нећу да радим оно што ја хоћу, већ оно што је корисно за моју породицу." Наизглед, каква је ту слобода?

Љубав је одговорност. Одговорност значи да су ти везане руке и ноге; мораш да се бавиш спортом са децом, мораш да радиш с њима домаћи, мораш..., мораш..., мораш... Али изгубивши спољашњу слободу, тачније добровољно је се одрекавши у име истинске слободе, човек добија нешто необично - слободу да воли, да воли лако и чисто! И радост од ове слободе покрива све незгоде и лишавања, зато што човек стиче срећу.

На крају ћу истаћи да сам међу особинама одраслог човека на почетку разговора истакао способност да се сноси одговорност и за друге људе. То је такође врло важна црта одраслог човека. Ако се самосталност и слобода тичу пре свега самог човека способност да се управља сопственим осећањима, одговорност је већ наставак ове способности, то је способност да човек не одговара само за себе, већ и за друге. Муж треба да уме да одговара за жену, а жена за децу. Већ смо више пута говорили да је љубав одговорност. Али све почиње од способности да управља собом и својим осећањима, од стицања истинске унутрашње слободе - слободе од страсти.

НАПОМЕНЕ:

1. Беседа је понекад праћена гледањем филма "Почетак" (разговор с ученицима старијих разреда педагога Ј.А.Авдејенко, видеостудија "Радоњеж").

Беседа 11

Унутрашње устројство породице

Народ је жив организам, чије су ћелије породице. Ако се наруши породично устројство народа, друштво се озбиљно разбољева. Управо у породици долази до преношења искуства једног нараштаја другом. Ако син ради поред оца - раме уз раме - управо овде он стиче живо животно искуство. Ми као народ слабимо зато што је снага народа у јачини породице, а породица се у Русији практично уништава. Љубав према било чему (према домовини, према целом свету, према случајном пролазнику итд.) почиње од љубави у породици, пошто је породица једино месту у којем човек изучава школу љубави.

А савремено устројство живота нимало не подржава јачање породице, већ је напротив уништава. Истаћи ћу неколико страна у питању унутрашњег устројства савремене породице.

Статус породице

Почећу од тога да сама породица мора да има врло висок статус пре свега за самог човека. Ако породица не заузима једно од најважнијих места у човековом животу, никад му неће поћи за руком да створи стабилну породицу.

У совјетско време се врло често лансирала парола "Друштвени интереси су изнад личних". Ова апсолутно лажна поставка је реметила сву хијерахију вредности у совјетском човеку. Породица у овој хијерархији уопште не постоји. Постоје некакви апстрактни друштвени интереси и постоје лични. А у које интересе спадају породични: у друштвене или личне? Овде је почињала збрка. У зависности од ситуације породични интереси су се уврштавали час у друштвене, час у личне. Међутим, ипак су ће породични проблеми чешће спадали у друштвене, односно у личне, односно мање важне него што су друштвени, пошто су за изградњу комунизма били потребни поуздани људи - који нису везани било каквим личним интересима. Човек који је везан за породицу (уосталом, као и за земљу) није био поуздан за комунизам. Зато је епоха изградње комунизма или социјализма јако подрила све породичне навике Руса. А после перестројке је јако ослабљена породица дошла до стања потпуне деградације. Иако је идеал стабилне породице још увек жив у нашем народу, живо искуство тога како се ствара оваква породица смо у многоме изгубили.

Код православног савременог породичног човека породица заузима потпуно јасно и гласно место у хијерахији вредности. Систем ових вредности је следећи: Бог - породица - друштвено служење (или служење људима) - лични интереси. Породица стоји на другом месту после Бога, много изнад друштвеног служења, а тим више изнад личних интереса.

Шта означава овакав систем вредности? Ако муж наговара жену на абортус (односно на убиство), послушање Богу је изнад послушања мужу. У датом случају, ако муж инсистира на абортусу, жена може чак да поднесе захтев за развод. Распад породице је у овом случају мања несрећа од нарушавања заповести "Не убиј!". Или други сличан пример. Ако човек, да би спасио сина од заслужене казне жели да иде на преступ који му омогућава његова функција, боље је да се заустави, јер је поштовање заповести Божијих изнад бриге о ближњем.

Али, ево другог примера. Муж категорично протествује против тога да жена иде у храм. Како је боље да жена поступи? Да ли она такође може да поднесе захтев за развод као у случају с абортусом? У овом случају ипак не може да се разведе. Ако у овом случају муж не наводи жену на кршење заповести и не приморава је да се одрекне Бога, жени је боље да попусти и да не иде у храм неко време. Одлазак у храм у овом случају може бити уврштен у женине личне интересе. Зато је боље да сачува породицу не одлазећи у храм, али да притом остаје верна Богу у свом срцу. У овом случају је породица важнија. Ако породични интереси приморавају мужа или жену да напусте важну функцију а притом може да пострада чак и предузеће, човек треба да оде не сумњајући, јер је породица важнија. И тако даље. Још једном ћу поновити: породица је изнад свега осим Бога. Нажалост, овакав однос према породици се данас врло ретко може срести.

>Животна средина

Родитељи породично искуство преносе на децу. Зато ћу начинити неколико опаски поводом васпитавања деце. Породица је нормална средина за васпитавање. Међутим, где се васпитавају савремена деца? Зар у породицама? Од раног детињства дете се даје у вртић, затим у школу. У вртићу дете проводи око 8 сати дневно, а с родитељима општи отприлике исто толико. Доба кад дете иде у вртић је најважније за формирање личности, а половину укупног времена дете проводи у средини, која нимало не личи на породичну домаћу атмосферу.

По чему се атмосфера у породици разликује од дечјег вртића? Као прво, у породици постоји јасна хијерархијска структура. Постоје одрасли, постоје старији браћа и сестре, постоје млађи. Дете има одређено место у овој хијерархији. Као друго, сви људи који га окружују код куће су блиски рођаци с којима је оно везано за читав живот. У дечјем вртићу уопште није тако. Дете се налази у колективу вршњака. Хијерархијске структуре скоро да нема. Постоји један васпитач на целу групу, зато се већи део свих конфликата у дететовом животу одвија приликом комуницирања с вршњацима. У колективу вршњака су сви једнаки, овде нема старијих и млађих. Ово је потпуно неприродна атмосфера. Неприродна је макар зато што Господ није дао жени способност да одједном роди по петнаесторо-двадесеторо дечице која би била равноправна у породици. Све васпитање у породици се гради на томе што се млађи навикавају на послушање старијима, а старији се навикавају да се брину о млађима. Кад дете прође двоструку школу (школу послушања и

школу бриге) оно одраста као нормалан човек - послушан и брижан. У дечјем вртићу дете похађа потпуно другу школу - школу равноправности. Сва деца имају иста права и обавезе. Деца се уче да живе заједно без конфликата: да се не туку, да се не свађају. Ништа више! Све ово постоји и у породици. Али у дечјем вртићу нема духа послушања и бриге којим је прожета породична атмосфера. Ако бисмо припремали дете за то да никада неће стварати породицу, да ће целог живота живети у општежитијима никад неће заузимати шефовску дужност и никад неће бити потчињен, онда је васпитање у дечјем врту потпуно прихватљиво. Ако желимо да одгајимо будућег породичног човека дечји вртић је крајње штетан.

Ако желимо да одгајимо правог грађанина крајње је пожељно васпитање управо у породици. Цело друштво је организовано хијерархијиски. Постоји руководство и постоје потчињени. Свако има своја права и своје обавезе и свако има своју одговорност. Дете управо у породици усваја правилан однос према старијима и млађима и оно на шта наилази у одраслом животу, усвојио је још у детињству.

У вртићу су сви људи привремени. Васпитачи се мењају по одређеном распореду, сама деца нису везана једно за друго ничим осим дечјег дружења. Данас се дружимо, сутра ћемо се посвађати. Деца не одговарају једни за друге. А у породици деца не могу дуго да живе у свађи, нарочито ако су мала. Ово просто неће дозволити родитељи који ће свим силама помирити децу. Брат и сестра остају блиски за цео живот и родитељи их од раног детињства уче да је свађа ужасан и потпуно недопустив догађај у њиховим животима. У вртићу конфликти могу да имају потпуно другачији исход: дуготрајна међусобна озлојеђеност, дете може да се разиђе с најбољим другом, може чак да пређе у другу групу или други вртић.

Правилна хијерархија у породици

Породица је хијерархична и ово је врло важно, али је за васпитање потребна правилна хијерархија: отац - мајка - деда и бака - старији браћа и сестре - ја - млађи. Сваки члан мора да има своје место у овој хијерархији. Узгред речено, у наведеној шеми деда и бака стоје на другом месту после родитеља. Овакво стање ствари постоји у случају да је старија генерација већ остарила и да је сама предала старешинство својој деци. Слушао сам приче од старијих људи о томе да је у старим породицама обавезно наступао моменат кад је остарели глава породице позивао свог сина и предавао му своје обавезе.

Ова правилна хијерархија не сме да се нарушава. Ако жена стаје на прво место ово ремети породицу. О овоме смо већ говорили у разговору о томе ко је глава породице. Међутим, постоји још једно често изопачавање у устројству савремених породица. Испоставља се да је често потајна глава у породици дете. Покушаћу да објасним шта се има у виду.

Један православни психолог истиче да је у совјетској педагогици 50-их година дошло до преврата. Била је објављена свима нама позната девиза: "Све најбоље - деци." Ми смо се толико навикли на њу да не сумњамо у њену истинитост. Да би се објаснило родитељима одакле потичу њихове невоље с децом овај психолог је родитељима постављао питање: "Ко у вашој породици добија најбољи комад?" - "Наравно, дете," следи одговор. А управо ово је знак тога да су сви односи у породици изврнути. Почећемо од тога да уопште не треба да постоје најбољи комади у породици. Први и највећи комад треба да добија отац. Истичем још једном: не најбољи, већ први и највећи. Други и мањи комад иде мајци, а даље свим осталима - декама и бакама, и на крају, деци. Овако је увек било у породицама с традиционалним православним устројством. Често сам питао старије људе о томе како је протицао ручак у старим породицама. Сваки пут сам слушао нешто слично. На сто је стављан бакрач са чорбом. Један за све! Никаквих најбољих комада, сви су јели из једног бакрача. Први је почињао да једе отац, пре њега нико није могао да захвати чорбу својом кашиком. На почетку нико није јео месо из чорбе. На крају, кад би појели сву течност отац би једном ударио кашиком по бакрачу и то је био сигнал да може да се једе месо. За столом нико није разговарао и до завршетка ручка нико није могао да устане од стола самовољно. Овакво стање се у руским породицама у провинцији одржало до краја 40-их година. Тек почетком 50-их година се у сеоским породицама појављује посуђе за сваког члана породице. Пре тога је свако имао само своју кашику. Ако се у селу одржавала свадба посуђе се скупљало по целом селу. Тако је било у свим слојевима. И у трговачким и у племићким породицама поштовање старијих је прожимало читаво устројство живота.

Једна парохијанка је причала да је кад је с породицом први пут отпутовала из Москве на село на цело лето, открила много тога. Једном се вратила из баште кући с једном комшиницом, мештанком. Она је пре свега, као и увек, одмах почела да спрема да једу деца како би се поткрепила после посла. "Шта то радиш?" с чуђењем је пита комшиница. "Како шта? Храним децу." "Прво нахрани домаћина! Види ти ње!" Тек тада се ова парохијанка први пут замислила над тим да у породици треба да постоји глава породице којег треба поштовати и да треба навикавати децу на то да поштују оца. Елементарна правила породичног живота, које је знала обична сеоска жена представљала су откровење за градску жену која је стекла високо образовање, много читала и сматрала себе сасвим добром супругом.

На парохији на којој сам чинио прве своје кораке у црквеном животу (а и на многим другим парохијама) готово увек сам видео исту слику. За време Причешћа прва су прилазила деца, затим одрасли - и мушкарци и жене помешано. Сматрао сам да је ово потпуно нормално и исправно. Међутим, читајући једном древне црквене споменике наишао сам на опис поретка како се Причешћу прилазило у древној Цркви. Прво су се причешћивали клирици (појци, чтечеви), затим мирјани: мушкарци, жене и тек на крају - деца. Прво сам се зачудио: како то?! Приморавају сироту децу да чекају! Касније је чуђење заменило схватање да тако и треба да буде. Узгред речено, сасвим мала деца се ипак нису причешћивала на крају, већ просто на рукама својих очева и мајки, приступајући заједно с њима Причешћу, а самостална деца, коју не треба стално држати за руку су заиста ишла касније. Тако и треба да буде ако желимо да одгајимо добру децу која знају своје место у животу.

Због чега дете добија најбоље парче у породици? Због тога што је мало? У том случају, родитељи, чувајте се! Дете врло лако усваја то да има неке привилегије просто због тога што је мало. Уместо да одрасту до 16-17 година савремени момци одрастају тек око 25, а девојке које су се у прошлим вековима понекад венчавале већ са 14 година, одрастају тек око 20 година. До 17 година родитељи размазе своје детешце, а онда се чуде због чега њихови синови не желе да зарађују себи за живот, већ и даље захтевају од родитеља помоћ као нешто што се подразумева само по себи. Притом, физичко одрастање наступа у истом узрасту кад и треба: девојка је физиолошки већ способна да постане мајка, а момак је физиолошки способан да постане отац. Међутим, они нису на то морално спремни.

Дете не сме да има било какве привилегије, било каква посебна права која би му давала предност у односу на родитеље. Оно мора да зна своје место у породици. Дете мора имати јасне представе о хијерархији у породици: "отац - мајка - деда и бака - старији браћа и сестре - ја - млађи браћа и сестре". Ако у току 17 година дете или већ пубертетлија стално усваја: "Мени припада најбољи комад зато што сам мали. Ја могу да не радим у башти зато што сам мали. Могу да не помажем мами зато што сам мали и још не умем да метем," овакав однос према свету који га окружује ће му остати до краја живота. Прво је оно мало зато што још не иде у школу. Затим је мало зато што још тек иде у школу. Онда је мало зато што тек иде на факултет. Даље је још увек мало, зато што је млад стручњак. И све ово време човек тражи неке привилегије зато што је мали.

Наравно, треба узимати у обзир године деце и не тражити од њих оно што нису у стању да раде, али бесплатне привилегије не треба да постоје.

Веза између генерација

Вероватно сте слушали приче о деци-тарзанима која су одрасла међу животињама. Познато је неколико оваквих случајева, и што је главно, ову децу практично није било могуће вратити људском начину живота. За васпитавање деце потребна је људска средина, а у вучјој средини одраста вук. Додао бих још и следеће: за васпитавање одраслог човека потребна је средина одраслих људи. Данашње дете је урођено у дечју средину својих вршњака или просто дечју средину - вртић, школа, дечји камп. Контакт између деце и одраслих је крајње ограничен. Међутим, после оваквог васпитавања не треба се чудити инфантилности деце, не треба се чудити због чега она тако полако одрастају. Навикла су на то да буду деца. Кад се дете васпитава у породици од сталног општења с одраслима оно усваја зрео однос према животу. О томе смо већ мало говорили.

За васпитање одраслог човека захтева се чврста веза између генерација. Чим ослабимо везу између генерација (уписавши дете у вртић, школу итд.), изгубиће се огромно искуство које се скупљало стотинама година, а свака нова генерација ће почети да измишља рупу на саксији. Читаво устројство савремене породице практично уништава везу између генерација. Отац цео дан проводи на послу далеко од породице. Ово је први

ударац по породици. Каквима деца виде своје родитеље? Отац је дошао уморан с посла, леже на кревет и почиње да чита новине. Шта почиње да ради мој најстарији син кад ја долазим кући уморан и прилегнем? Он одмах леже на кауч или на под и почиње да се глупира (не могу да нађем другу реч). Овако он подражава одраслима. Приморан сам да натерам себе да устанем и да почнем нешто да радим да се син не би потпуно навикао на нерад.

Некада није постојао овакав јаз међу генерацијама. 90% читавог становништва су били сељаци. Отац је радио или код куће или недалеко од куће и деца су од најранијег узраста учествовала у свим пословима. Дете је усвајало марљивост од најранијих година. Деца су почињала да раде већ од 4 године. Дечаци су често помагали очевима у пољу, а девојчице су помагале мајци у кући. Недавно сам у документарном филму видео кадрове снимљене још пре револуције, како петогодишњи-шестогодишњи дечак сам управља коњићем и дрља земљу. Сетимо се истог оног Некрасова о "сељачићу к'о напрстак". Али није само у сељаштву постојала чврста веза међу генерацијама. Трговци су често продавнице држали у кући и опет су се деца од малих ногу учила да помажу очевима да воде домаћинство.

Једном сам у возу на дугим релацијама подуго разговарао с једном женом-лекарем која је у току разговора изјавила: "Добар лекар може да буде одгајен само у трећој-четвртој генерацији. Ја предајем на медицинском факултету и одлично видим да је добар лекар у првој генерацији велика реткост." Као пример је навела своје познанике - наследне лекаре. "Тамо постоји посебна атмосфера, тамо дете већ од детињства познаје сву медицинску терминологију пошто родитељи често дискутују о својим проблемима. Он већ у средњим разредима лако влада разним медицинским приручницима и енциклопедијама. Већ у последњем разреду школе он је готов болничар иако још није стекао никакво медицинско образовање. Међутим, главно је да је он већ упио брижан однос према болесницима који је примио од својих родитеља."

Скрећем вашу пажњу - тек кроз 3-4 генерације може да се накупи искуство. На пример, благочестиви цареви су се васпитавали у неколико генерација. По правилу, мудар владар је постајао онај ко је још од детињства био посвећен у све унутрашње и спољашње проблеме државе, ко је видео свог родитеља како доноси одлуке, ко је видео до чега доводе ове одлуке након много година. Овакав владар је по правилу много мудрији од човека који је до власти дошао по принципу скоројевића и то је још због тога што су цареви раније сносили одговорност за свој народ и за своје одлуке до краја свог живота. Земља која мења владаре је попут жене која мења своје мужеве, док глава породице - муж - треба да буде један и за цео живот. Није случајно то што је венчање на царство слично Тајни венчања супруга. У оба случаја одговорност се прима за цео живот.

Данас већина жена ради. Ако мајка одлази на посао, остављајући своју породицу, то је други и главни ударац за породицу. На једном од семинара посвећених теми васпитавања деце једна представница одељења за малолетнике је поделила с присутнима своје утиске. Док у породици пије само отац деца су још нормална и породица се још не може назвати несрећном. Али ако почиње да пије и мајка деца сигурно доспевају у категорију тешке деце, а породица - у категорију несрећних. Нешто слично се може рећи и за све породице. Кад је из породице на посао отишао отац - то још није најстрашније, али ако из породице

одлази мајка, породица коначно пропада. У току целог дана тата је на послу, мама је на послу, деца су у дечјем вртићу или у школи. Где је породица? Може се одговорити: али увече се сви окупљају, за викенд су такође сви заједно. Али какав је по правилу, увече и у току викенда циљ одраслих? Циљ је у већини случајева један - да се одморе. А деца често и у ово време беже да се прошетају или да поседе код другова. Свака генерација расте сама по себи. Зашто се данас код многе деце откривају психички поремећаји? Зато што је породица која је увек била јак штит, заштита за дечју душу, данас уништена. Уместо топлог дома остало је згариште.

Али, како се животно искуство преноси с колена на колено? Ово искуство се по правилу преноси кроз заједнички рад. Отац ради са сином и овај свом својом душом упија очев однос према животу. Не помажу разговор и поука, већ само заједничка делатност.

Ми смо у недељној школи у нашем храму наишли на овај проблем. Ми одрасли имамо искуство црквеног живота с децом која су већином дошла код нас из породица ван Цркве, која имају жељу да постану заједничари у овом искуству. Али оцрквљење деце иде врло тешко - јер ми нисмо родитељи и не можемо да живимо с њима. А ефикасност часова веронауке је врло мала. Јер шта је сат-два недељно у животу детета кад оно јурца са својим друговима напољу по три-четири сата свакодневно? Наравно, улица у његовом животу заузима много важније место. Часови веронауке су потребни, али они доносе суштинску корист само у случају да је цела породица верујућа, да се деца васпитавају у црквеном духу и да се ови часови одржавају као помоћ родитељима, да би се деци дала систематска знања о Богу и Цркви, што не могу да учине сви родитељи. И испоставља се да су једино место где смо заиста, макар некако могли да учинимо децу заједничарима црквног живота били дечји радни кампови. На две недеље смо путовали у неко село, постављали шаторе недалеко од храма и живели максимално све радећи својим рукама. Само овде, кад смо били с децом раме уз раме, свих 24 часа дневно, кад су живела и радила с нама, долазило је до правог брушења карактера и правог преношења животног искуства.

А док савремена деца расту у својој генерацији не општећи са старијима, она се "крчкају у сопственом сосу", што тешко да ће бити корисно за њих.

Проблеми очева и деце, по мом мишљењу су се у овим размерама појављивали искључиво у 18-19. веку, од кад је почела да се клима породична традиција у највишим друштвеним круговима. Пред очима су ми породице које раде на земљи. Деца су у овим породицима први помоћници и никакве конфликте између очева и деце који су уобичајени за наш друштвни живот тамо нисам видео. Један савремени писац врло тачно пише да постоје два начина живота: градски и сеоски. На селу су деца потребна, пошто су потребни помоћници у домаћинству. Посао у селу није тако квалификован и одраслима могу добро да помажу и деца, - захтева се само усредност, марљивост, стрпљивост итд. Сва ова својства се и васпитавају сеоским животом. У граду је све другачије, тамо се одвија индустријализација, а управо индустријализација јако уништава породицу пошто се сад захтева све више и више висококвалификован, специјализован рад. И ако је раније отац могао да поведе малолетног сина на поље да му помаже да оре земљу или да коси траву данас не може да га поведе у атомску централу и да ради поред апарата с компјутерским

програмским управљањем. А и кћерка данас не може никако да помогне мами у вођењу књиговодства у предузећу. Висока квалификација у потпуности одузима могућност малом сину да стоји поред оца, а кћерки поред мајке. Висококвалификованом стручњаку су деца само сметња у њиховом послу.

Деца - мали одрасли људи

Млади људи данас одрастају јако споро. Инфантилизам пубертетлија је укорењен у нашем животном устројству и обичним представама о деци. Раније је живот приморавао да се деца на рад навикавају отприлике од 4 године. Од 7 година сва деца су почињала да се исповедају, односно већ с се учила да сносе одговорност за сваки свој поступак. На дете се прилично рано гледало као на човека који се спрема да буде одрастао. Оно је за ово било било плански припремано.

Заиста, на дете треба гледати као на малог одраслог човека. А принцип васпитања у наше време се врло јасно може формулисати речима једне модерне песме: "Играј док си млад." Док је дете мало њему се много дозвољава. Ово доводи до тога да ће чак и двадесетогодишњег дугајлију мамица и даље пазити и мазити. А скоро је незамисливо да се дете натера да ради с 4-5 година: "Оно је још мало!"

А кад се стручњаци одједном сете свеопштег заостајања деце они почињу да развијају дете вештачки. Измишљају различите развојне програме, игре. Али све је ово знак тога да деца очигледно нешто не добијају чак и у нормалним породицама. А деца не добијају елементарно општење с одраслима, њима није потребно детињасто општење, већ одрасло. Не треба родитељи да се спуштају до нивоа детета и да почињу да трче, скачу, прескачу, праве куле и градове, одрасли треба да примају децу у свој одрасли живот. Ако је дете укључено у живот одраслих, оно ће бити развијено! А савремено дете је укључено у живот својих вршњака, а не одраслих.

У једној школи у Талдому у зборници виси леп плакат с речима: "Испричај ми и ја ћу заборавити, покажи ми и запамтићу, уради са мном и научићу." Чини ми се да ове речи сви родитељи треба да напишу великим словима у свом стану. Стварно, ако дете зна да мајка ради негде у фабрици и да је ударник, то уопште не значи да ће одрасти као вредно. Добро је ако својим очима види како мајка стално ради, пере судове, спрема кућу, пере веш, али то још не значи да ће оно бити вредно. Треба заједно с дететом прати судове, сређивати с њим кућу, навикавати се на прање (односно чинити га учесником свог одраслог живота) и тада постоји нада да ће дете бити вредно. Дете већ са три године може да пере судове. Оно се радује што учествује у животу одраслих. Сва деца стално имитирају одрасле, само им треба омогућити да остваре своју жељу у правом раду.

Имамо познаницу чија деца понекад долазе код нас у госте. Једном смо овој деци дали у руке ножеве да би заједно с нама љуштила кромпир и није било краја дечјем одушевљењу.

Она су увек желела да науче да чисте кромпир вешто као мама, али су по речима исте ове маме још мали за овај посао. А овде су им омогућили да мало раде као одрасли. Они су почели намерно чешће да долазе код нас и да нас моле да нам у нечему помогну. Испоставља се да се родитељи не плаше да дају своју децу у разноразне секције за развој деце од три-четири године, а страшно је дати детету од три године нож који није претерано оштар да би исекло печурке за чорбу.

Све зависи од устројства породице - родитељи стално треба да буду усмерени на то да васпитају себи помоћнике. Савремене маме и тате се одушевљено смеју и ликују видећи како њихова мила кћерка игра, имитирајући звезде поп-музике, које види на телевизијском екрану. Јано је да су у овом случају родитељи настројени на то да васпитају естрадну певачицу а не помоћницу себи. Деца врло добро осећају шта се родитељима свиђа и шта треба радити да би им се угодило.

Мој деда се оженио баком кад је она имала 14 година. Одвезао је далеко на југ где је видео да је земља добра кад је служио војску. Са 14 година она је била права домаћица у кући. Приликом правилног васпитања у овом узрасту девојке су већ потпуно способне да самостално воде цело домаћинство и унутрашње су спремне за материнство. Узгред речено и данас су девојке на селу с 12-13 година већ одличне домаћице.

Родитељи девојчице треба да теже ка томе да васпитају девојку која ће са 14 година бити потпуно самостална домаћица. Како ово остварити? Чини ми се да је врло важно да се не пропусти време. Сваком родитељу су потребна нека најелементарнија знања. Јер у развоју детета постоје одређене фазе кад се у њему формирају ове или оне способности. Психолозима су оне добро познате. Нажалост, у школи се не предају чак ни елементарна знања о дечјог психологији, иако ће сва ова знања практично свима бити јако корисна, јер огроман број данашњих ђака ће постати родитељи.

На пример, ако тренер води кошаркашку секцију он мора да зна да тачност шута зависи од прецизне координациј покрета. Ова кординација се формира са 12-14 година. Ово значи да ако је дете дошло у секцију кад већ има 15 година, оно никад неће имати добар шут, пошто је време кад су се формирали његови мишићи, нервни завршеци, који одговарају за прецизност шута већ пропуштено. Узгред речено, управо у овом узрасту почиње радна обука у школама. Важно је да се у ово доба дете научи да држи у рукама чекић, тестеру, шрафцигер. Иако је дете требало да научи да ради још раније, управо у овом узрасту се у њему развија способност за прецизне и префињене послове и управо у овом узрасту се може васпитати мајстор свог заната, који ће имати "златне руке". Управо у овом узрасту - од 12 година - се деца дају у уметничку школу зато што постају способна да префињеним покретом оловке или кичице преносе своју замисао. И ова способност није повезана само с развојем мишића, већ и с развојем душевних моћи, појавом способности осмишљавања лепоте и способности да се пренесе хармонија.

У развоју деце такође постоји одређена етапа кад се утемељује сама навика на посао. Ово је отприлике узраст од 4 до 6 година. Управо у овом узрасту човек треба да почне да навикава дете на рад. Оно стварно још није способно за дуготрајан, упоран и темељан рад. Ипак дете већ треба да зна шта је рад. Оно мора да има одређене обавезе у кући. Ако се

пропусти овај узраст, биће практично бескорисно навикавати дете на рад. Оно ће вероватно и моћи да направи неку ствар тако да буде веома лепа, али сам посао неће волети и неће правити сличне лепе ствари.

На пример, још је рано слати дете у продавницу по хлеб кад оно има две и по или три године. Оно просто не уме да управља својим осећањима. На пример, ако наиђе на путу на мачку све је готово: потрчаће за њом заборавивши на тамо неку продавницу. Ако дете хоће да се рита у кревету не можете да га натерате да се не рита. Оно нема где да утроши енергију и не управља собом чак ни ако га будете кажњавали каишем или руком по туру. Већ минут после казне ноге ће опет почети да се ритају, али после три године код детета се појављује способност да управља својим жељама. У њему ће се јавити жеља да потрчи за мачком, али оно већ може да савлада једну своју жељу и да испуни другу - да дође до продавнице. Код детета се помало испољава одговорност за посао који му је поверен. Ова нова способност треба да се развија зато већ од четири године дете треба навикавати на неке сталне обавезе код куће. Иначе ће време да би му се улила вредноћа и одговорност бити пропуштено.

Кад дете мало одрасте њега је могуће и треба га учинити заједничарем у правилном планирању свог живота. Једном сам чуо причу једне жене која још није била у позним годинама о томе како она учи своју унуку. Кад унука дуго моли баку да јој купи нешто веће (касетофон, одећу и т.сл) бака поступа на следећи начин. Она купује ствар, али не просто тако, већ је узима на кредит. Кад се код унуке после извесног времена појави нова жеља да купи нешто бака јој одговара: "Причекај. Да ли се сећаш, купиле смо касетофон? Засад још нисмо ни њега отплатиле. Сад штедимо новац да бисмо то отплатиле. А кад отплатимо ову ствар купићемо нову." Овако се унука од детињства учи да планира своје трошкове и да пореди своје жеље и могућности. Ова унука је од детињства посвећена у живот одраслих и учествује у њему стичући навике доношења одлука и одговорности за њих.

Најамништво (нечуварност)

Још један проблем је везан за то што савремени мушкарац престаје да буде домаћин, како у својој породици тако и на својој земљи, у свом послу, - престаје да буде домаћин уопште. Главни правац савремене индустрије је стварање моћних великих предузећа, при чему се достиже најмања набавна цена робе. Све ово захтева уску специјализацију рада - једне фабрике праве навртке, друге шрафове, треће спајају навртке са шрафовима у јединствен механизам. У оваквом систему вођења домаћинства сви ми постајемо шрафови огромног механизма. Индустријализација је практично истиснула натуралну привреду. Сви ово доживљавају као плодове цивилизације. Изгледа да је натурална природа кад је човек све радио својим рукама - и орао, и косио и правио кућу неповратно отишла у прошлост.

Међутим, ово достигнуће није добро за све. Савремено индустријско устројство живота уништава друштво изнутра и највише разлаже породицу. Мушкарац мора да буде глава породица. Овакав је био увек раније. Он је био и глава породице и домаћин на својој земљи и у својој кући. Сад је човек постао најамник, а не домаћин. Сасвим уобичајена размишљања: "Дошао сам у фабрику, одрадио одавде довде и отишао кући. А ноћу, чак и ако експлодира ја ћу мало пострадати. Наравно, жао ми је да тражим нови посао, а тако, у принципу, ништа страшно, може да се преживи. У случају несреће држава је свеједно обавезна да ми нађе неки посао."

Оваква атмосфера практично убија одговорност у старијој генерацији. Ако не одмах, онда постепено. Макар тиме што уопште не помаже да се развија ова одговорност. Шта значи бити одговоран? Ако данас не посејем сутра моја и ја деца нећемо имати шта да једемо. Ако не нахраним своју стоку она ће после неколико дана угинути. Односно сам живот учи одговорности, домаћинском односу, зато што је човек био газда свог посла. У савременом устројству живота се много тога променило. О томе када и колико да се сеје нека размишља агроном. О томе да храни стоку нека размишља зоотехничар: "Мој посао је мали, ако ми кажу ја ћу да урадим, а сам да се трпам, не, извините."

Губитак домаћинског односа, односно најамништво, уништава средњу генерацију, и природно, преноси се на млађу генерацију. Мудар, одговоран однос према животу васпитава се у току неколико генерација, а да се изгуби може врло лако и брзо.

Лично домаћинство, мало породично предузеће је најповољнија атмосфера за васпитавање односа према животу који је данас изгубљен. Наравно, натурална привреда се више не може вратити, али вас позивам да се не одушевљавате превише достигнућима цивилизације, већ да имате на уму чиме ћемо морати да платимо ова достигнућа. Ако избор означава врло јасно: "Шта је за вас важније: плодови цивилизације или стабилна породица?" несумњиво ћу изабрати стабилну породицу.

Подсетићу да је индустријски начин живота још раскида везу између генерација, о томе смо говорили сасвим недавно.

Одсуство идеологије

Све раније наведене карактеристике су постојале у совјетско време. После перестројке су се појавиле нове појаве, које још више изопачују старо устројство живота.

Једна од најважнијих црта савременог живота је одсуство било какве државне или макар друштвено признате идеологије. Покушаји да се хришћански поглед на свет пренесе после дугог периода безбожништва често се доживљавају као покушаји попова да навуку у храмове што више људи како би напунили своје џепове. Више није могуће вратити се комунистичкој идеологији после свега онога што нам се прича о зверствима бољшевика.

Међутим, васпитање без идеологије је практично незамисливо. Може се чак рећи да је идеологија управо систем васпитавања (како одраслих, тако и деце). Идеологија претпоставља постојање идеала (јунака, примера из живота достојних подражавања), моралних норми (шта је добро и шта је лоше) и хијерахије вредности (на пример, друштвени интереси су изнад личних). Идеологија као систем васпитавања може да буде и хришћанска ако држава почне да васпитава младе генерације на примеру хришћанских мученика и подвижника, ако узме заповести Божије као моралне норме и ако се буде оријентисала на хришћанску хијерархију вредности (на пример "Тражите пре свега Царство Божије и остало ће вам се придодати").

Нека још нисте спремни за то да се у потпуности придржавате хришћанског начина живота и да васпитавате децу на примерима православних светаца, али желео бих да сви они који седе у учионици запамте да треба да се чувате ако у вашој породици не буде никакве идеологије. Дрво расте право ако тежи ка сунцу. Лишите га извора светлости и оно ће бити наказно. Дететова душа захтева примере за подражавање. Ако их не дате детету или ако не будете пазили на оно што се детету нуди као идеал, оно неће подражавати ономе што ви будете хтели. Дете треба буквално окружити сликама и примерима које сматрате кориснима. Руске бајке, добри стари совјетски филмови и цртани филмови - ево шта може да испуни душу детета дивним, добрим и мудрим примерима.

Свака јарка слика оставља у души детета дубоки траг. Ако дозвољавате детету да гледа све одреда на телевизији невоља није далеко. Дете упија све, посебно памти понашање одраслих и подражава им. Ако дете види рекламу на телевизији како друштво здравих мушкараца скаче од радости кад на њих с неба падне сандук пива оно ће запамтити да на реч "пиво" треба скакати и радовати се. Ако дете види на телевизији како здрави мушкарци исколаче очи на мини-сукњу која пролази и намигују један другом с изгледом зналца, оно ће разгледати ноге својих другарица у школи и намигивати својим друговима. То ће за њега бити норма понашања.

Данас неки, а можда и већина родитеља сматра да дете треба да зна све стране живота. "Нека дете све зна! Иначе ће одрасти у условима стаклене баште и неће издржати искушења која га задесе." Или је други човек спорио са мном и говорио: "Па ако му забраним да гледа телевизор, а он оде код другова и тамо буде гледао отворених уста оно што му код куће не дозвољавају. Боље нека све гледа код куће, зато ћемо знати шта се с њим дешава. А забрањено воће је увек слатко!"

Поводом оваквих размишљања треба истаћи три момента. Као прво, задатак васпитавања, наравно, није у забранама. Како ми је рекао један јеромонах задатак васпитавања је у томе да се код детета развије укус и схватање шта је добро и шта је лоше, да детету самом буде непријатно да гледа лош филм. Као друго, да би дете могло само да оцењује, оно прво треба да да образац, по коме ће све рачунати, с којим ће све да пореди. Зато је врло важно да се у раном детињству дете духовно храни само из чистих извора. На пример, ако дете буду окруживала ремек-дела совјетске мултипликације као "Црвени цветић", "Пинокио", "Царица-жаба", "Коњић-грбоњић" који су снимљени 40-60 година савремени цртани филм с тучама и шамарањем дете ће очигледно оценити као рђав и само неће пожелети да га гледа. У једној породици смо видели како деца одмах зову родитеље кад виде на екрану

нешто савремено-нападно, на шта нису навикли. Она одмах осећају да ће сад бити нешто окрутно, и моле родитеље да брже искључе телевизор.

Не плашим се да ће моје дете притом одрасти као нежна биљка која је гајена под стакленим звоном. Све је управо обрнуто: само чувајући дете од филмова који уништавају његову психу оно може да се одгаји као јако. Кад садимо дрво схватамо да оно неће одмах постати снажно и чврсто. Док је мало, оно може лако бити згажено, преломљено, ишчупано из земље или на крају, искривити да би расло криво. Али проћи ће 10-15 година и више не можеш да га сломиш. Исто тако и људска душа. Ако је душа увек тежила ка Небу човек ће живети поштено и просто. Ако је људска душа још у детињству изранављена греховима, траг од тога ће такође остати за цео живот. Тако ако се душа и нервни систем детета "прекаљују" призорима крви и убиства, у ствари ће у њему просто огрубети срце и кад буде видело призор праве боли она неће бити примећена. И ако одједном родитељима буде лоше, срце њиховог вољеног "прекаљеног" чеда ће ћутати и у овом срцу се тако неће наћи ни кап жалости или самилости.

Васпитање претпоставља стварање одређене хијерархије вредности код човека. Без ове хијерархије није могуће оцењивати ситуацију и доносити одлуке. На пример, новинару неко предлаже да напише неистинит чланак за поприличну суму. Ако је у његовој хијерархији вредности савест на првом месту, он лако одбија понуду. То је нормалан, поштен човек. Ако су за њега на првом месту паре он лако пристаје. То је очигледан нитков. А ако човек нема никакве принципе? Ово ће бити постпуно непринципијелен човек и зато је врло опасан. Он је у извесном смислу гори од очигледног ниткова, јер не знаш шта од њега да очекујеш.

Један савремени богослов је говорио управо овако. Не учити дете никаквом моралу је исто што и не учити човека језику. Има родитеља који кажу: "Не желим да бирам уместо детета, нека одрасте и само изабере веру." Али нека онда ови родитељи буду доследни и нека не бирају језик за своје дете, нека оно одрасте и само изабере којим језиком ће говорити: на француском, енглеском или кинеском. "Не, не, шта вам је, оно ће одрасти као заостало. Како то, да га не учимо језику?!" Негодоваће родитељи. А не дајући детету никакву веру ми га одгајамо као морално заостало. У оно време кад у његовој души треба да се формирају норме понашање и представе о томе шта је добро и шта је рђаво, родитељи су одлучили да то пређуте.

Док се у совјетско време идеологијом бавила школа, савремени систем образовања се сад бави само голим информацијама, сумом знања. "Знање је сила" - је дубоко лажна парола. Није важна само чињеница, већ и њена оцена. А да би се нешто оценило потребна је скала, тачка одбројавања, количина знања овде нимало неће помоћи. Потребан је систем вредности: шта је добро и шта је лоше.

Постепено долази до замене вредности: професионализам се цени више него пристојност, доброта и поштење. Нова генерација јури за професионализмом, али то је страшно. Човекова срећа 90% ако не и више, зависи од његове породице од тога како ће умети да уреди своју кућу, каква ће у њој бити атмосфера. Савремени родитељи се баве припремањем деце за будући живот тако што их уписују на престижан факултет. А зар

није боље васпитати скромног, вредног човека који ће чврсто стајати на ногама чак и за време катаклизми? Професионализам не даје срећу. Многи људи који су остварили изузетне успехе на послу, али због тога нису сачували своју породицу са 40-45 година стају пред прилично страшним питањем: а зашто ми је све ово потребно? Коме је од тога постало боље?

И желео бих да истакнем још једну последицу тога што немамо никакву идеологију. То је присуство намерног развраћивања младе генерације. О томе зашто је ово страшно за сваког човека, чини ми се да је било много речи. Развраћено дете никад неће постати добар грађанин. Дете не уме да излази на крај с јаким утисцима са страстима у зачетку. А сад, после перестројке, на дете се од самог детињства врши притисак од стране читаве индустрије разоноде и поластица, а у старијем узрасту - сексуално развраћивање. Док ова индустрија буде деловала није могуће надати се васпитању добре генерације. Драга децо, кад ви одрастете учините све да у нашој земљи вашу децу нико не може да развраћује.

Закључак

Драги моји трећаци! Немојте мислити да само ја знам све оно о чему сам вам причао. Искуство мог живота је премало да би речено проистицало из њега. Покушао сам да вам испричам нешто о искуству које се стварало вековима. Ово искуство чува Света Црква. Сад сам вам испричао само мали део онога што Црква зна. Данас сам дошао код вас да бих поделио ово искуство. Да бисте сазнали више, сад већ морате да дођете у храм. Надам се да ћемо се срести. До виђења.

Беседа 12

Како сачувати породицу?[1]

Данас се јако много бракова распада, по савременој статистици - око 70% бракова, односно две трећине, што је ужасна цифра. Истраживач Сорокин, који је, чини ми се, негде 20-их година истраживао ово питање писао је: "Код нас на 10.000 бракова има 89 развода," односно, то је било мање од 1%. Он је говорио: "То је страшан пад морала за Русију." А данас је већ 70 пута више од 1%, и пад породице као институције је страшан.

Социолози истичу много различитих узрока. Наравно, сви ови узроци се не могу сматрати ваљанима, зато што се, на пример, често наводи узрок као што је **психолошка неспојивост** - различитост карактера. Па, јасно је да се мушкарац и жена у сваком случају психолошки разликују и да не може да постоји двоје потпуно идеалних људи. Затим, наводи се **одсуство заједничких интересовања**. Такође, зар се то може сматрати разлогом, односно озбиљним разлогом за развод? Јер, каква могу бити заједничка

интересовања? Ако је мужу занимљива сама жена, све што занима њу, занимаће и њега, и све што занима њега, занимаће и њу, овде у принципу не може да се деси да не постоје заједничка интересовања зато што је занимљив муж са свим својим интересовањима и жена са свим својим интересовањима. Дакле, жена са свим својим интересовањима је занимљива, и овде очигледно недостаје нешто друго. Неки говоре о **одсуству љубави**. Наравно, одсуство љубави је наводно озбиљан узрок, али треба имати на уму да људи и не могу да ступе у брак и да се притом надају да ће се љубав одмах појавити. Љубав се рађа, њу треба гајити, треба је васпитавати. И то је прва тема од које почињем часове с ученицима старијих разреда. Ову тему започињем одмах, на првом часу - трудим се да крупним словима напишем: *Није могуће ступути у брак из љубави*. Разуме се, они се чуде - како није могуће?

Кажем им: "Да, сви ви имате намеру да ступите у брак из љубави, брак без љубави је ужасна ствар, ипак, без обзира на то, запамтите да брак из љубави у принципу није могућ." Наравно, трудим се да објасним да још ниједан човек на земљи није ступао у брак из љубави. Намерно се трудим да то истакнем, зато што човек заиста мора да им објасни да постоји *љубав* и да постоји *заљубљеност*.

А по чему се љубав разликује од заљубљености? Ако би се тако, у две речи објаснило, сасвим кратко. Ево једног примера - човек лежи у болници с преломом ногу, месец дана, два месеца, на пример, пола године је лежао у болници и кажу му: "Сутра ћемо ти скинути гипс, почећеш помало да ходаш." Он осећа огромну радост, узбуђен је: "Сутра ћу почети да ходам". Осећа необично одушевљење, али једва хода. Тако је и у заљубљености. Човек је срео другог, осећа: "Могу да будем јединствен с њим, односно, он осећа, доживљава необично одушевљење, неку необичну радост, али засад још не воли истински. То се опет може упоредити с претходним примером. Прошло је месец-два откако је човеку скинут гипс, и он је почео да се креће, да хода постепено, и то му више не доноси неку радост, за њега је то постала уобичајена појава, он иде, из лежећег стања је прешао у стање ходања, односно, променио се. Променило се његово стање, начин живота. Ето, тако је и с љубављу. Кад човек осећа радост то је још увек заљубљеност. Он осећа радост због тога што општи с човеком, што може да буде једно с њим. Али то још није јединство. Кад је човек већ ступио у нову везу, у јединство, кад су се две душе: мушкарац и жена слили у једно, како се каже у Библији - "двоје у једно тело," њих двоје постају јединствени, као две руке једног организма. Односно, ако је једној руци лоше, и другој је тешко, ако се једна нога спотакнула, ако је нагазила ексер, друга ће трпети двоструко оптерећење, носиће тежину целог организма. Ето, кад почне такав живот, то је већ права љубав. То није просто заљубљеност као неко осећање, као осећање које испуњава човека, већ је љубав стање кад су се две душе већ срасле, а заљубљеност је предосећање: можемо да се слијемо, сад можемо да се слијемо, да постанемо једно, али још нисмо постали. А љубав је кад су људи већ постали једно, зато заиста, праве љубави, чим су младић и девојка ступили у брак, кад су постали муж и жена, међу њима још нема, у принципу не постоји оно јединство душа до којег ће међу њима доћи, јер се још не зна да ли су јединствени. Проћи ће још пет, десет, петнаест година док се међу њима не роди толико блиска веза, кад може да се деси да жена и муж буду одвојени, рецимо муж је некуда отпутовао, али га она својим срцем осећа. Међутим, колико ће времена проћи, док се таква блискост, такво јединство душа не појави? Зато, је прве 2-3 године љубав у принципу у стању зачетка или

тек почиње да клија и људи просто не треба да се жале на то што међу њима нема љубави, зато што се за љубав треба борити, треба се трудити.

Да, социолози су издвојили још неколико разлога, на пример, **приоритет професионалних циљева у односу на породицу**. Као да је то заиста озбиљан разлог, или на пример, **егоизам, небрига за породицу**. Човек мора да схвати следеће: да би некако сачувао породицу, породица за њега мора да буде заиста на првом месту, ма шта да се деси. Ако се, рецимо, пред мужем поставља проблем: да ли да изабере ново радно место на којем ће имати више успеха, односно, на којем ће напредовати у каријери, у ономе чему је тежио целог живота, или да изабере породицу, на пример, треба да оде из породице или да га по цео дан не буде код куће, да мало времена проводи с породицом, -нормалном мужу треба да буде потпуно јасно: ма нека пропадне мој посао ако ће због тога трпети моја деца, ако не будем могао да се бавим њима, ако ће због тога трпети моја жена, односно ако не будем могао да јој помажем. За човека, наравно, породица увек треба да буде на првом месту. Ако није тако, ако породица није на првом месту, то је страшно, јер може да доведе до распада породице.

Међутим, вероватно је оно главно, и то ће бити као различите стране медаље неког главног разлога који бих ја формулисао на следећи начин. О томе говори један изванредан писац - Фром, философ. Узгред речено, мислим да се генијалност људи вероватно састоји у следећем - у томе што постоје неке истине које сви схватају и осећају, а неком једном човеку се даје да их формулише. Ето, у томе се састоји генијалност. Он има један рад под називом "Умеће љубави". И том раду му је пошло за руком да успешно формулише главни разлог због којег се често распадају бракови. Постоји једна реченица у његовом раду која каже да проблем љубави *није проблем избора личности, то је проблем способности човека да воли*. Ето, чини ми се да је то врло прецизно. То је заиста тако јарко и јасно формулисано.

Кад се човек одлучује за развод он обично размишља: "Ето, била ми је потребна добра жена, нисам имао среће, нисам добро изабрао. Шта да се ради? Тражићу даље. Развешћу се од ове па ћу да тражим другу." Он почиње да тражи другу, али с овом се понавља исто то, зато што проблем заправо није кога изабрати, није проблем избора, већ је проблем личности, проблем је да ли сам човек може да воли.

Мислим да, такође код Фрома постоји једна јако добра подела појмова. Човек може да буде. За њега постоје два основна појма: **бити и имати**. И, једна моја, такође занимљива познаница, психолог, која се исто бави породицом, говорила је да после свог првог разговора с људима који већ имају породицу, обично као домаћи задатак поставља следеће питање: "Добро, сад идите кући, а следећи пут ћемо разговарати на ову тему: кад сте хтели да ступите у брак, да ли сте желели да **имате** добру жену, да ли сте желели да **имате** добру децу, да ли сте желели да **имате** топли дом, или сте желели да **будете** добар муж, да **будете** добар отац, да **будете** домаћин у својој кући? Дакле, шта сте желели: да имате или да будете?" То је заиста веома важно стање: то су два потпуно различита расположења и стања човекове душе. Да ли ја желим да имам добру жену? Да - желим да имам добру жену па бирам, ова није баш сасвим таква, овде нешто не одговара... Па нема идеалних људи, заиста нема идеалних људи који би нам у свему угађали. Зато је човек

несрећно изабрао, па ће бирати другу. Желим да имам добру жену, па ћу бирати другу зато што нисам имао среће с овом. Што се тиче деце - ја сам хтео добру децу, а ова су обешењаци, или су се покварила у школи, или их је жена покварила, ташта их је упропастила, па су деца лоша. И испада да је заиста тако, човек се мучи, почиње да се разводи и спреман је да се одрекне деце итд. А у ствари, ако човек има другачију поставку: "желим да будем отац", "желим да будем муж", и поред најгоре жене. Ако имам за циљ да постанем добар муж, ма каква била жена, ја могу да будем добар муж, могу да будем добар отац. Деца могу да буду најнепослушнија, најнесташнија, али ја и поред најгоре деце могу да будем добар отац. Ето, веома је важно да се то схвати, да је главни, основни разлог због којег бракови почињу да се разводе и породице да се распадају, тренутак кад човек жели да има, а не сам да буде. Дакле, то је заиста најважније. Из овога проистиче и све остало. Одавде потиче и то што нема љубави. Јер, нема пожртвованости, нема жеље да човек буде неко, нема жеље да промени себе, нема жеље да се одрекне неких својих навика и онога чему даје предност.

А породични живот се вероватно 99% састоји од неких свакодневних жртава које се чине ради породице. Муж је дошао кући с посла уморан и жели да погледа финале свог омиљеног тима. То је чекао цео дан док је био на послу: или је нешто оштрио на стругу, или је радио у канцеларији и размишљао: "Сад ћу да дођем кући и да гледам фудбал." Чим је прекорачио кућни праг жена му одмах, на вратима каже: "Аха, драги..." и почиње да даје задатке - да оде по сина у вртић, да још успут купи хлеб док она испече пиле, а онда треба да баци ђубре, итд. Муж стоји на вратима и размишља - или да каже жени: "Баш ме брига за тебе, сад ћу да гледам фудбал, а после ћу све да урадим, а ти сама иди по сина," односно или ће учинити то, или ће рећи: "Да, ма нема везе, какав тим, коме је то потребно, породица ми је на првом месту." Човек се одриче својих навика, неких својих разонода. И ево, од оваквих ситних жртава ради породице састоји се заправо, суштина породичног живота - и то 99%. А онда му Господ, за такав подвиг даје мноштво утехе, коју човек добија у породици. Међутим, мораће много да се труди. Човек не жели да се труди и зато се заиста распадају породице.

Наравно, социолози су људи који истражују, испитују - и ако човек прочита шта се још наводи као један од узрока види да се ту, на пример, може срести: **одсуство сексуалне културе у породици**. Дакле, ово ни у којој мери не може бити разлог за развод. Ако се двоје људи заиста воле, код њих ће увек све бити у реду. Рећи ћемо следеће: од перестројке, чак од самог њеног почетка ова тема је почела често да се разматра - зашто се код нас распадају породице? Људи не умеју да воде љубав, па се породице распадају. Међутим, то није истина. Овде постоји 1% истине. У чему? Ето, муж је дошао с посла, не помаже жени, не бави се децом, лежи на каучу, гледа телевизију, чита новине, а после тога ноћу захтева неке брачне радости, испуњење брачних обавеза. Дању се односи према супрузи без поштовања, а ноћу захтева неке утехе. Природно, жена неће с радошћу ступати у блискост с мужем, који је у току целог дана у извесној мери издаје, као супруг, као домаћин, као отац своје деце ако он одједном захтева нешто што му по закону припада. Не, просто, интимни односи су прво место на којем се испољава и открива да почиње неслога, зато што у такве односе могу да ступају само људи који имају стопостотно поверење једно у друго. Ако нема тог поверења, значи да ће овде почети нешто да не штима.

Наравно, постоји мноштво других разлога, на пример, абортуси. Социолози истичу и такав разлог - **абортусе, болести**. Да, заиста, абортус такође може да разруши породицу. Зашто? Јер, како може да дође до самог абортуса? Ако супруга или супруг нису могли да заволе детешце које се већ зачело у утроби супруге, односно, ако не могу да га заволе, о каквој правој међусобној љубави може бити речи, ако супруга није могла да заволи тако мајушно чудо, које се налази у њеној утроби? Људи уништавају овај нови живот због неких својих задовољстава. Тада је јасно да ће се показати да њихов циљ није љубав, него они за циљ имају задовољство. Ново дете их лишава ових задовољстава, и природно, онда су спремни да иду на абортус. Међутим, не уништава породицу абортус, већ то што се абортус обавља у породицама у којима нема праве љубави.

Исто је и с **алкохолизмом** и **дрогом**. Све ово веома много уништава породицу, али разлог је опет исти, треба видети како је човек дошао до те дроге, како је дошао до тога да се пропије. Овде се пише о мноштву разних разлога. Наизглед, породица је нормална, муж жели да буде глава породице и жели да буде домаћин у кући. Али, супруга је такође властољубива, односно, сигурна је у себе, захтева извесно потчињавање мужевљеве воље својој и дешава се да муж после извесног времена осећа да треба да буде газда у кући, али жена га не слуша, деца у принципу, видећи такву неслогу између мужа и жене такође почињу да се васпитавају не баш сасвим нормално, зато што, наравно, у породици треба да се зна ко је главни. И уз жену, која неколико година звоца мужу, испољава тврдоглавост, не слуша га, он природно, почиње да избегава породичне послове, осећа да није газда у кући. И наравно, постоје неке мушке амбиције, кад он схвата да није газда у кући, да не управља кућом у којој треба да одговара за све. Природно, он почиње да избегава одговорност и почиње да бежи из куће, укључујући и бежање у алкохолизам. И ако му код куће не дају утеху, он почиње да тражи утеху негде у нечем другом. Жена често почиње: "Мој муж је алкохоличар, пијаница, развешћу се од њега." А дешава се да је узрок баш у жени. Тако да овде, наравно, постоје дубоки узроци.

То се крије негде у духовној сфери, у опустошености, у неспособности човека да заволи, да попусти, да схвати другог, и можда је чак заиста спољашњи узрок развода: "он је лош, овакав је, онакав је," тачан, али ако се анализира с духовне стране све то ипак није баш тако, он се и трудио, покушавао је. Распад породице је толико дубок процес на који утичу све стране нашег живота, и породични живот, и васпитање у детињству, чак и само уређење нашег друштва. Ако је, на пример, раније читав начин живота био усмерен на то да се муж, мушкарац, од детињства васпитава као домаћин, као глава породице, он је то и постајао. Сад је јасно да савремени начин васпитања, - и дечака и девојчица, није усмерен на то да мушкарац буде глава породице, да девојчица испуњава улогу мајке, односно данас је већ сам систем васпитања другачији. Ето, на пример, узмимо васпитање дечака. Узмимо да се дечак сад налази у дечјем вртићу. Он иде у вртић у којем је васпитачица жена, у школи углавном предају жене, код куће, ако још отац избегава васпитање, опет га васпитава жена и јасна је ствар да у њему са 16-17 година нема никакве мушкости, односно, он добија женско васпитање. Он са 20 година ступа у брак, а није спреман да доноси јасне одлуке, да има снажну вољу и да буде хранитељ. Односно, данас влада неко мучно стање кад младић има 20 или 25 година, а у глави му је само ветар. Каква може бити одговорност за децу кад он не може да одговара ни за себе?

Људи ступају у брак, почињу права искушења. Млад човек схвата да није хтео да преузима на себе никакве тешкоће. Он још жели да поживи, у њему игра детињство. И почињу невоље, наравно, људи се с лакоћом разводе. Жене се од детињства, од малих ногу, све мање и мање оријентишу на то да постану мајке. Постати мајка за њих није неко узвишено служење које треба испунити. Међу женама нема таквог идеала, као ни међу мушкарцима. У току већ неколико генерација, почиње да се распада сам брак, сама породица.

Недавно сам се такође срео с једним врло занимљивим стручњаком - сексопатологом. Научна сексологија је у принципу нормална ствар, зато што је у совјетско време то била област науке, психологија, која се углавном бавила породичним васпитањем, односно испитивала је по чему се разликује породично васпитање дечака и девојчица, то јест, психолошки развој мушкараца и жена. То је врло занимљива наука. Разговарао сам с једном женом, стручњаком, која сад има преко 70 година. Овим питањем је почела да се бави управо 70-80-их година. Она каже да већ од дечјег узраста неправилно устројство породице у прошлој генерацији почиње утиче на будућу. Тако каже да су код нас, на пример, 70-80-их постала година родитељи деца из генерације која је 50-60-их година ишла у јаслице. "И вршили смо," каже, "испитивања шта се дешава у случају да се на пример, дете до 3 године не васпитава уз мајку, ако га мама стално не мази и не пази, односно не носи на рукама, не изговара му море нежних речи, односно, ако је раздвојено од ње, и или је у јслицама, или га је мама дала баки или деди на чување, ако мама не улаже максимум напора да дете буде уз њу. А 50-60-их година, све било јасно - дете у јаслице, а мама треба да иде на посао. А ми смо," каже, "вршили испитивања и дошли смо до закључка да чак у том периоду може да се види утицај васпитања, односно да се дете у јаслицама већ много разликује од кућног детета. Питамо, дете од 5-6 година: "Реци нам, Андрјуша, који су твоји другови?" И дете из јаслица почиње: "Маша, Паша, Даша, Петја," и набраја пола вртића. Питамо кућно дете: "Кажи нам, ко су твоји пријатељи?" И кућно дете почиње: "Мој друг је Вовочка, али он се сад разболео, па се сад играм с Андрјушом, он је исто добар човек," односно, већ са 5-6 година дете другачије гледа на свет. Оно се дружи са свима, али обавезно из ове масе људи издваја једно-двоје за које се везује срцем, зато што је навикло да има узак круг људи с којима треба да буде тесно повезано. И оно ће обавезно у сваком друштву, у дечјем вртићу, у школи, затим у омладинском колективу изабрати једно, двоје, троје с којима ће се дружити чврсто, јако, зато што ће из укупне масе издвојити једно-двоје деце за које ће се везати срцем. А остала деца, ако с 5-6 година не праве разлику у пријатељству, с 14-15 година неће правити разлику у љубави. Заљубио се, одљубио се, с једном се забављао, па су се растурили, онда с овом, па с оном, може да се забавља с две одједном, њему то није важно. Ако се кућно дете заљубило с 14-15 година, па се растало, за њега је то трагедија. Оно ће се годину-две сећати, док поново не почне с неким да излази, односно, с 20 година једно ће ступити у брак и развести се, јер ето није имало среће, па ће поново ступити у брак, а за друго дете ће ако је већ ступило у брак развод бити трагедија, оно ће се борити свим силама.

Испоставља се да време од рођења до три године, најнежније доба, може касније да има последице по читав даљи живот. Наравно, ако се породица распала у једној генерацији касније већ, да тако кажем, по инерцији, по индукцији, исти ови проблеми почињу да расту из генерације у генерацију. И заиста, испоставља се да је већ 50-60-их година било

све мање и мање стабилних породица, а 80-их се већ појавио демографски проблем, 1-2 деце у породици, а сад већ долазимо до момента кад почиње масовни распад породице. Запажамо овај проблем, видимо га: рађа се све мање деце. Данас има много развода. Али, треба да постоји и обнова неких најдубљих момената, односно треба почети од васпитања деце, људи треба да имају неке нове оријентире, да немају само жељу за насладом. Чак и савремена реклама, чини се, може да има везе с породицом. Ако дете од малих ногу види: "навали, грицкај сникерс," "осети потпуно задовољство," "опуштено", односно, кад је дете усмерено на то да добија задовољство, кад је то оријентир, оно наравно, у животу, који се 99% састоји од труда да се послужи једном, другом, - с таквим расположењем тешко да ће моћи да створи чврсту породицу. Зато је, наравно, распад породице толико многострана појава, толико у њој има различитих фактора утицаја, и није баш тако лако ишчупати се из те провалије у коју почињемо да падамо. Али, опет, ако се сви заједно прихватимо рада на породици има шансе. Ево, ми сад у Талдому покушавамо да створимо породични центар који би то покушао. Разговарамо и с мамама-трудницама, зато што је веома важан мамин однос за време трудноће, док је дете у утроби, врло је важно како се мајка односи према детету. Још овде она мора да га воли. Имамо и разговоре с породиљама, и у школама с ученицима старијих разреда, и с родитељима, односно у свим сферама, трудимо се да обухватимо што је могуће више генерација и људи на које би се могло некако утицати, односно да им испричамо каква треба да буде правилна оријентација у породици. Постоји нада, наравно, да ћемо тако сви заједно нешто постићи. Разуме се, потребна је подршка државе да би се тај проблем некако покренуо с мртве тачке.

Да, узрока неслоге и распада породице има веома много, то може бити неправилно васпитање у детињству, и касније, кад су људи ступили у брак, неко се пропио, јасно је да је тешко и ономе ко пије и с друге стране, тешко је све то трпети и постоји извесна сложеност карактера, кад је људима тешко да се навикну једно на друго. Све то је многострана појава. А ако је тако, треба заиста поставити питање - како човек ипак да покуша да сачува породицу у сваком конкретном случају. Ја бих рекао отприлике следеће, иако је ово комплексна појава, и има много проблема, и премда су односи различити у различитим етапама: **да би се породица сачувала људи треба да се труде на томе много пре него што породица је породица уопште створена**. Ето, ако се говори људима који још нису ступили у брак како да сачувају будућу породицу они већ треба да се труде, треба много да се труде да би имали исправан приступ браку. Међутим, ако, на пример, данас погледамо младе људе видимо да се дечаци и девојчице забављају са 15-16 година, дакле, они имају прво искуство упознавања, искуство првих односа. Дакле, већ на први поглед, још се нису упознали, а могу се уочити неке њихове прве грешке. Човек гледа девојку и види: мајца је што краћа, панталоне што више спуштене, и најпривлачнији део женског организма се нуди као роба на коју мушкарац треба да се упеца. Јасно је да је то већ тешка грешка, зато што жена, девојка, не може, не сме да нуди своје тело, да разрез на грудима буде што већи, сукњица краћа, панталоне тесније. Ако она на ту удицу хвата мушкарце сигурно је да ће их ухватити, и то ће се уловити огроман број. Али, кога ће ухватити? Јасно је да неће најбоље примерке, најбоље представнике мушког пола. И зато већ овде може да постоји грешка. Имао сам један случај кад је на разговору пред крштење једна жена рекла: "Како то? Где ћете ми наћи доброг мушкарца? И шта? Удала сам се за више-мање пристојног, али се показало да је и он исто такво ништавило? Па, где да нађем доброг? Шта да радим, како лепо да живим с њим? Кажите." Ја је погледам, коса јој је у

свим могућим дугиним бојама, и спољашњи изглед је такав да имам жељу да јој кажем: "Па погледај се. Кога си могла да привучеш својим изгледом? Тачно, од оних које си привукла, нашла си најбољег, али могла си да бираш и другачије. Заиста, ако је жена лепа, она може да носи скромну одећу, одећа не мора да буде тесна. Лепу фигуру, привлачност жене ништа не може да сакрије - фигура ће се видети. А да би се видео твој добар карактер, неке унутрашње, душевне особине, да би ти се човек загледао у душу, сакриј своје тело, па ће ти се он загледати у душу. А чиме си ти сакрила душу? Показала си тело и мушкарац чак не може ни да види твоју душу зато што је тело заклања. Зато је спољашњи изглед веома важан. Јасно је да ако је девојка целомудрена, ако је њена одећа пристојна, она својим спољашњим изгледом показује да није просто девојка за провод. И њој ће прилазити, можда и десет пута мање, али ће зато онај ко јој приђе прићи заиста зато што је тражио чисту, чедну девојку, па ју је и нашао. Тако да је према пристојној девојци унутрашњи однос момака веома узвишен. А према другима, које изгледају као девојке за провод, момци се опходе веома лакомислено - ортачки, то је мој ортак. Ипак, у себи схватају - јесте ортак, с њом ми је занимљиво да пробам, да тренирам да се грлим и да се љубим. После се младић истренирао, а онда размишља: "Не, не желим да ступим у озбиљне односе с њом, шта ће ми то? Ја сам с њом тренирао, други је тренирао, већ је толико испипана, додиривана, нипошто се нећу оженити њом. С њом сам се истренирао, научио, а после ћу да тражим другу." Зато је врло важно како човек ступању у брак почиње да приступа још из далека.

Такође, притом је важно, на пример, како ће се развијати односи између младића и девојке у прво време. Јасно, изашли су први пут, прва шетња, срце бије, дах је убрзан, емоције су необичне. Први пут он иде с овом дивном девојком о којој је маштао - иде с њом у шетњу. Добро, шетају, шетају неко време, нашетали су се. Желе да развију односе. Први додир као електрошок удара између две руке, први додир, срце опет клокоће, дах је убрзан, човеку је пао мрак на очи, он изговара неке фразе о нечем немогућем, онда, јасно, долази до првог пољупца. Онај ко је целомудрен на томе се задржава, а они који немају кочнице могу да дођу и до кревета. А шта онда наступа? Обавезно ће наступити известан врхунац, врхунац у односима. И испада да се после овог врхунца нема куд даље. Код некога је прошло пола године, код некога се то одвија веома брзо, за месец дана долазе до страсних пољубаца, и онда све брзо прелази у навику, јер се људи на све навикавају. И они почињу да размишљају о томе како су пола године живели у неком сталном шоку, стално је било нешто ново, пунота свих емоција, живот кипти. А онда све прелази у навику, људи почињу да размишљају. Како то? Можда је љубав прошла, можда нешто није у реду? У ствари, све прелази у обичну навику. Прошло је пола године, а они се нису упознали, нису се зближили, зато што је развој њихових односа био само спољашњи. А унутрашње нису постали ни за милиметар, ни за грам ближи, и испоставља се да су односи отишли предалеко и они већ почињу да виде неке недостатке другог. Јасно је, пошто постоји навика, они виде неке недостатке, и готово - љубав је отишла, они слежу раменима, како то - пола године смо тако изванредно провели заједно и онда готово - љубав је нестала. Јасно је да није нестала љубав. Просто - неправилно су се развијали односи и људи се растају. Други пут се састају и опет се све одвија по истој шеми, иако се други пут ипак не понавља баш све, зато што прва заљубљеност, први додир, први пољубац, све то оставља такав траг у души. Затим су опет почели да се развијају такви односи, по истој шеми, опет су дошли до врхунца, па су се разишли. И долази до тога да младић приступа браку, а иза

себе већ има: једну заљубљеност, другу заљубљеност, трећу заљубљеност. А са сваком заљубљеношћу кад човек почиње да развија неке своје односе, он у то улаже душу, он се залепи за другог, свеједно што нема урастања срца у срце као у то бива у љубави, у браку, у току дугих година. Ипак, свеједно, људи се лепе једно за друго, затим се веза поново раскида и људи се растају с болом, с крвљу. И човек се заљубио једном, други пут, трећи пут, четврти, и душа је већ опустошена и он ступа у брак, а више нема оне свежине осећања, с другом девојком он више није у стању да заволи истински, душа се већ похабала, опустошила, зато што све ове заљубљености, сви ови неправилни односи, наравно, убијају, будућу, праву љубав. Душа слаби и више не може да заволи. Стога је врло важно како се односи граде још пре брака. Зато за мене лично, чим мушкарац предлаже девојци, жени неке односе, на пример, да се прошетају заједно, да се забављају, то је већ све, он јој већ 90% нуди брак. То је готово. Ето, колико све треба да буде озбиљно. А први загрљај, пољубац - могући су недељу дана пре свадбе, пре него што се региструју у општини, или месец дана раније, јер - да они се већ забављају, већ су сигурни, да, поднели су молбу, већ су вереник и вереница - шта им смета. Али ако међу њима нема никаквих озбиљних односа, а они већ долазе до интимне блискости, до неких супружничких момената, душа ће свеједно касније бити потпуно сломљена, и у будућем, правом браку човек више неће моћи да заволи жену, пошто иза себе има већ једну, другу, трећу везу, а природно је да све то оставља траг.

Зато дај Боже, да се он кад је познанство почело, кад се десио се сустрет, труди да има на уму да ни у ком случају не треба да дође до оваквог вртоглавог развоја односа. Сви односи треба да буду врло уздржани. И ако си већ заволео девојку, за тебе треба да буде закон - готово - то је моја будућа супруга, ја већ треба да сматрам да сам јој понудио брак, то јест, односи треба да буду врло озбиљни - недопустива је чак и сама мисао да могу с њом да се растанем, да могу да се растанем са својом вољеном. Човек који је могао да се растане са својом вољеном касније ће већ моћи да се растане и са својом женом у браку. Односи чак и овде, у заљубљености, треба да буду исти као после регистрације у општини. Готово - понудио си девојци да се прошетате сами увече, сматрај да си јој већ понудио брак. Ето, такви треба да буду озбиљни односи. Природно, не треба ни да говорим о томе да ако већ пре ступања у брак младић и девојка нису сачували чедност, ако су ступили у неку интимну везу - то будућу породицу уништава, зато што се крше основни закони духовног живота - прво јој дај обећање верности, дај обећање верности, потпиши се у општини да је то твоја супруга, да за њу одговараш и пред државом и пред људима, ма шта да се деси, ти за њу одговараш, а онда да, можеш да ступаш с њом у неку блискост. А ако се крше елементарни закони духовног живота - неће бити никакве породице. Све ово се говори о томе како се породица може чувати још пре ступања у брак.

Наравно, породица се може сачувати и без тога, иако мислим да је овај део најважнији, јер, зашто се бракови по правилу распадају? Ето, узмеш крчаг, не можеш одмах да га разбијеш, а ако је сав попуцао, ако је већ сав поломљен, распашће се чим га додирнеш. Исто тако је и у породици. Огроман број различитих грешака људи чине у току свог живота и за време пубертета, и још у неким односима пре брака, и у браку, односно ових напрслина у породичном животу има много, и чим га дотакнеш све ће се развалити. Као што сам рекао, људи чине веома много грешака и пре ступања у брак. У браку је, наравно, исто тако.

Шта може да се посаветује људима? **Како је могуће сачувати породицу?** Наравно, прво што треба да учини свако - **и муж и жена - јесте да одлучи да је за њих породица на првом месту**. Ето, колико је то важна тема. Човек којем породица није на првом месту никад неће моћи да је сачува. Рецимо следеће, у Православној Цркви постоји правац у богословљу под називом морално богословље. Кад смо ми студирали, ја сам студирао богословију, управо на моралном богословљу се објашњавало да постоји извесна хијерархија вредности. За православног хришћанина постоји следећа хијерархија вредности. На првом месту су, наравно, Бог и Његове заповести. Човек не сме да поступа против Божјих закона. На другом месту треба да буде породица. На трећем месту треба да буде друштвено служење људима, тј. посао, на четвртом месту нека лична интересовања, ствари којима он даје предност итд. Да, то је веома важно, на другом месту после Бога се налази породица. А како је обично било у совјетско време? Друштвени интереси су били изнад личних. Ето, тако је било: постоје друштвени интереси и постоје лични, а породице заправо није ни било. Није било јасно да ли она спада у друштвене или у личне интересе. Породице уопште није било. Међутим, православном хришћанину треба да буде јасно: прво је Бог, а онда породица, породица је изнад свега осим Бога. Шта значи да она не може да буде изнад Бога? Ако муж наговара жену: абортирај, не желим то дете, хоћу да се решим тог проблема, верујућа жена мора да схвати да је заповест: не убиј, много важнија од послушања мужу. Она мора да сачува породицу, али не по цену убиства. Бог је важнији од мужа. Наравно, постоје ситуације, кад муж може бити пречи од неких религиозних елемената. Ако муж не пушта жену на богослужење, жена више треба да слуша мужа и да сачува породицу, зато што је он не тера да упропасти породицу, да почини убиство, односно она треба да слуша мужа на првом месту, а изузетак је једино ако се то тиче кршења заповести Божјих, заповести поводом неког греха. Зато што за човека породица треба да буде на највишем месту после Бога ма шта да се деси.

Или ако, рецимо, жена размишља да ли да се врати на посао или да остане с дететом, јер - и досадно јој је, сама је с дететом код куће, па не може више, и мисли: "Боље је да дам дете у вртић, да идем на посао." Не, то није најбоља варијанта, породица треба да јој буде на првом месту. Истина, мислим да жене мање греше у том смислу, овде је већи грех од стране мушкараца. Мушкарци, нажалост, све више и више избегавају учествовање у породици у стилу: "Нахранио сам дете, дао сам му да пије, и то је све - више не учествујем у породичном животу." Врло је страшно кад мушкарац избегава учествовање у породичном животу. И мислим да сваки мушкарац треба то да схвати, посебно кад је реч о васпитавању дечака. Занимљиво је то да се по развојној психологији, односно по психологији развоја по полу, кад се има у виду васпитање дечака и девојчица, сматра да од 3 године отац треба да се бави васпитањем дечака. До 3 године деца су, може се рећи, бесполна. Она су уз мајку и мајка их исто васпитава - свеједно да ли је у питању дечак или девојчица. Ипак, после 3 године јасно је да деца треба да добијају потпуно различито васпитање. Дечак се већ васпитава да постане мушкарац, девојчица се васпитава да постане жена. Дечак прелази на васпитање мушкарца, девојчица на васпитање жене. Отац је дужан да се чим је син навршио 3 године, бави васпитањем деце. Данас, нажалост, мушкарца који се бави васпитањем деце, односно породицом, не можеш ни свећом да нађеш. То је врло страшно, кад муж не учествује активно у породичном животу, него све пребацује на жену. Све то постепено уништава брак.

Већина свих развода се дешава управо 2-3 године након склапања брака. Зашто? Зато што сваки млади пар, чим је ступио у брак, мора да схвати: од тог тренутка почиње најтежи и најодговорнији период у нашем животу, кад се заправо формира наш породични живот. А шта се код нас дешава? Чим људи ступе у брак - рађа се дете, и какав оно развој добије у првим годинама, такав ће имати карактер - и с породицом је исто тако. У ово време се одвија најозбиљнији рад, психолошко прилагођавање двоје људи, и то је веома важно. Чим ступе у брак треба да им буде јасно да је пред њима огроман пут, огроман проблем. Зашто? Док су младић и девојка њихови односи се формирају тако да се могу окарактерисати двама цртама. Прва је да се сви недостаци увек сакривају. Имам, ето, ту лошу особину. Никад је нећу показати, што да показујем нешто лоше? Човек схвата да треба лепо да изгледа пред другом половином и труди се да покаже девојци врлине којих можда и нема. Они се можда праве важни једно пред другим. Сигурно, човек увек пред туђим људима жели да изгледа боље. С девојком је исто тако, све је то нормално. Ту нема никаквог лукавства. Ево једног примера: будућа млада је дошла у кућу - јасно је да ће се младић потрудити да поспреми читав стан, да све буде лепо, да се пристојно обуче, да све буде како треба. Пред мамом може да се не стиди, и пред сестром, пред братом, а пред девојком треба да се стиди и то много. Неће ваљда да се покаже пред њом у лошем светлу? Чим људи ступе у брак, наравно, за прве 2-3 године, пред њима је тако огроман број разних мана које раније нису видели, које су крили од људских погледа, па можда и од себе самих, и оне се одједном показују. Јасно је шта тад почиње. Ако је раније младић имао поцепану мајцу могао је да каже мами: "Нешто ми се поцепало, зашиј" и све ће бити у реду, сад ће то већ говорити младој, односно жени. Раније се увек лепо облачио, а сад јој каже: "Гледај сама шта не ваља - сама зашиј." И јасно је да у прво време брачни другови знају врло мало једно о другом, а сад се упознају и најнеочекиваније стране. Јасно је да ако се младић удвара девојци, и они дођу у кафић, он неће копати нос, неће чачкати зубе виљушком, јер то није пристојно. Сад, кад су се регистровали, док седе код куће за трпезаријским столом и једу, ту већ може да се деси свашта, може чак и кутлачом да се чеше по леђима, да чачка уши виљушком - свашта, све то испливава пред жениним очима њој припада мука: шта је то? Никад му се то није дешавало, а сад? Очигледно је да су муж и жена блиски људи и више се не стиде једно другог и све оно што се крило, обавезно ће испливати и људи ће се разићи, сами не схватајући да су неправилно прилазили стварању породице, да нису могли унапред да знају неке ствари.

Дакле, ове 2-3 године су заиста најнапетије, и то није све, на томе се не завршава. У прве 2-3 године се по правилу рађају деца. Овде опет сви односи између брачних другова почињу да се престројавају на други начин. И њихови односи који су постојали док су били младић и девојка, па су се чак успешно развили, и они су се прилагодили једно другом, свеједно се, кад се роди дете опет мењају. Поново се мења све у породици, односно породица расте, стално расте као биљка, она даје мали изданак, ево првих листића, ево првих плодова док дрво не постане витко, лепо. Исто тако и породица постепено расте, развијају се породични односи. Родило се прво дете - готово, почело је престројавање свих односа у породици. Муж и жена морају да се припреме и за то. На пример, кад смо ми чекали прво дете, супруга ми је стално давала књижице: "Ево ти, прочитај, видиш шта ту пише: "Рођење детета", "Нега детета"... Зашто ја читам, а ти не читаш?" "Добро," мислим, "ипак треба да узмем књижицу, хајде да прочитам, отварам, књижицу гледам по садржају да видим шта ту има да је најзанимљивије. Аха! -

"Љубомора мужа", онда "Љубомора оца"." То је неки специјалистички чланак, читам иструкције: после рођења детета муж почиње да бива љубоморан на жену. Није ми јасно. Како то муж може да буде љубоморан на жену, односно то је чудно, кад је у питању сопствено дете, па то је његово дете, што да буде љубоморан? А у ствари, заиста је тако. У породичном животу након што се роди прво дете, и ако су односи између мужа и жене били идеални, и они се воле, пазе се, брину се једно о другом, чим се роди дете супруга се аутоматски у потпуности пребацује на дете. Муж долази кући и види: аха, нема оне бриге од стране жене и нема омиљеног јела и нема сталне пажње према њему, да га кад има неке проблема жена саслуша. Она се потпуно посветила детету. Он је за супругу био на првом месту, а одједном је жена сву пажњу усмерила на дете и он одједном више нема приоритет. Јасно је да већ почињу проблеми. Они заједно треба да науче да воле ово мајушно биће. Ако науче да воле заједно - хвала Богу. Узгред речено, код Егзиперија има једна изванредна реченица: Заљубљени, људи који се воле - нису они који гледају једно у друго, већ они који гледају у истом правцу. Ево, ово престројавање обавезно мора да се деси у породици. Зато што се заљубљени само гледају, наслађују се међусобним општењем, мисле да једно у другом треба да пронађу срећу, а срећа није у оном другом, већ у томе што смо се научили да будемо саборци, сарадници, саучесници у животу. Заједно ћете радити исту ствар, заједно ћете волети ово мајушно, мало биће које се појавило.

Ето, то значи да се људи науче да буду заједно, да се науче да у васпитању треба да буде исто тако. Потпуна слога између родитеља је један од неопходних услова за васпитање деце. Чим између родитеља има неких несугласница: мама васпитава по једном моделу, а тата по другом, дете већ мисли: "Аха, мама каже ово, тата каже оно, значи могу да бирам." За васпитање је то врло страшно, кад нема једномислија између родитеља, за васпитање је то ужасно. Овим поводом може да дође до мноштва свађа. Деца, наравно, захтевају врло много напетих снага, пажње, душевних сила. Наравно, многе свађе се дешавају због деце, муж и жена једно другом говоре: "Ти не васпитаваш дете како треба!" Престројавање до којег долази у породичним односима после рођења деце је такође врло важно.

У православљу постоји појам као што је смирење, односно човек уме да се мири, да неке своје амбиције гуши, да их не истиче, и да с миром прилази другом човеку, односно да се смирава с оним што се дешава. Да, ако постоје неке несугласице, сопствене амбиције, он треба да их угуши, да уме да се жртвује - ето то је у породичном животу главно. Људи се у породичном животу најчешће разводе због својих амбиција, због тога што немају жељу да попусте, због схватања неке своје праведности, своје узвишености: "Ја сам паметнији, ја боље схватам то питање, ћути, умукни, немаш појма о томе. Ја се бавим децом, боље немој да сметаш." Ето, ту има много проблема, ако људи не умеју правилно да попусте на време, ако не могу на време да се зауставе у својим претензијама. Док нема деце ови односи неслагања се не откривају, они могу бити неприметни, али деца се појављују и она у породици захтевају већи труд, и природно, све ово испливава.

Ми, на пример, такође имамо православни радни камп. На две недеље идемо на камповање, и живимо у шаторима, и то је врло важан период, зато што одједном видиш како се човек показује са свих страна - сто посто, зато што људи живе 24 сата заједно у истом радном режиму. Тако на пример, кад је у питању дежурство у кухињи, шаљеш

једног човека, а после другог, види се да се један брзо одазива, а други не. Дакле, заједнички живот одмах све открива. Исто тако се човек открива и кампу. Кад људи живе заједно човек не може да се сакрије, све то избија из њега. Исто тако се у породичном животу захтева улагање свих снага. Једно дете се рађа, друго, треће, и наравно, она захтевају огромну пажњу, огроман напор, огроман труд. А људи, нажалост, ето, то је главно, управо не желе да се труде. Често се на исповести дешава следећи случај. Слушаш, супруг почиње да се каје: "Ето, варао сам жену, имам љубавницу." Почињеш да постављаш питања: "Како? Зашто?" "Па ето, жена ме не разуме, оваква је - онаква је, а ова је душевна, разуме ме. Жена не разуме, а ова је душевна, можемо да нађемо заједнички језик." А кад почињеш да копаш, испоставља се да је у ствари све другачије. Зашто муж може да превари жену? Зато што он сам не може, нема способност да заволи свим срцем своју жену да би стално био спреман да јој помогне у неким тешкоћама, у проблемима, он није спреман да преузме одговорност у неким породичним стварима и јасно је да се рађа ова хладноћа у жени. Жена осећа његову неспособност да воли свим срцем. Жена према њему почиње да се односи хладно, а он жели неку пажњу, жели да добије неку утеху, и среће жену с којом ничим није везан, нема никаквих обваеза, никакве одговорности. Не срећу се сваког дана, не живе заједно, не воде заједничко домаћинство. Јасно је да се он мало удварао, поклања му се љубав, пажња. Природно, он тада већ почиње да добија ова беспалатна задовољства, односно тако долази до преваре - он сам не може да заволи жену, а да добије бесплатно задовољство - то је увек лако и једноставно. И овде се чак и ако нема развода, али је дошло до преваре, брак већ страшно распада, зато што је он у стању да превари жену.

Само права љубав може да сачува породицу, ако се под љубављу подразумева способност на самопожртвовање, способност да се попусти, да се нешто предузме, да човек заборави на себе, да воли независно од тога да ли га други воли. То је, вероватно, један од важних услова за љубав: да човек воли независно од тога да ли је друга страна добра или рђава. То је као што волимо децу, деца могу да буду заиста страшна, односно ми се трудимо да их волимо улажући све срце. Тако и у браку муж и жена треба да се оносе једно према другом: "ја те волим, спреман сам на сваку жртву, на све уступке које може да захтева једна породица," односно треба да постоји способност за самопоржтвовање и одрицање од својих претензија. То је главни услов. Ако у породици постоји макар један мудар човек који уме да попушта породица ће се сигурно сачувати. Нажалост, таквих људи данас има све мање, зато ће се породица, кад људи не умеју да иду на компромисе, сигурно распасти. А људи су способни да воле, усвајају потпуно туђу децу и одједном се у њима рађа љубав, рађа се ова потпуно нова везаност. Па они могу да воле! Зар муж и жена не могу да воле једно друго? Наравно, треба се трудити.

НАПОМЕНЕ:

1. Ово је кратки извод из беседе за медијски пројекат Сергеја Андрјушина "истина о породици" и часопис "Смисао и корист". Ова беседа се не налази у изворнику, а овде је употребљена као резиме.